

november 2019

novinky z radnice

život a kultúra trnavy

foto: Elena Ursinyová

Revolučné svetlo

November, obdobie jesene, chladu a ubúdajúceho svetla spájame so spomienkou na zosnulých. Pamäť, tradícia a úcta k predkom patria k základným princípom európskej kultúry. Vďaka mysleniu a rozprávaniu sa ľudia nestrácajú, ale zostávajú prítomní v toku bytia a v príbehoch, do ktorých sme vďaka životu rodičov vstúpili aj my. V ňom sa nás dotkli popri osobných láskach a sklamaníach i udalosti, ktoré ovplyvnili pomery v spoločnosti. Patrí k nim neodmysliteľne aj november 1989, keď sa množstvo ľudí, napriek rôznosti názorov či vierovyznania, zjednotilo na námestiach a prihlásilo k zmene spoločenského zriadenia. Aj v tomto prípade, podobne ako pri našich blízkych zosnulých, je spomienka spojená so schopnosťou vnímať podstatné a nosné rozmery života. Pri novembrových udalostiach nejde o spomienku na priebeh udalostí, ale o hĺbku a pokračovanie príbehu zmeny v nás. Návrat v čase či nostalgia nie sú v tomto prípade namieste. Skôr sprítomnenie toho, čo nás spoločne spájalo a zostalo v nás až dodnes. Porozumieť zmene znamená nesústrediť sa iba na to, čo ju iniciovalo, ale na samotnú zmenu v nás. Ochotu vyjsť zo seba, z uzavretia a strachu. Schopnosť zjednotenia a viery v budúcnosť, ktorá sa pretavila do slov piesne „Sľúbili sme si lásku, sľúbili sme si vraviť pravdu len...“. Povieme si: naivné. No prvé dni nadšenia sa naozaj premietli do medziľudských vzťahov. Ľudia mali k sebe bližšie a viacerí opäť cítili chuť naplno žiť. Ak dnes pociťujeme chlad, stratu dôvery či vzájomnej spolupatričnosti, nemali by sme podľahnúť rezignácii. Jeseň nie je o zabudnutí na svetlo a teplo, kvôli sklamaniam neodvrhujeme lásku a pri zosnulých nie je rozumné tvrdiť, že ich prepojenie s naším príbehom nemalo zmysel. Podobne, napriek zlyhaniam, nemožno ignorovať chvíle, ktoré nám vrátili radosť a nádej. Po predkoch nesieme tok života a ovplyvňujeme jeho kvalitu, po novembri '89 sme spoluzodpovední za kvalitu života v súčasnosti. Spomienka má zmysel, ak dokážeme opätovne zapáliť svetlo lásky, nádeje a dôvery medzi nami. Bez ohľadu na politikov, peniaze či mediálne senzácie. Ide o život každého z nás a o svetlo tam, kde sme. O príbeh, ktorý nepodsúvajú médiá či sociálne siete. Žime obyčajný, no jedinečný príbeh v rodine, s priateľmi či v práci. Chyby a omyly nemôžu zatemniť dôveru a hľadanie pravdy. Revolúcia lásky a slobody nie je o jednom dni, mesiaci. Nekončí sa, kým žijeme, pretože je tepom bytia. Nestratili sme ho, pokým sme stále ochotní vždy nanovo niesť sviecu svetla a opakovane ju zapalovať. Čakať pasívne na svetlo od iných je údel mŕtvych.

NOVINKY Z RADNICE

Život a kultúra Trnavy

Vydavateľ: Mesto Trnava

IČO: 00313114

Evidenčné číslo: EV 2899/09

ISSN 1339-8989

Náklad 5 000 ks

Šéfredaktorka: Elena Ursinyová

Redaktorka: Miroslava Kuracinová Valová

Redakčná rada: Dušan Vančo, Martin Jurčo

Redakcia: Radnica, Hlavná 1,

917 71 Trnava

Číslo telefónu: 033/32 36 344

E-mail: elena.ursinyova@trnava.sk

Grafická úprava: Andrej Grossmann

Tlač: Ultra print

Pluhová 49, 831 03 Bratislava

Periodicita vychádzania:

desaťkrát do roka, august / september

a december / január ako dvojčíslo

.....

Novinky z radnice nájdete

aj na nzs.trnava.sk

(eu)

Parčík pri synagóge už nadobúda konkrétne obrysy vo víťaznej štúdii zo súťaže

Mesto Trnava uzavrelo druhé kolo architektonickej súťaže na projekt budúceho parku a verejného priestoru pri Synagóge – Centre súčasného umenia, Stephaneu a Dome hudby Mikuláša Schneidera Trnavského. Svoje koncepčné štúdiu predložili traja najlepší účastníci vybraní na základe referencií v prvom kole súťaže. Prvé miesto obsadili architekti Katarína Fejo, Martin Berežný a Daniel Šubín z Ateliéru BAAR z Bratislavy, ktorí najlepšie zvládli celkové kompozičné usporiadanie parku vrátane prepojenia s Ulicou Mikuláša Schneidera Trnavského a Haulíkovou.

Vo svojom návrhu zohľadnili praktickú aj duchovnú stránku budúceho priestoru, ktorý by mal podobne ako Parčík Bela IV. slúžiť nielen na relaxáciu uprostred zelene, ale aj na usporadúvanie rôznych kultúrnych podujatí, výstav, prípadne bohoslužieb pod holým nebom. Ich prístup zdôrazňuje jednoduchosť, čistotu línií a úlohu svetla v kompozíciách. Vo vzťahu k jednotlivým inštitúciám, ktoré budú tento verejný priestor využívať a naplňať aktivitami, kolektív autorov navrhol rôzne typy funkčných plôch a ich povrchov. Okrem trávy má byť na nich použitý drvený štrk, poprípade mlat, inde zas prírodný kameň alebo betónová dlažba. Na výsadbu sú navrhnuté stromy ako gledície, okrasné hrušky, jablone a višne, ktoré sa dobre prispôbujú miestnym podmienkam, pôsobia efektne jarným kvitnutím alebo farebnosťou jesenného lístia a v dospelosti neprekryjú pohľad z ulice na okolité kultúrne pamiatky. V návrhu sa počíta aj s trvalkovými kompozíciami pozostávajúcimi najmä z ostríc, gáur, kosatcov a hortenzií, nechýba ani vodná plocha.

„Hodnotiaci komisii bola ku všetkým trom návrhom kritická, ale objektívna. Víťazný návrh najviac

zohľadňuje požiadavky mesta na multifunkčnosť priestoru, v maximálnej miere prepájajúcu vymedze-

né priestory jednotlivých vlastníkov, a to Trnavského samosprávneho kraja, Rímskokatolíckej cirkvi – Trnavskej arcidiecézy a Mesta Trnava. Komisia konštatovala, že návrh dobre pracuje s celkovým kompozičným usporiadaním parku ako celku. Vhodná je hlavne diferenciácia jednotlivých priestorov, vytváranie rôznych typov povrchov a funkčných plôch využiteľných vo vzťahu k jednotlivým inštitúciám. Návrh najlepšie pracoval aj s odstránením oplotenia a s prepojením Haulíkovej ulice a Ulice M. S. Tr-

navského," povedal vedúci úseku urbanisticko-architektonickej koncepcie odboru územného rozvoja a koncepcií Peter Purdeš. Podľa jeho slov však komisia vytkla víťaznému návrhu aj nedostatky, ktoré treba dopracovať v architektonickej štúdii a neskôr v ďalších stupňoch projektovej dokumentácie. Bolo konštatované, že treba zmenšiť rozsah spevnených plôch v zadnej východnej časti riešeného územia a zamyslieť sa nad výberom povrchu v strednej časti návrhu, kde sa majú konať hromadné akcie. Mesto Trna-

va bude požadovať pri dopracovaní architektonickej štúdie aj intenzívnejšie priame zapojenie krajinného architekta do výsledného návrhu. Ak všetko pôjde podľa doterajších predpokladov, realizačné práce na novom parčíku pri synagóge by sa mohli začať v druhej polovici budúceho roku. Maximálna cena kompletného projektu a autorského dozoru na stavbe pre víťaza súťaže bola stanovená na 23 500 eur bez DPH, predpokladané investičné náklady na realizáciu stavby sú 300 000 eur bez DPH. ■

(vm)

V hlasovaní Participatívneho rozpočtu pre Trnavu 2019 bodovalo trinásť projektov . . .

Štvrtý ročník trnavského participatívneho rozpočtu priniesol ešte pestrejšiu paletu nápadov šikovných Trnavčaniek a Trnavčanov ako uplynulé ročníky. O priazeň verejnosti sa uchádzalo dvadsaťdva projektov, za ktoré bolo možné od 6. do 22. septembra 2019 hlasovať prostredníctvom tlačенých lístkov i online formuláru. Tento rok sa hlasovania zúčastnilo spolu 2 041 ľudí.

„Do sumy 50 000 eur vyhradenej v rozpočte Mesta Trnava na občianske projekty sa na základe výšky jednotlivých rozpočtov vošlo trinásť návrhov,“ informovala Ivana Vidová, koordinátorka Participatívneho rozpočtu pre Trnavu. „Medzi hlasujúcimi sme tento rok zaznamenali množstvo obyvateľov okolitých obcí a miest. Tieto hlasy, žiaľ, neboli platné, pretože hlasovanie je určené iba občanom Trnavy, ich záujem nás však teší a je signálom, že sa myšlienka participácie postupne šíri ďalej.“ Fyzických hlasov bolo tento rok spolu 1 115, z toho 1 084 platných. Cez online formulár prišlo 926 hlasov, z ktorých bolo platných 766. Okrem hlasovania verejnosti ovplyvnila výsledné poradie aj deliberácia, teda stretnutie autorov jednotlivých projektov, na ktorom svoje návrhy navzájom bodovali. Predchádzala tomu kolektívna tvorba jednotlivých kritérií.

„Deliberácia, či inak povedané, verejné zvažovanie, je jedným z pilierov participatívneho rozpočtu. Každý predkladateľ návrhu

má v diskusii možnosť povedať, aké atribúty sú pre neho dôležité. Pre niekoho je to množstvo ľudí, ktorým je projekt určený, pre iného výška rozpočtu, ďalší chce zohľadniť mieru inklúzie zraniteľných skupín či ekologickosť projektu. Každý rok si koordinátori tvoria kritériá nanovo, preto sú v každom ročníku jedinečné. Podľa nich potom bodujú projekty ostatných na škále od 1 do 5 bodov.“ vysvetlila I. Vidová. Piatimi kritériami tohtoročnej deliberácie boli v utorok 10. septembra 2019 veľkosť cieľovej skupiny, udržateľnosť a trvácnosť, vytváranie vzťahov a väzieb, prínos pre danú oblasť a prínos pre mesto. Výsledok deliberácie je treťou formou rozhodovania o finálnom poradí, pričom fyzické i online hlasovanie majú váhu po 40 percent a deliberácia 20 percent. Finálne poradie je zverejnené na webe pr.trnava.sk a facebookovej stránke Participatívny rozpočet pre Trnavu. Projekty, ktoré sa vďaka podpore verejnosti dostali nad čiaru, budú zrealizované počas roka 2020.

Finálne poradie projektov Participatívneho rozpočtu pre Trnavu 2019:

1. MESTSKÉ FČELY
2. Ekošatník
3. Automaty na dukát
4. Lad pre všetkých
5. Oživenie ihrisko v materskom centre
6. Bez plastu na trh
7. Potrebuje Trnava dostupné nájomné bývanie?
8. Učíme sa zážitkom
9. Seniori on-line
10. Montessori herničky pre deti a seniorov
11. Materské centrum Prengáčik
12. Trnavský umelecký klub
13. Učíme sa ručné práce

-
14. Leto so Zlatou priadkou
 15. Dvor, ktorý učí
 16. Smart seniori
 17. Budúcnosť INAK
 18. ŠČUL
 19. Festival univerzít
 20. Sklo žije
 21. Festival SCENA
 22. U zdechnutej kočky ■

(vm)

Trnava ako prvá na Slovensku predstavuje Seniorskú obálku na pomoc pri záchrane života

Návštevníci obľúbeného októbrového Veľtrhu pre seniorov sa ako prví dozvedeli o novinke, ktorú pripravujú Mesto Trnava a kancelária Zdravé mesto Trnava. Ide o projekt s názvom Seniorská obálka určený predovšetkým seniorom a zdravotne znevýhodneným osobám žijúcim v domácom prostredí či v zariadeniach sociálnych služieb.

Seniorská obálka môže v krízových situáciách pomôcť pri záchrane ľudského života. Jej majiteľ v nej vyplní údaje týkajúce sa jeho zdravotného stavu, napr. aké lieky užíva, na aké choroby sa lieči, aké má alergie, kedy a kde bol hospitalizovaný, a podobne. Súčasťou formulára sú aj kontakty na blízke osoby a na obvodného lekára. Keď senior potrebuje rýchlu pomoc zdravotníkov, či pri zásahu hasičov alebo policajtov, môže byť rozrušený, nesústredený a môže byť pre neho náročné reagovať na

ich otázky. Údaje v tomto tlačive záchranným zložkám uľahčia a urýchlia komunikáciu a zároveň poskytnú potrebné informácie na adekvátnu pomoc. Seniorskú obálku s vyplnenými údajmi treba umiestniť na jedno z dvoch určených miest – buď na chladničku, alebo zvnútra na vstupné dvere. Na týchto dvoch miestach budú privolané záchranné zložky v prípade núdze obálku hľadať. „Trnava je prvým mestom na Slovensku, ktorá toto tlačivo

občanom ponúka. Jej finálnu podobu predstavíme verejnosti začiatkom budúceho roka. Veríme, že si tento projekt nájde cestu aj do ostatných miest a krajov,“ hovorí viceprimátorka Trnavy Eva Nemčovská. Idea formuláru nesúceho informácie o zdravotnom stave seniorov je inšpirovaná úspešným projektom z Českej republiky, ktorý funguje na princípe I. C. E. (in case of emergency), čiže „v prípade núdze“ či „pre prípad naliehavej pomoci“. ■

(eu)

Ako deti vnímajú problematiku šikanovania? Odpoveď môže dať aj výtvarná súťaž

Výtvarnú súťaž pre žiakov základných škôl, osemročných gymnázií a základných umeleckých škôl mesta Trnavy s názvom Školské brány bez šikany vyhlásil Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny Trnava, koordinátor ochrany detí pred násilím. Organizátormi súťaže sú Trnavské osvetové stredisko v zriaďovateľskej pôsobnosti Trnavského samosprávneho kraja a Mesto Trnava. Uzávierka súťažných prác bude 31. marca 2020.

Poslaním výtvarnej súťaže je podnecovanie detí a mládeže k zamysleniu a diskusi o problémoch týkajúcich sa rovesníckeho násillia, šikanovania a kyberšikanovania nielen v školskom prostredí, vytváranie možností na vyjadrenie ich vlastného názoru a postoja k danej problematike, motivácia k vzájomnej spolupráci prostredníctvom skupinovej práce a v neposlednom rade vytváranie priestoru na prezentáciu ich vlastnej tvorby. Výtvarná súťaž sa realizuje v súvislosti s implementáciou Národného projektu Podpora ochrany detí pred násilím a plnením cieľov Národnej stratégie na ochranu detí pred násilím. Súťažiaci budú rozdelení do dvoch

vekových kategórií od prvého do štvrtého ročníka a od piateho do deviateho ročníka. Do súťaže môžu žiaci v oboch kategóriách prihlásiť samostatné aj skupinové práce vytvorené ľubovoľnou výtvarnou technikou vo formáte minimálne A4 a maximálne A1, prípadne aj trojrozmerné práce.. Súťažné práce treba označiť názvom práce, menom a priezviskom žiaka, uviesť aj vek, triedu, súťažnú kategóriu, adresu školy a meno učiteľky či učiteľa. Pri balení nesmú byť práce zrolované ani prehýbané. Doručiť ich treba do 31. 3. 2020 na adresu: Zuzana Jedličková, Mestský úrad v Trnave, odbor vzdelávania, športu a kultúry – re-

ferát škôl a školských zariadení, Trhová 3, 917 71 Trnava. Odborná porota môže udeliť v oboch vekových kategóriách tri ocenenia. Odovzdanie ocenení spojené s vernisážou sa uskutoční 2. júna 2020 v priestoroch Domu hudby Mikuláša Schneidera Trnavského v Trnave. Výstava bude otvorená do 30. júna 2020.

Bližšie informácie:

Mgr. Anna Pekárová, Trnavské osvetové stredisko v Trnave, pekarova.anna@zupa-tt.sk, 033/5511 537
Mgr. Juraj Janček, PhD., Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny Trnava, juraj.jancek@upsvr.gov.sk, 033/2440 620 ■

Martin Jurčo, foto: autor

Kanaďanka Naomi chce Slovensko propagovať vo svete prostredníctvom príbehov

Centrum pre výskum etnicity a kultúry v spolupráci s ďalšími partnermi a samosprávami pripravili zaujímavý projekt. Volá sa KapaCity a jeho úlohou je integrovať cudzincov v rôznych oblastiach. Do projektu sa zapojilo i Mesto Trnava a chce zintenzívniť svoju činnosť vo vzťahu k štátnym príslušníkom tretích krajín žijúcich na území Slovenska, menovite v našom meste.

Ako čítame v správe Cudzinci a možnosti ich integrácie v meste Trnava, komunita Trnavčanov nie je homogénna. Z toho vyplýva, že integrácia cudzincov nemusí byť veľmi náročná. Obyvatelia nášho mesta sa tu buď narodili a žijú celý život v Trnave, alebo sú narodení inde, ale prisťahovali sa a majú tu trvalý pobyt. Ale sú aj takí, čo si trvalý pobyt ešte neprehlásili. Nie je to teda uzavretá skupina, ako sa na prvý pohľad môže zdať. V správe sa konštatuje, že kritériom prijatia je, aby noví obyvatelia prinášali mestu nové a pozitívne myšlienky. To by malo byť aj cieľom integračných opatrení: vytvárať priestor, aby všetci obyvatelia bez rozdielu pôvodu či etnicity mali reálnu možnosť zapojiť sa do diania v meste. Pritom nemusí ísť o výraznú občiansku angažovanosť, zásadným prínosom je aj vzájomný rešpekt v mestskej komunite a zdieľanie nepísaných pravidiel spoluzitia.

Dnes vám v rámci tohto projektu predstavíme Trnavčanku, ktorá žije na Slovensku 14 rokov. Život v Trnave strieda so životom v Smoleniciach. Ako sme sa dozvedeli, s rodinou sa plánujú usadiť v našom meste a z podnájmov sa presťahovať do vlastného domu. To je však zatiaľ hudba budúcnosti. Kanaďanka Naomi Hužovičová je z malej obce Valemont v Britskej Kolumbii. S manželom Michalom Hužovičom vychovávajú svoje deti Miriam, dvojčičky Teodora a Alyssu, tiež Elianu. Deti už vedia hovoriť pekne slovenčinou a navštevujú aj prípravku hudobného odboru základnej umeleckej školy.

„Manžela – Slováka som stretla v USA na vysokej škole. Tam sme obaja študovali filozofiu. Posledný

semester som prežila v Rakúsku. Manžel ešte pracoval v Rakúsku, no chcel, aby sme prišli na Slovensko, pretože tu sa môžem stretnúť so živou slovenčinou. Dovtedy som ju ovládala, ale len podľa učebníc,“ hovorí Naomi. Ovládať jazyk bolo dosť ťažké, a ešte i po presťahovaní do Trnavy nevedela poriadne po slovensky. Učila v Bratislave angličtinu, čo ju nenútilo konverzovať v slovenčine. Zlepšovala sa teda postupne. Dodnes má problém s vyslovovaním niektorých slovenských slovíčok. Ako Naomi hovorí, najväčšie problémy jej robia spojené spoluhláskové skupiny. „Neviem si zapamätať rôzne geografické názvy a niektoré si pletiem navzájom. Napríklad slovičko Rozsutec vôbec neviem vysloviť. Alebo si pomylím Habovku a Hlboké, alebo mi splyávajú názvy ako Dolná Krupá a Dolný Kubín,“ hovorí a hneď si spomenie aj na historku, ktorá súvisí s týmto popletením názvov. „Po skončení školy som nemala peniaze na učenie, potom som mala malé deti. Stále som učenie

slovenčiny odkladala. Banujem, že som sa cieľavedome neučila, pretože pri rozprávaní som sa naučila aj chyby. Najviac problémov mi robí gramatika. Horšie je teda písať ako rozprávať. Pri konverzácii, aj keď urobím chybu, tak mi ľudia porozumejú. Keď vidím napísaný text, po chvíľke už vidím aj chyby a som zhrozená,“ hovorí Naomi, ktorá aj v Trnave učí angličtinu. Popritom pracuje z domu, napríklad opravuje anglické texty a píše rôzne internetové články pre jednu firmu v USA.

Väčšinou sa Naomi venuje tematike života na Slovensku. „Američania, ktorí majú slovenské korene, často už nerozprávajú po slovensky. A v USA je málo informácií o Slovensku v angličtine,“ hovorí a pripomína, že po príchode na Slovensko sa musela učiť najmä porozumieť slovenskej mentalite. V Kanade sa vraj ľahko získava kontakt s druhými ľuďmi a ľahko sa nadväzuje konverzácia. „Ťažko je nájsť si tu kamarátov, alebo jednoducho si s niekým pohovoriť. Slová-

ci sú odmeranejší, sledujem, že na zastávke alebo niekde, keď sa čaká, pozerajú zväčša do zeme alebo do mobilu. V Kanade, s hocikým cudzím, keď sa stretne, hneď sa rozprávame. A to aj s tými, ktorých nepoznáme. Samozrejme, nie všetci v Trnave sú takí. Teraz som začala spolupracovať s jedným združením venujúcim sa v Trnave cudzincom a migrantom. A tam som si našla aj niektorých známych. Keď je niekto cudzinec alebo iný, pre nich to automaticky neznamená narušenie komunity,“ hovorí.

V poslednom období Naomi viac času trávi v Smoleniciach, keďže trnavské rovinaté prostredie jej až tak nevyhovuje. Pochádza totiž z lokality v Kanade, kde sú pohoria. Na druhej strane je však fascinovaná trnavskou históriou. V Trnave je bežné vidieť nejakú pamiatku zo stredoveku alebo z neskorších období. Najviac sa jej páči Bazilika sv. Mikuláša, pretože má rada gotickú architektúru.

(vm), foto: I. Vidová

Školáci dostali z participatívneho rozpočtu unikátnu učebňu geografie pod holým nebom

Unikátnu učebňu geografie otvorili 1. októbra priamo na školskom dvore Základnej školy na Námestí Slovenského učeného tovarišstva. Ide o jeden z úspešných projektov minuloročného participatívneho rozpočtu s názvom Celý svet ako na dlani.

Vďaka tejto iniciatíve dostali školáci originálne pomôcky na geografiu. Na dvore pribudla obrovská mapa sveta, otočný model Zeme, slnečné hodiny a lavičky.

„Zámerom projektu je zlepšiť priestorovú predstavivosť detí a ich orientáciu v priestore z globálneho hľadiska. Odhadovať smer letiaceho lietadla, uvádzať medzi krajinami a mestami, sledovať posun času na slnečných hodinách, to všetko môže vyučovací proces spestriť a zatriktívniť. Vďaka týmto pomôckam môžu školáci pozorovať a analyzovať rôzne prírodné javy a súvislosti, a formou zážitkového učenia získavať nové vedomosti,“ povedala koordinátorka Participatívneho rozpočtu pre Trnavu Ivana Vidová,

A navyše, obdivuje, ako sa u nás zachovávajú tradície. „Napríklad, páči sa mi novéna, podujatie, ktoré je prenášaním tradičných zvykov bežného ľudu z pokolenia na pokolenie už toľko rokov,“ hovorí. Naomi sme sa opýtali aj na problémy, ktoré musela riešiť v súvislosti s príchodom na Slovensko. „Moja najstaršia dcéra Miriam sa narodila v Kanade. Už som tu žila, ale mala som tam ešte zdravotnú poisťovňu. Očakávala som, že pôrod bude komplikovaný, pretože som mala dávnejšie zlomenú panvu. V tom čase som po slovensky veľmi nevedela. Mala som iné očakávania, keďže som porovnávala pôrodnice v Kanade a tú v Trnave. Moje prvé dieťa sa preto narodilo v Kanade. Ale ostatné deti: dvojčičky a dcéra Eliana sa narodili už v Trnave,“ konštatuje s úsmevom Naomi. Slovensko vychádza z prieskumov ako krajina, ktorej obyvatelia sú síce religiózni, no najmenej tolerantní z krajín EÚ. Spýtali sme sa

Naomi, či to ako cudzinka vníma. „Otec podchádza z Japonska, ale nemyslím si, že vyzerám ako aziatka. Na Slovensku veľmi záleží, odkiaľ si. Keďže pochádzam z Kanady, každý sa ma pýta, čo tu robím, prečo nechcem bývať doma, ale na Slovensku. Berú ma ako niečo viac. Keby som povedala, že som niekde z Ázie, z Ruska alebo Srbska, už by ma hodnotili ako niečo menej. Takže vaše hodnotenia závisia od toho, odkiaľ kto je. Samozrejme, túto schému nemôžem uplatniť na každého. Veľkým pozitívom Slovákov však je, že stačí, keď poviem hocikaké slovíčko po slovensky, sú nadšení a sú radi, že viem po slovensky rozprávať,“ hovorí. A aké sú jej predstavy o budúcnosti? „Mám veľa nápadov. Okrem vecí, ktoré som spomínala, chcem hlavne propagovať Slovensko vo svete. Zbierať recepty, písať články a blogy. Pre mňa je zaujímavé všetky tieto informácie sprostredkovať do sveta cez príbehy,“ hovorí. ■

Na realizáciu projektu získala škola vďaka podpore verejnosti v hlaso-

vaní 4 572,14 eur z PR pre Trnavu 2018. ■

Martin Jurčo; foto: autor a archív J.J.

Trnava bude prvou lastovičkou v zavádzaní agrolesníckych systémov, ktoré ozdravia krajinu

Už v októbrovom vydaní sme v súvislosti s uzavretím memoranda trnavskej samosprávy so Slovenskou poľnohospodárskou univerzitou v Nitre spomínali zámer mesta aplikovať agrolesnícke systémy v okolí Trnavy. Aký optimálny prístup by mala samospráva zvoliť, aby sa postupne takéto systémy udomácnili aj u nás, to je ešte hudba budúcnosti. No predsa len, pri orientácii v tejto problematike nám už dnes môže pomôcť pohľad odborníka. Preto sme sa na agrolesníctvo pýtali Jaroslava Jankoviča z Lesníckeho výskumného ústavu Národného lesníckeho centra vo Zvolene (NLC).

Jaroslav Jankovič sa ako prvý vedecko-výskumný pracovník na Slovensku od roku 2014 systematicky venuje najmä problematike agrolesníckych systémov. Ako jediný zo Slovenska bol účastníkom troch európskych agrolesníckych konferencií (2014 v Cottbuse, 2016 v Montpelliéri a v roku 2018 v Nijmegen) a 4. Svetového agrolesníckeho kongresu v roku 2019 v Montpelliéri. Od roku 2018 koordinuje účasť NLC v konzorciu inštitúcií zo šiestich krajín EÚ v projekte programu ERASMUS+ Agrolesnícke systémy: Príležitosť pre Európsku krajinu a poľnohospodárstvo. Je autorom alebo spoluautorom viac ako stovky vedeckých a odborných prác, pričom v posledných piatich rokoch je na Slovensku najčastejšie publikujúcim autorom na konferenciách a seminároch zameraných na problematiku agrolesníctva.

■ Čo je to agrolesníctvo a ako funguje?

- O agrolesníctve možno hovoriť vtedy, keď na jednej ploche kombinujeme poľnohospodársku produkciu s pestovaním drevín pri využití benefitov vyplývajúcich z ich vzájomných ekonomických a ekologických vplyvov. Podľa celosvetovo ustálenej definície agrolesníctvo predstavuje také systémy hospodárenia na pôde, pri ktorých sa na jednej ploche zámerné kombinuje poľnohospodárska produkcia (rastlinná alebo živočíšna) s pestovaním drevín, teda lesných alebo ovocných stromov alebo krovín. Agrolesnícke systémy sú najvyšším príkladom ekolo-

gickej intenzifikácie, ktorá zvyšuje produktivitu hospodárenia na pôde a súčasne ponúka množstvo tzv. ekosystémových služieb. Dreviny môžu byť vnútri parciel, na ktorých sa realizuje poľnohospodárska produkcia, alebo na okrajoch. Môžu sa nachádzať samostatne, v skupinách či pásoch. Aby pojem agrolesníctvo nebol zle chápaný, treba zdôrazniť, že to nie je striedanie lesa a poľí, ani plošné zalesňovanie poľnohospodárskej pôdy, ani plantáže rýchlorastúcich drevín na poľnohospodárskej pôde. Tiež tak nenazývame drevinami porastené nevyužívané poľnohospodárske pozemky. V tejto súvislosti si dovoľím upozorniť na rozdielny pohľad dvoch sektorov na dreviny v krajine. Životné prostredie chápe dreviny v krajine primárne ako súčasť tzv. zelenej infraštruktúry. Naproti tomu sektor pôdohospodárstva kladie dôraz na oblasť hospodárskeho využívania funkcií drevín. Tu si treba uvedomiť, že

v agrolesníctve ide o plne vzájomne prepojené prístupy. „Zdravá“ krajina môže byť len taká, kde je tzv. zelená infraštruktúra kombinovaná s vhodnými systémami hospodárenia na pôde, kam jednoznačne patria aj agrolesnícke systémy.

■ Dnes sa veľa hovorí o tom, že poľnohospodárska pôda je vyčerpaná pestovaním monokultúr. A zaiste aj preto, lebo často sa z pôdy len „berie“, ale nič do nej nevracia vo forme organických hnojív. Ako by na zlepšenie stavu pôdy mohol vplývať práve agrolesnícky prístup?

- Dnes prevládajúce poľnohospodárske praktiky, podporované donedávna aj spoločnou poľnohospodárskou politikou EÚ, sú primárne zamerané na intenzifikáciu produkcie. V podmienkach klimatickej zmeny však tzv. priemyselné poľnohospodárstvo začína narážať na svoje limity. Veľké lány repky či pšenice, teda veľkoplošné monokultúrne systémy pestovania poľnohospodárskych plodín, priniesli so sebou okrem zvýšenej produkcie aj mnoho negatívnych javov ako erózia, degradácia pôd, pokles úrodnosti, vysušovanie krajiny, záplavy, vymiznutie mnohých živočíšnych druhov, ale aj nezamestnanosť a pustnutie kultúrnej krajiny. Dreviny ako súčasť agrolesníckych systémov významne prispievajú k zlepšeniu pôdnej štruktúry a k ochrane poľnohospodárskej pôdy pred eróziou. Zvyšujú sa vstupy organických látok do pôdy prostredníctvom opadávanie stromov. Významné sú aj ich koreňové systémy, ktoré prenikajú do hĺbok, kam korene poľnohospodárskych

plodín nedosahujú. Tvoria zároveň fyzickú prekážku pre veternú a vodnú eróziu. Vyvinutý koreňový systém limituje zhutnenie pôdy, zlepšuje infiltráciu a pórovitosť, zvyšuje dýchanie pôdy a prináša aj ďalšie benefity. Vo všeobecnosti možno konštatovať, že agrolesnícke systémy významne zmierňujú negatívne erózne pôsobenie prívalových dažďov. Dôležitý je aj vplyv drevín na cyklus živín v pôde. Keďže dreviny dokážu prijímať živiny z väčších hĺbok pôdy, obmedzujú riziko vyplavovania živín do podzemných vôd. Prostredníctvom svojho opadu dokážu zvyšovať zásobu dostupných živín v pôde aj pre poľnohospodárske plodiny. Využívajú sa aj na odstraňovanie znečistenia poľnohospodárskej pôdy. Napríklad vrby majú schopnosť prijímať ťažké kovy do svojej biomasy a pomáhajú ich rozkladať na čiastkové neškodné látky.

■ **Veľa sa hovorí aj o biodiverzite, teda rozmanitosti v prírode. Veľké monokultúry, ako sme ich spomínali, išli v podstate proti rôznorodosti rastlinstva a živočíchov. Vieme, že niektoré druhy živočíchov v takých lokalitách prakticky vymizli.**

- Agrolesnícke systémy významným spôsobom zvyšujú biodiverzitu všetkých druhov organizmov v kultúrnej krajine. Existuje množstvo výskumných prác, ktoré poukazujú na zvýšenie diverzity pôdnych mikroorganizmov ako sú baktérie, huby, riasy a prvoky, ale tiež napríklad roztočov, lariev hmyzu a ďalších vďaka prítomnosti drevín v týchto systémoch. Rovnako tak vplývajú na diverzitu ďalších sprievodných rastlinných druhov a vytvárajú životný priestor pre mnohé živočíchy. Pre včely a ďalšie opeľovače sú dreviny významným zdrojom pastvy – poskytujú peľ, nektár i medovicu. Drevinové pásy v poľnohospodárskej krajine slúžia zároveň ako migračné biokoridory.

■ **Zhrňme si teda význam agrolesníctva v kontexte klimatických zmien.**

- Najnovšia správa IPCC, teda medzivládneho panela pri OSN pre

klimatickú zmenu, hovorí o nevyhnutnosti zásadnej transformácie väčšiny svetového hospodárstva s cieľom znížiť riziko nezvládnuteľných zmien klímy. Zároveň uvádza, že pre splnenie tejto výzvy je rozhodujúca transformácia globálnych poľnohospodárskych postupov smerom k dlhodobu udržateľným systémom. A k nim patria aj agrolesnícke systémy. Tie zaraďuje medzi významné adaptačné opatrenia na predchádzanie negatívnych dopadov klimatickej zmeny. Agrolesnícke systémy zmierňujú klimatické extrémny, pomáhajú pri zadržiavaní vody v krajine a sú zároveň významným príspevkom k sekvestracii uhlíka. V pôdohospodárstve, pri prechode odvetia na princípy „zelenej ekonomiky“, by mohli agrolesnícke systémy zohrávať významnú úlohu. Ak sa naplnia klimatické scenáre pre Slovensko, predpokladáme, že v krátkej dobe budú aj u nás oblasti, kde sa agrolesnícke systémy stanú jediným efektívnym systémom pre poľnohospodársku produkciu. V kontexte klimatickej zmeny možno za najzraniteľnejšie oblasti na Slovensku označiť pahorkatinné oblasti na južnej polovici nášho územia, a tam je aj najväčší potenciál vytvárania nových moderných typov agrolesníckych systémov. Existujú štúdie, ktoré hovoria o tom, že územia, kde sa dreviny nachádzajú na menej než desiatich percentách plochy, sa v krátkom čase môžu stať rizikovými pre hospodárenie. Pod touto hranicou lesnatosti sa napríklad nachádza viac ako 60 percent výmery katastrálnych území Trnavského samosprávneho kraja.

■ **Aké typy agrolesníckych systémov sú vhodné pre Slovensko?**

- Slovensko má vďaka svojej morfolologickej rozmanitosti veľký potenciál práve na využívanie takýchto systémov. Medzi tradičné agrolesnícke systémy s vysokou prírodnou alebo kultúrnou hodnotou zaraďujeme pasené a poľné sady, lesné a domáce záhrady, ale aj brehovú a ochrannú porasty drevín. V posledných dvoch

desaťročiach mnohé výskumné pracoviská v Európe vyvíjajú tzv. moderné agrolesnícke systémy pre pestovanie drevín na ornej pôde, dreviny na pasienkoch pre ovce, kozy a dobytok, ale aj agrolesnícke systémy kombinujúce dreviny s chovom ďalších zvierat, ktoré sú prispôbené konkrétnym podmienkam prostredia. Tu naše výskumné a akademické pracoviská čaká ešte veľký kus práce.

■ **Ako by pri širšom zavádzaní agrolesníckych systémov mohli pomôcť samosprávy?**

- S potešením sledujeme, že aj mestské a obecné samosprávy si postupne začínajú uvedomovať, že v podmienkach klimatickej zmeny nestačí robiť iba tzv. „zelené opatrenia“ v sídlach, ale musíme začať meniť aj systémy hospodárenia v okolí krajiny. Mnohé obce a mestá sú majiteľmi poľnohospodárskej pôdy, ktorú prenajímajú poľnohospodárskym subjektom. Tu majú možnosť jednak začať obhospodarovať svoju pôdu iným spôsobom, napríklad zriadením vlastných poľnohospodárskych, prípadne aj sociálnych podnikov, alebo dať si takúto podmienku do zmlúv s obhospodarovateľmi ich pôdy. Medzi prvými takýmito lasťovičkami možno spomenúť napríklad Banskobystrický kraj, s ktorým spolupracujeme na vytvorení „agrolesníckeho“ sociálneho podniku v Poltári, alebo vaše mesto, kde samospráva má záujem zmeniť systémy hospodárenia na poľnohospodárskej pôde patriacej mestu, pričom počíta aj s vytvorením agrolesníckych systémov. My počítame so zaradením takýchto plôch medzi demonštračné objekty, ktoré budú slúžiť jednak pre výskum, ale aj ako príklady dobrej praxe pre ďalších záujemcov.

■ **Máme na Slovensku skúsenosti s týmto spôsobom hospodárenia na pôde?**

- V dávnejšej minulosti boli agrolesnícke systémy hojne využívané aj na Slovensku. Ešte v prvej polovici minulého storočia, v období pred kolektivizáciou, väčšina roľníkov okrem poľnohospodárskej

produkcie pestovala na svojich pozemkoch aj dreviny, keďže každý gazda potreboval drevo, respektíve plody ovocných drevín. Pochopiteľne, vtedy pojem agrolesníckej systémy neexistoval a hospodárenie sa riadilo iba zdravým sedliackym rozumom. Neskôr však pri snahe o intenzifikáciu poľnohospodárskej produkcie prišlo k striktnému oddeleniu poľnohospodárstva a lesníctva, a to ako v praxi, tak aj vo vzdelávaní. Kombinované systémy hospodárenia postupne z našej krajiny ustúpili a vývoj došiel až k dnešnému stavu, keď naša administratíva, podobne ako aj v mnohých iných európskych krajinách, považuje za legitímne iba poľnohospodárstvo alebo lesníctvo. Agrolesníctvo u nás oficiálne neexistuje. Nemáme ho nikde v legislatíve a úplne nám chýba aj domáce odborné zázemie. Treba zároveň povedať, že kým drevinám v krajine z pohľadu sektoru životného prostredia sa na Slovensku už dlhodobo venujeme v rámci krajinného inžinierstva a pozemkových úprav, úplne sme zanedbali riešenie problematiky využívania funkcií drevín v agrolesníckych systémoch ako súčasť udržateľného hospodárenia na pôde. Žiadna zo slovenských univerzít ani stredných poľnohospodárskych škôl sa dnes tejto problematike nevenuje.

■ Aké máme skúsenosti zo zahraničia?

- V subtropických a stredomorských krajinách sú agrolesníckej systémy tradičnými spôsobmi, bez ktorých by tam poľnohospodárska produkcia prakticky nebola udržateľná. S postupným otepľovaním klímy však význam týchto systémov narastá aj v celom miernom pásme. V Európe je v tomto smere jednoznačným lídrom Francúzsko, ktoré má vypracovaný Národný plán rozvoja agrolesníctva na roky 2015 – 2020. V povodí rieky Adour-Garonne sa na ploche s rozlohou približne ako Slovensko dlhé obdobie praktizovalo veľkoplošné mechanizované poľnohospodárstvo s vysokými chemickými vstupmi. Dnes sa tam realizuje

Silvopastorálny systém, Turová.

Program AGR'EAU, voľne preložené ako poľnohospodárska voda. Miestne poľnohospodárske organizácie tu spolu s výskumnými pracoviskami už viac ako dvadsať rokov vyvíjajú poľnohospodárske systémy, ktoré by boli odolnejšie voči negatívnym dôsledkom klimatickej zmeny. Ide o prístupy, ktoré kombinujú agrolesníckej systémy s bezorbóvymi technológiami a snahou o trvalý vegetačný kryt na pôde. Od roku 2013 vznikla sieť viac ako 300 farmier s cieľom dospieť k spoločnému rozvoju poľnohospodárskych postupov, ktoré umožňujú dlhodobé udržateľné hospodárenie s pôdou a vodou, zintenzívnenie a optimalizáciu poľnohospodárskych systémov, produkciu väčšieho množstva s menšími zdrojmi a zároveň ochranu životného prostredia. Výsledkom je dnes na týchto farmách viacvrstvá forma poľnohospodárstva, ktorá maximalizuje rastlinné pokrytie (priestorovo aj časovo), diverzifikuje produkciu aj výnosy a prináša spoločnosťou požadované ekosystémové služby. Francúzsko iniciovalo aj založenie Európskej agrolesníckej federácie EURAF, ktorá vznikla v roku 2011 s cieľom rozširovania agrolesníckych systémov v Európe. Zastrešuje národné agrolesníckej združenia a spolky v európskych krajinách. Slovensko zatiaľ v EURAF oficiálne zastúpenie nemá.

■ Aké sú dotačné možnosti pri zavádzaní agrolesníckych sys-

témov v zahraničí a perspektíva zavedenia u nás?

- Agrolesníctvo je súčasťou Spoločnej poľnohospodárskej politiky EÚ a bude výrazne podporované aj v nasledujúcom programovacom období, teda v rokoch 2021 – 2027. Európske nariadenia, ktoré boli základom národných Programov rozvoja vidieka, umožňovali členským štátom EÚ zaradiť agrolesníckej systémy do režimu podpôr pre oblasti ekologického záujmu. Slovensko však podporu na agrolesníckej systémy do svojho Plánu rozvoja vidieka na roky 2014 – 2020 nezahrnulo, pravdepodobne aj pre chýbajúce odborné zázemie. Dnes je však príležitosť urobiť tak na ďalšie programovacie obdobie. Na tohtoročnom Agrokomplexe ministerka pôdohospodárstva deklarovala podporu agrolesníckych systémov v Stratégii slovenského pôdohospodárstva na roky 2021 – 2027, takže perspektíva tu určite je. Bude však nevyhnutné vytvoriť legislatívne prostredie a taktiež definovať modely agrolesníckych systémov pre podmienky Slovenska.

■ To je cesta ešte na veľa rokov. Ale podľa toho, čo ste spomínali, je to nevyhnutné. Hovorili ste však, že žiadna zo slovenských univerzít ani stredných poľnohospodárskych škôl sa dnes tejto problematike agrolesníctva nevenuje. Takže ste v tomto prví. A snažíte sa celú túto agendu postupne posúvať ďalej, napríklad na univerzity.

- Začiatok novodobého vytvárania odborného zázemia pre agrolesníctvo na Slovensku iniciovali pracovníci Národného lesníckeho centra, ktoré je dnes u nás lídrom v oblasti propagácie a výskumu agrolesníckych systémov. Na spoluprácu sme prirodzene oslovili partnerské Národné poľnohospodárske a potravinárske centrum ako aj univerzity v Nitre a Zvolene. Intenzívne komunikujeme s praxou a naše aktivity už začínajú prinášať ovocie, keďže v poslednom období registrujeme prudko rastúci záujem o agrolesnícke systémy medzi farmármi a ich združeniami.

Aktívne už s nimi spolupracujeme na príprave založenia Slovenského agrolesníckeho spolku, ktorý bude od roku 2020 zastupovať Slovensko v EURAF. Nádejou pre renesanciu agrolesníckych systémov na Slovensku je fakt, že zmienka o nich sa už dostala už do viacerých strategických materiálov prípravných rezortom životného prostredia. Spomeňme Envirostratégiu 2030, aktualizovanú verziu Stratégie adaptácie Slovenskej republiky na zmenu klímy, alebo Akčný plán na riešenie dôsledkov sucha a nedostatku vody. O potrebe ich širšej aplikácie u nás hovorí už dlhšie

aj ministerka pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR Gabriela Matečná. Naše centrum rieši od roku 2019 pre spomínané ministerstvo v rámci projektu Výskum a vývoj na podporu konkurencieschopnosti slovenského lesníctva aj etapu Výskum možností využívania agrolesníckych systémov na Slovensku. Jej výstupom bude Pilotná štúdia o možnostiach využívania agrolesníckych systémov na Slovensku. To je len výber z aktivít, ktoré sme si naplánovali na najbližšie obdobie. Vo viacerých z nich hrá svoju rolu aj Trnava a trnavský región. ■

(vm) foto: Simona Princová

Trnava zažila prvý hackathon, najviac zaujal návrh oddychových zón v mestskej poliklinike

Efektívny príchod a odchod klientov, vylepšenie čakární, návrh navigačného systému, komunikačný koncept a efektívnejšie využitie priestorov – tak znelo päť tém pripravených pre súťažné tímy v piatok 25. a sobotu 26. októbra 2019 v trnavskom Coworkingu počas hackathonu s názvom Hecykveci. Takmer päťdesiat expertov na architektúru, produktový, grafický alebo UX design, IT odborníkov i študentov z celého Slovenska malo 24 hodín na prípravu čo najkomplexnejšieho riešenia na zlepšenie mestskej polikliniky, pričom každý tím sa venoval jednej z uvedených tém.

Okrem podkladov z prieskumu verejnej mienky boli súťažiacim k dispozícii mentori – odborní poradcovia, s ktorými svoje rozpracované návrhy i spôsob ich prezentácie konzultovali. Súčasťou programu bola aj ranná prehliadka polikliniky.

Výsledné riešenia predstavili tímy v sobotu večer pred porotou i verejnosťou v Malom Berlíne. Porota v zložení Peter Bročka (Mesto Trnava), Pavol Mančák (Stredisko sociálnej starostlivosti), Michaela Laktišová (Inštitút zdravotnej politiky), Marián Faktor (Dôvera), Andrej Zlatoš (lekárska obec) a Slava Tuleja (Kiub) posudzovala tri hlavné kritériá: kvalitu nápadu a prezentácie, plánovaný rozpočet a plán realizácie.

S návrhom efektívnejšieho využitia priestorov zvíťazil a finančnú odmenu vo výške 2 500 € získal tím LB*,WHAT?! zložený zo zástupcov slovenského UX štúdia Lighting Beetle a architektov z ateliéru What architects. Ich

riešenie spočívalo v návrhu tzv. námestí –oddychových zón, ktoré by klientom polikliniky spríjemnili návštevu tejto inštitúcie. Súčasťou návrhu bol koncept novej recepcie pre informátora, otvorený priestor na čakanie pre návštevníkov, ktorí prídu skoro ráno, presvetlenie čakární a vytvorenie zóny na nové prevádzky s občerstvením. Špeciálnu cenu poroty si odniesli grafickí dizajnéri z trnavského Studio Mendelssohn za návrh nového navigačného systému.

„Prvý trnavský hackathon hodnotím veľmi pozitívne, všetkých desať návrhov nás zaujalo a potvrdilo sa, že takýto formát má svoje miesto aj pri riešení verejných otázok. Pripravujeme sa na spoluprácu s víťazným tímom, pričom plánujeme kooperáciu aj s tímom, ktorý získal špeciálnu cenu,“ povedal primátor Trnavy Peter Bročka. Podujatie zorganizovalo občianske združenie Trnavský cech s generálnou podporou Mesta Trnava. ■

Martin Jurčo, foto: autor a archív I. Dečkova

Jozef Tomašovič vnímal svoju prácu najmä cez budovanie okresu a mesta

Bol okresným funkcionárom štátnej správy, ale pochádzal z jednoduchej dedinskej roľníckej rodiny a nemal problém ani vo vysokej funkcii komunikovať s bežnými občanmi. A to aj napriek vedomiu, že časť obyvateľov neuznávala funkcionárov, ktorí vzišli z formálnych volieb a boli straníckymi nominantmi totalitnej éry. Tento názor aj akceptoval. Najdlhšie aktívne pracovné obdobie prežil Jozef Tomašovič (* 19. september 1929 Blatné – † 4. august 2019 Trnava) ako predseda Okresného národného výboru v Trnave. Aj keď jeho meno história zaradí medzi aktérov jednej éry, ktorá sa skončila pred tridsiatimi rokmi, pripomeňme si jeho život a aktivity, ktoré ovplyvnili aj dianie v našom meste.

Jozef Tomašovič vychodil základnú školu v rodisku a vyučil sa v Bratislave za obchodníka. Od roku 1946 pracoval v rôznych predajných organizáciách textilu, obuvi, papiera, veľkoobchode i maloobchode. Neskôr pôsobil ako vojak z povolania, najprv v Čechách, potom v Trnave. V roku 1956 nastúpil ako administratívny pracovník na ONV v Trnave, kde pôsobil do roku 1960. Ako inštruktor národných výborov v mestách a dedinách mal za úlohu kontrolovať činnosť vtedajšej štátnej správy na najnižšej úrovni. „Navštevovali sme národné výbory v mestách a na dedinách a riešili sme, ako zasadá rada obce, čo robí plénum a či dodržiavajú volebný plán. V neposlednom rade nás zaujímal, či sa potreby občanov dostávajú do volebného plánu. Bolo to ešte v čase starého územnosprávneho členenia, neskôr nám pribudli aj územia Piešťan a Hlohovca. Napokon som pracoval aj na odbore obchodu a civilnej ochrany. V roku 1960 boli voľby do mestských

a miestnych národných výborov. Vtedy ma zvolili za poslanca Mestského národného výboru v Trnave,“ spomínal Jozef Tomašovič len pred niekoľkými týždňami. Na MsNV pôsobil v rokoch 1960 – 1973. Najprv bol tajomníkom, neskôr vyše dva roky pôsobil ako predseda MsNV. „Ako tajomník som zvolával vedúcich odborov a zisťoval plnenie úloh v daných odboroch. Keďže v tom čase išla populačná krivka nahor, najdôležitejšími otázkami boli budovanie materských škôl, základných škôl a bytová výstavba. V tom čase bol nedostatok bytov a bolo tu niekoľko stavebných organizácií, ktoré sme museli neustále súriť s termínmi. Rozostavané bolo sídlisko na terajšej Študentskej ulici, potom prišli sídliská na SNP – Jupiter, Mars, Merkúr a Urán. Napokon Prednádražie I. a II. a Linčianska. Na tomto sa podieľali nielen trnavské, ale aj košické Pozemné stavby. Bytová výstavba sa v 80. rokoch vyriešila a bol optimálny počet miest v materských a základných školách,“ hovoril Jozef Tomašovič. Uznal, že akceptoval politické a spoločenské podmienky, aj keď do výkonu politickej moci nezasahoval. Aparát komunistickej moci podľa vtedajšej vedúcej úlohy strany aj na okresnej úrovni personálne kopíroval aparát štátnej správy. Úradníci štátnej správy ONV podliehali aj kontrole okresnej bunky Komunistickej strany Slovenska. „My sme sa zodpovedali okresnému výboru strany, ako sa plní volebný program. Okrem vedenia tam bolo jedenásť tajomníkov pre jednotlivé odbory ako školstvo či zdravotníctvo. Povedali nám príkazom: Toto ste nesplnili. Prečo? Čo urobíte, aby ste to vyriešili? Boli sme pod ich kontrolou, a neraz prichádzalo aj k hádkam, pretože niektoré požiadavky sme z objektívnych dôvodov nevedeli hneď vyriešiť, napríklad zásobovanie,“ hovoril Jozef Toma-

šovič a spomínal si najmä na dve mená komunistických funkcionárov okresu: Jozefa Šepeľu a Antona Nehaja. Meno toho druhého sa dostalo aj na trnavské novembrové námestia do hesla „Nehaja do hája“.

Keďže sme sa rozprávali s Jozefom Tomašovičom takmer tridsať rokov po páde komunistického režimu, spýtali sme sa ho, ako sa dnes pozerá na páľčivé otázky minulej éry. Na obdobie augusta 1968 si pamätal veľmi dobre. „Na úrad do Trnavy k nám prišli maďarskí dôstojníci, politrucci. Aj keď videli hnev obyvateľov na uliciach mesta, neustále opakovali, že situácia u nás je vlastne obdobou maďarskej kontrarevolúcie z roku 1956. Vyriešili to vraj oni, vyrieši sa to aj u nás. S maďarskými dôstojníkmi sme sa zakrátko rozlúčili. Dokonca, keď odchádzala ich kolóna, tak nás poprosili, aby sme ich išli aspoň formálne odprevadiť. Našťastie, to bol koniec. No, uskutočnili sa dohody medzi česko-slovenskou a sovietskou vládou. Potom k nám chodili sovietski politrucci. Bolo to už v čase normalizácie,“ povedal Jozef Tomašovič a na otázku, ako bol prepojený s politikou, odpovedal, že bol len členom základnej organizácie komunistickej strany na vtedajšom MsNV a potom neskôr na ONV. S politikou sa stretával

cez funkcionárov KSS na okresnej a krajskej úrovni, s bezpečnostnými zložkami na úrovni vtedajšej Verejnej bezpečnosti.

Prichádzala doba normalizácie, a to bol aj čas, keď sa stal Jozef Tomašovič predsedom ONV v Trnave. „Prišli za mnou funkcionári z krajských orgánov a povedali mi, vieš čo, Tomašovič, potrebujeme ťa na ONV. Predchádzajúci predseda zomrel a potrebovali toto miesto obsadiť. Vraj zväžili, že sme dosahovali dobré výsledky v rozvoji Trnavy a oblasti športu, kultúry a výstavby. Aj keď v oblasti výstavby sa naše mesto začalo po roku 1968 rozvíjať oveľa intenzívnejšie,“ spomínal. Vo funkcii zostal do 15. januára 1990 a počas sedemnástich rokov bol zároveň aj mestským poslancom, poslancom Západoslovenského KNV a členom rady Západoslovenského KNV. „Hlavné bolo zabezpečiť základný chod života okresu. Len v Trnave som v tom čase riešil výstavbu niekoľkých kľúčových budov. Vo výstavbe bola napríklad budova domu kultúry, polikliniky Družba, zdravotníckeho strediska na Prednádraží. Keďže sa budovali atómové elektrárne, našou úlohou bolo zabezpečiť dostatok pracujúcich, ako tu boli aj také veľké podniky ako TAZ, ŽOS, Skloplast a Šmeral. Niečo sa darilo, niečo nie, pamätám si, že bol v Trnave veľký problém s pitnou vodou. Napokon sa problém vyriešil vybudovaním vodovodu z Dobrej Vody. Vykurovanie sa vyriešilo parovodom z atómovej elektrárne. Napríklad, mojou srdcovou záležitosťou bolo vybudovanie lesoparku z Trnavy do Kamenného mlyna. Podarilo sa to, aj keď som bol pod veľkou kritikou prokurátora, že sme zabrali veľa ornej pôdy, keďže v trnavskom regióne bola vysoká úrodnosť,“ povedal a spomínal aj na vtedajšie akcie Z, čo bola dobrovoľnícka akcia občanov pri menších projektoch. Takto sa napríklad stavala lávka nad trať medzi vtedajšou Barčovskou ulicou a Prednádražím.

V rozhovore reagoval aj na otázku komunikácie s cirkvami v Trnave. Ako funkcionár vraj neraz vysvet-

Posledné roky prežil Jozef Tomašovič v zariadení pre seniorov, ktoré v roku 1983 ako funkcionár otváral.

ľoval, prečo sa niekto z jeho rodiny ženil alebo birmoval v kostole.

„Dokonca raz ma takto nahlásil aj kamarát z vojenčiny. A hneď som mal telefonát z okresného výboru strany. Našťastie, bol somv pozícii, že stačilo drobné vysvetlenie a išlo sa ďalej. Ani raz som z mojej pozície proti cirkvi nevystúpil. Neraz som aj pri proticirkevných argumentáciách komunistov hovoril, že veď predsa im tiež ide len o to, aby ľudia nekradli a nevráždili. Cirkevné otázky u nás riešil kultúrny odbor, kde bol jeden pracovník pre cirkvi. A ten riešil aj sťažnosti na farárov od občanov. Napríklad, prišiel list z Čiech, že občianka nebola vpustená do hrubého kostola. Z okresného výboru strany ma žiadali o vysvetlenie. Farár ju vykázal. Napokon sa ukázalo, že pani išla z nejakého kúpaliska a bola nevhodne oblečená. Tak som inštruoval pracovníka pre cirkvi,

nech to s farárom odkonzultuje, že aj keď sa stane taká situácia, aby konal s občanmi čo najkorektnejšie, lebo sa to potom zbytočne rieši ako problém. Po niekoľkých týždňoch prišiel za mnou tento farár s podakováním a po príjemnom rozhovore mi daroval aj svätý obrázok,“ povedal J. Tomašovič a pripomenul, že práve na ONV sa uskutočňovali aj porady režimistického hnutia katolíckeho duchovenstva Pacem in Terris, kde kňazov informovali najmä o aktivitách v oblasti volebného programu.

Tým, o ktorých by sa s Jozefom Tomašovičom dalo diskutovať, bolo neúrekom. Pretože nebol ideológom, ale riadiacim pracovníkom štátnej správy, vnímal svoje obdobie vo funkcii predovšetkým cez budovanie mesta a okresu. A najmä po desiatkach rokov od aktívneho života, keď už býval v zariadení pre seniorov, ktoré v roku 1983 otváral. ■

Veronika Slneková-Plesníková, do tlače pripravil: (mj)

K osudom židovskej komunity v Trnave v rokoch 1938 – 1945

6. časť

Židovskí lekári v Trnave¹

Keď sa 12. mája 1939 obrátila Lekárska komora pre Krajinu slovenskú na všetky okresné úrady so žiadosťou o urýchlené vyhotovenie súpisu všetkých lekárov so súkromnou alebo nemocničnou praxou, ktorých v zmysle nariadenia č. 63/1939 Sl. z. treba považovať za Židov s odôvodnením, „že súpis lekárov – židov nutne a bezodkladne potrebuje k riešeniu otázky usmernenia počtu židov v lekárskom povolani“, nebolo to aj vzhľadom na predchádzajúce diskusie prekvapivé.² Nariadenie o usmernení

¹ Pozri aj SLNEKOVÁ, Veronika: Zásahy proti židovským lekárom v Trnave v rámci tzv. riešenia židovskej otázky v rokoch 1938-1942. In Acta Nitriensiae, č. 2, 1999, s. 337-360.

² MV, ŠAB, PT, fond OÚT, č. k. 348, Adm. 13249/1939, Súpis lekárov – židov. Už z obdobia autonómie Slovenska poznáme niektoré konkrétne diskriminačné opatrenia proti židovským lekárom.

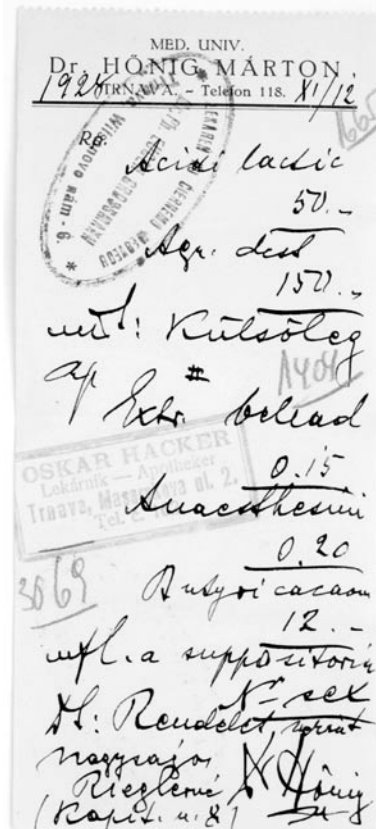
Pôdou pre ich uskutočňovanie sa stali nariadenia ústrednej vlády z jesene 1938 o dočasných obmedzeniach v živnostenskom a inom zárobkovom podnikaní, ktoré, hoci židovských obyvateľov vôbec nemenovali, boli prednostne aplikovateľné práve na nich. Napríklad inštrukcia Krajského úradu v Bratislave k nariadeniu ústrednej vlády č. 219/1938 Zb. z 9.10.1938, ktorá sa zachovala medzi písomnosťami OÚ v Trnave, apelovala na okresné úrady, aby „z hľadiska mimoriadnych hospodárskych pomerov, spôsobených stavom bojovej pohotovosti štátu alebo vôbec z dôvodu verejných záujmov“ dôsledne zvažovali vydávanie povolení na prevádzkovanie lekárskej praxe, a aby „lekárske ošetrovanie bolo poskytované len osobami naprosto spoľahlivými“. Ako spomenuté nariadenia potom prenášali okresné úrady do praxe, dokumentuje aj prípad trnavského židovského lekára, MUDr. Zoltána Höniga, ktorý ešte 3. 3. 1938 požiadal OÚ v Trnave o udelenie licencie na lekársku prax. Presnejšie povedané, žiadal OÚ v Trnave iba o povolenie prevziať lekársku prax svojho vtedy 79-ročného otca, MUDr. Martina Höniga. Prípád však kompetentné miesta začali riešiť až začiatkom roku 1939. Vo svojom vyjadrení ku kauze z 18. 1. 1939 použila Lekárska komora pre Krajinu slovenskú v Bratislave práve jedno zo spomenutých ústredných nariadení, a to § 5 vládneho nariadenia č. 265/1938 Zb. zo 4. 11. 1938, aby odporučila OÚ v Trnave licenciu Z. Hönigovi neudelíť. Svoje odporúčanie podoprela argumentom, že v Trnave je dostatočné množstvo lekárov a nové koncesie už preto nie je potrebné udeľovať. Rovnaké stanovisko zaujal aj Spolok lekárov Slovenskej krajiny. Domnievam sa, že tento prípad nie je náhodný, ale naopak, významný pre dobu, keď sa roztáčali

Trnavská nemocnica – jedna z budov v prvej polovici 20. storočia, pohľadnica, zdroj: Jozef Benko

Dr. H. Lenárt, čiernobiela portrétna fotografia z Ateliéru Kabáth, okolo r. 1935, zdroj: zbierkový fond Západoslovenského múzea v Trnave

Recept židovského lekára Dr. M. Höniga s pečiatkami o vydání lieku vo dvoch trnavských lekárnach prevádzkovaných židovskými majiteľmi E. Grossmannom a O. Hackerom

počtu Židov vo výkone lekárskej praxe nenechalo na seba potom už dlho čakať. Vláda ho schválila 25. júla 1939 pod č. 184/1939 Sl. z., aby určila numerus clausus Židov vykonávajúcich lekársku prax na 4 percentá. Opäť sa rávalo, samozrejme, aj s udeľovaním výnimiek nad stanovenú kvótu, a to najmä z dôvodov verejného záujmu.³ V Trnave vtedy ordinovalo 15 lekárov, ktorí spadali pod definíciu Žida podľa nariadenia č. 63/1939 Sl. z. Predstavovali 39,74% z celkového počtu 38 trnavských lekárov.⁴ Z tohto počtu boli traja lekári stomatológovia, z nich jeden Žid.⁵ Jeden z lekárov, MUDr. H. Lenárt, získal od ministerstva vnútra povolenie znova vykonávať lekársku prax, na záverečnej štatistike sa to však už výrazne neodrazilo, pretože v roku 1940 prišlo 11 z 15 židovských lekárov dokázateľne o možnosť vykonávať svoje povolanie.⁶ Zo zostávajúcich štyroch vlastnil jeden povolenie ministerstva vnútra (MUDr. H. Lenárt), ďalšiemu ministerstvu vnútra zakázalo vykonávanie praxe až v roku 1941 (MUDr. F. Süssmann) a o zostávajúcich dvoch

lekároch sú len kusé informácie, na základe ktorých predpokladáme, že ani jeden z nich už v roku 1940 prax nevykonával. MUDr. M. Fürst sa v roku 1939 z Trnavy „stratil“, mohol sa presťahovať, ale vzhľadom na jeho vyšší vek je pravdepodobné, že zomrel. Ani o MUDr. M. Hönigovi sa písomnosti OÚ v Trnave v súvislosti s nariadením č. 184/1939 Sl. z. nezmiňujú.⁷ Jeho syn MUDr. Z. Hönig septembri 1940 spáchal samovraždu, ordináciu zapečatili, pričom nástroje zaistil OÚ v Trnave.⁸ Obežník Župného úradu v Bratislave zo začiatku septembra 1940 nariaďoval okresným úradom, aby dbali na prísnu kontrolu toho, či po tridsiatom dni po doručení výmeru o zákaze lekárskej praxe „bola prax týchto de facto zastavená, ordinácie zlikvidované a tabuľky (označenia) odstránené“, pretože župný úrad permanentne dostáva informácie, že židovskí lekári, ktorým bolo odňaté oprávnenie vykonávať lekársku prax, vraj „nelikvidovali dosiaľ svoju lekársku prax, ba ani neodstránili tabuľky zo svojich ordinácií...“, pod titulom prvej pomoci

ordinujú ďalej... Ďalej bolo zistené, že doručovanie výmerov o odňatí práva výkonu lekárskej praxe prevádza sa zo strany podriadených úradov veľmi liknavo, zdĺhavo, čo značí získanie času v prospech lekárov – židov a finančnú výhodu... Toto všetko značí prietah v postupe prevádzania vládneho nariadenia č. 184/1939 Sl. z....“.

Žiadne podobné nedostatky však OÚ v Trnave nezistil. Z Obecného notariátu mesta Trnavy 7. 10. 1940 referovali, že „kontrola lekárov – židov bola prevedená mestskou políciou, ktorá ustálila, že ktorým bolo zakázané prevádzať lekársku prax, nateraz ju skutočne neprevádzajú. Nariadenie bude držané v evidencii a zistené závady budú oznamované.“⁹

Na základe „dôverného“ dotazu Ústredne štátnej bezpečnosti z 12. 7. 1940 mal OÚ v Trnave prešetriť spoľahlivosť štyroch židovských lekárov: MUDr. E. Schicka, MUDr. V. Müllera, MUDr. V. Vezéra a MUDr. T. Silberera, pretože všetci si podali žiadosť o zaradenie do percenta židovských lekárov a anonymný zdroj ÚŠB upozornil, že nepat-

kolesá hrubého antisemitizmu. MV, ŠAB, PT, fond OÚT, č. k. 104, Prez. 2238/1938, Výkon lekárskej služby – nariadenie č. 218/1938 Sb.z. a n. z 9. 10. 1938. MV, ŠAB, PT, fond OÚT, č. k. 352, Adm. 3998/1939 a Adm. 3999/1939, Dr. Hönig Zoltán, štátny obvodný lekár, lekárska prax.

³ Slovenský zákonník, 1939, s. 372. Ďalšie procedurálne záležitosti súvisiace s realizáciou nariadenia č. 184/1939 Sl. z. upravil minister vnútra vo svojej vyhláske z 15. 12. 1939. Lekári mali svoje žiadosti o vykonávanie praxe, či už v rámci stanoveného percenta, alebo nad jeho rámec, podávať na ministerstvo vnútra do 15. 1. 1940 prostredníctvom príslušného okresného úradu. Ten mal žiadosť spolu so svojím vyjadrením predložiť do 31. 1. 1940 Lekárskej komore v Bratislave. Tá po pripojení svojho dobrozdania mala predložiť všetky žiadosti do 15. 2. 1940 ministerstvu vnútra na konečný verdikt spolu so správou, ktorí lekári si žiadosť vôbec nepodali. Títo nemali právo ďalej vykonávať lekársku prax na území Slovenskej republiky a členstvo v lekárskej komore automaticky strácali. Úradné noviny, 16. 12. 1939, s. 1. Ďalšie diskriminačné opatrenie voči židovským lekárom priniesla vyhláska ministra vnútra z 22. 4. 1941 o povinnom označovaní praxe židovských lekárov. Pozri Úradné noviny, 3. 5. 1941, s. 1.

⁴ Adresár mesta Trnavy z roku 1930 uvádza, že Krajská nemocnica zamestnávala 12 lekárov, vlastné ordinácie malo 19 lekárov a 5 zubných lekárov. V súvislosti s riešením prípadu Dr. Z. Höniga obsahovala správa lekárskej komory z januára 1939 údaj o 23 praktických a 15 odborných lekároch MV, ŠAB, PT, fond OÚT, č. k. 344, Adm. 3998/1939, 3999/1939, Dr. Hönig Zoltán, štátny obvodný lekár, lekárska prax. Interný obežník Prezídia župného úradu v Bratislave doručil 14. 10. 1940 OÚ v Trnave 32 árijským lekárom v okrese. MV, ŠAB, PT, fond OÚT, č. k. 131, Prez. 2423/1940, Lekári – neprístoynosti – interný obežník).

⁵ MV, ŠAB, PT, fond OÚT, č. k. 145, Prez 2276/1941, Dr. H. Lenárt o predĺženie výkonu lek. praxe.

⁶ Vykonávanie stomatologickej praxe mu povolilo ministerstvo vnútra výmerom z 19. 9. 1940 podľa § 3 nariadenia č. 184/1939 Sl. z. 10. 11. 1941 požiadal H. Lenárt predsedníctvo vlády o predĺženie lehoty na vykonávanie lekárskej praxe podľa § 101 na dobu neurčitú. V súvislosti s prešetrovaním záležitosti zdôraznila žandárska stanica v Trnave potrebnosť jeho praxe, „lebo okrem neho sú pre Trnavu a okolie len 2 árijskí zubári“. Okresný lekár pôsobiaci na I. odd. OÚ v Trnave tvrdil paradoxne, že prax 2 árijských zubných lekárov je pre Trnavu postačujúca, ale súhlasil s tým, aby H. Lenárt pracoval ako zubný technik. V Trnave bolo 8 zubných technikov, z toho 2 boli klasifikovaní ako Židia (Oskár Neumann a Dezider Takáč). Okresný lekár odporúčal, aby ich nahradil práve kvalifikovanejší H. Lenárt. OÚ v Trnave navrhol predsedníctvu vlády vo svojej správe z 28. 11. 1941 ponechanie jeho praxe. MV, ŠAB, PT, fond OÚT, č. k. 145, Prez 2276/1941, Dr. H. Lenárt o predĺženie výkonu lek. praxe.

⁷ MV, ŠAB, PT, fond OÚT, č. k. 151, Prez. D1-313/1942, Židia – lekári – nútený odpredaj nástrojov.

⁸ MV, ŠAB, PT, fond OÚT, č. k. 151, Prez. D1-313/1942, Židia – lekári – nútený odpredaj nástrojov.

⁹ MV, ŠAB, PT, fond OÚT, č. k. 151, Prez. D1-313/1942, Židia – lekári – nútený odpredaj nástrojov.

ria k spoľahlivým. Správa veliteľa žandárskej stanice v Trnave z 29. 7. 1940 v tejto súvislosti konštatovala, že všetci štyria sa „pohybujú len v židovskej spoločnosti a v osobnom styku medzi sebou rozprávajú len maďarsky a nemecky. Slovensky rozprávajú, len keď cítia, že sú pozorovaní. Všetci sú mravne zachovalí a v ich politickej spoľahlivosti nebolo dosiaľ nič závadné zistené.“ Ako vysvitlo, celé vyšetrovanie bolo celkom zbytočné, pretože k zisteniam žandárskej stanice pripísal okresný zdravotný referent OÚ v Trnave okrídlené tvrdenie, že všetci štyria židovskí lekári už medzitým dostali výmer o zákaze ďalšej praxe.¹⁰ Situácia sa podstatnejšie nezmenila ani v roku 1941, keď právo ordinovať zostávalo naďalej dvom židovským lekárom. Na jednej strane síce MUDr. F. Süßmann z kategórie „výnimkárov“ v roku 1941 vypadol, na druhej strane MUDr. O. Winter takéto povolenie zasa získal.¹¹ V súvislosti s prijatím tzv. židovského kódexu, ktorý znamenal sprísnenie aj pre kategóriu židovských lekárov, pretože ďalej „Židia nemôžu vykonávať lekársku prax“, dostali okresné úrady obežník ministerstva vnútra zo 17. decembra 1941.¹² Nariadil predložiť zoznam všetkých tých židovských lekárov v obvode okresného úradu, ktorí majú ešte povolené vykonávať lekársku prax, ale aj zoznam lekárskeho nástrojov v ich ordináciách, a ak sa to už predtým nestalo, „tieto lekárske nástroje zaistíte a uskladníte na bezpečnom a vhodnom mieste“. 13. januára 1942 zaslalo ministerstvo vnútra okresným úradom nový

obežník v tej istej záležitosti s odôvodnením, že sa v tom predchádzajúcom vyskytli chyby podstatne meniace obsah inštrukcie. Tentoraz žiadalo od okresných úradov zoznamy všetkých lekárov, ktorým bolo povolené aj zastavené vykonávanie praxe, zoznam nástrojov, ktoré vlastní, či pred zaistením okresným úradom vlastnili.¹³

Okresný náčelník z Trnavy stihol evidentne reagovať už na prvú výzvu, keďže na jeho správe je dátum 12. januára 1942, pričom v zozname „Židov, ktorým bola zakázaná lekárska prax, poťažne povolené i naďalej prevádzať lekársku prax“ referoval, že povolenie vykonávať lekársku prax mali v Trnave ešte 2 židovskí lekári (spomínaní H. Lenárt a O. Winter). Okrem nich uviedol ďalších 6 lekárov so zakázanou praxou.¹⁴ V zozname zatiaľ chýbali údaje týkajúce sa vybavenia ordinácií židovských lekárov s povolením na vykonávanie praxe. MUDr. O. Winter ako externý lekár Štátnej nemocnice v Trnave lekárske zariadenie ani nástroje nemal. 24. januára 1942 OÚ v Trnave preto doplnil svoju správu o zoznam lekárskeho zariadenia MUDr. H. Lénárta v celkovej hodnote asi 25 tisíc Ks.¹⁵ O materiálne vybavenie ordinácií židovských lekárov sa ministerstvo vnútra nezaujímal náhodou. Záujem o hnutelný majetok židovských obyvateľov súvisel v tomto období už s pripravovanými deportáciami. Slovenská politická reprezentácia sa však židovských lekárov rozhodla z deportácií vylúčiť, vychádzajúc z ich potrebnosti a nenahraditeľnosti, pričom výnimky im udeľované najprv na základe § 255

Pani Lenártová, manželka Dr. H. Lenárta, čiernobiela portrétna fotografia z Ateliéru Kabáth, okolo r. 1935, zdroj: zbierkový fond Západoslovenského múzea v Trnave

a § 256 židovského kódexu ministerstvom vnútra a prezidentom republiky sa vzťahovali aj na rodinných príslušníkov.

Už 24. apríla 1942 poslalo ministerstvo vnútra cez OÚ v Trnave „výnimkové“ židovské lekárske legitimácie trom židovským lekárom: MUDr. H. Lénártovi, MUDr. O. Winterovi a MUDr. I. Mártonovi, ktorého meno sa objavuje v tejto súvislosti v Trnave po prvýkrát.¹⁶ Výnimky mali platiť dovtedy, kým židovský lekár ordinoval. „Pri vylúčení Žida – lekára z pracovnej povinnosti alebo odňatí jeho oprávnenia vykonávať lekársku činnosť... odoberiete ihneď legitimáciu a prípadné potvrdenie Židovi resp. jeho rodinným príslušníkom a odošlete obratom Zdravotnému odboru Ministerstva vnútra“, inštruovalo ministerstvo vnútra OÚ

¹⁰ MV, ŠAB, PT, fond OÚT, č. k. 127, Prez. 1540/1940, Židovskí lekári v Trnave. V správe denníka Slováč z 28. 7. 1940 o tom, že na Slovensku zakázali prax už 435 židovským lekárom, ktorú doplnili aj menným zoznamom „postihnutých“, figuruje meno jediného trnavského lekára – Dr. V. Vézera. HUBENÁK, Ladislav (ed.). Riešenie židovskej otázky na Slovensku (1939-1945). Dokumenty. I. časť. Bratislava: Judaica Slovaca, 1994, s. 95.

¹¹ MV, ŠAB, PT, fond OÚT, č. k. 127, Prez. 1540/1940, Židovskí lekári v Trnave.

¹² Slovenský zákonník, 1941, s. 646, Nariadenie č. 198/1941 Sl. z. z 9.9.1941 o právnom postavení Židov.

¹³ MV, ŠAB, PT, fond OÚT, č. k. 151, Prez. D1-313/1942, Židia – lekári – nútený odpredaj nástrojov.

¹⁴ MV, ŠAB, PT, fond OÚT, č. k. 151, Prez. D1-313/1942, Židia – lekári – nútený odpredaj nástrojov.

¹⁵ MV, ŠAB, PT, fond OÚT, č. k. 151, Prez. D1-313/1942, Židia – lekári – nútený odpredaj nástrojov.

¹⁶ Ešte 27. 4. 1942 však ministerstvo vnútra upozorňovalo okresné úrady, aby predtým ako legitimácie vydajú „zistili, či dotýčny Žid už neobdržal legitimáciu vystavenú oddelením 14. Ministerstva vnútra. Ak áno, tak mu legitimáciu priloženú k cit. výnosu (z 24.4.1942 - V.S.) nevydajte, ale vráťte ju zdrav. odboru Ministerstva vnútra a na miesto nej manipuluje legitimáciu vystavenú odd. 14. Ministerstva vnútra podľa smerníc uvedených v citovanom výnose...“ Keďže sa podobná komplikácia v Trnave nevyskytla, po vpísaní osobných údajov, mien rodinných príslušníkov a očíslovaní (III/1-3) odovzdal OÚ v Trnave 30. 4. 1942 všetky tri legitimácie adresátom. MV, ŠAB, PT, fond OÚT, č. k. 153, Prez. D1-450/1942, Žid. legitimácie.

majú manželia spoločnú ordináciu, a keď židovský manžel má zakázanú prax a manželka – kresťanka ordinuje ďalej, pričom je celé lekárske zariadenie jej majetkom. Požiadal preto 21. septembra 1940 ministerstvo vnútra o direktívu.²² Dotaz adresovaný ministerstvu vnútra iba štyri dni po tom, ako sa zrodil tajný ministerský obežník, je jednoznačným dôkazom toho, ako seriózne sa OÚ v Trnave okamžite po jeho prevzatí začal realizáciu inštrukcie zaoberať. Termín avizovanej akcie stanovilo ministerstvo vnútra na 23. 9. 1940, kedy mali okresné úrady zaistiť „všetky lekárske prístroje, nástroje, lekárske pomôcky a zariadenia židovských lekárov vylúčených z výkonu lekárskej praxe... týmto spôsobom: 1. previesť presný súpis spomenutých predmetov..., 2. uskladniť všetky tieto predmety dľa možnosti v jednej miestnosti..., 3. miestnosť zaistiť a až na ďalšie opatrenie zapečatiť.“ O priebehu mali okresné úrady podať správu a spolu s dôverným prípisom zo 17. septembra 1940 ju v neotvorenej obálke poslať na ministerstvo vnútra. Zo správy okresného náčelníka z 25. septembra 1940 sa dozvedáme, že akcia prebehla v celom okrese presne podľa nariadenia s jedinou pripo-

mienkou, že „u zubného lekára Kolomana Weisza bol spísaný a zaistený celý jeho lekársky inventár, ale ordináčna miestnosť zapečatená nebola, lebo rozhodnutie o jeho vylúčení z lekárskej praxe bolo mu doručené dňa 9. septembra 1940 a podľa toho oprávnený je ešte do 30 dní, teda do 9. októbra 1940 svoju prax prevádzať. Po tomto dám zapečatiť aj jeho ordináčnu miestnosť.“²³

Podľa nariadenia slovenskej vlády č. 23/1941 Sl. z. zo 14. februára 1941 mohol „Ústredný hospodársky úrad... nariadiť nútené predaj za obecnú hodnotu na výkon praxe slúžiace lekárske a zubotechnické nástroje, prístroje, zariadenia a pomôcky lekárov – Židov, ktorým bola alebo bude zakázaná lekárska prax a zubných technikov, ktorým bolo odňaté živnostenské oprávnenie tuzemským nežidovským právny osobám, tuzemským lekárom – nežidom a tuzemským zubným technikom – nežidom“.²⁴ Sprostredkovateľom predaja mali byť okresné úrady. ÚHÚ ich 17. apríla 1939 poveril „prevedením odhadu predmetov, ktoré žiadateľ vo svojej žiadosti označil.“²⁵ Vo svojom obežníku z 21. apríla 1941 vyzývalo ministerstvo vnútra okresné úrady, aby „árijským“ záujemcom

o predmety umožnili „bez ujmy zaisťovania... prehliadnutie spomenutých predmetov“.²⁶

V čase, keď vrcholila príprava na deportácie židovských obyvateľov zo Slovenska, nariadil minister vnútra splnomocnený na to ÚHÚ 20. marca 1942 Okresnému úradu v Trnave spísať podrobný zoznam zaistených lekárskeho nástrojov židovských lekárov so zakázanou lekárskou praxou a odoslať ich Spolku lekárov Slovenského štátu v Bratislave, ktorý mal hradiť balné a poštovné náklady. V chaose a zmätku, ktorý pravdepodobne v tejto súvislosti v danej inštitúcii prepukol, žiadal 31. marca 1942 Spolok lekárov OÚ v Trnave, aby svoju zásielku lekárskeho nástrojov odsunul až na obdobie okolo 10. apríla 1942 s odôvodnením, že sklad je zaplnený nástrojmi bratislavských židovských lekárov a úprava ďalšieho skladu bude ešte niekoľko dní trvať.²⁷ Zo správy Obecného úradu v Trnave z 27. apríla 1942 sa dozvedáme o ďalšom priebehu celej akcie. Všetky zaistené predmety boli až do 4. mája 1942, keď ich konečne prepravili do Bratislavy, uložené „v zvlášť uzavretej miestnosti Ústredne Židov“.²⁸

(pokračovanie nabadúce)

²² Hoci okresný náčelník nespomínal konkrétne meno, išlo o prípad manželov Vezárových. MV, ŠAB, PT, fond OÚT, č. k. 151, Prez. D1-313/1942, Židia – lekári – nútený odpredaj nástrojov.

²³ MV, ŠAB, PT, fond OÚT, č. k. 151, Prez. D1-313/1942, Židia – lekári – nútený odpredaj nástrojov. Z dotazov, s ktorými sa obracal OÚ v Trnave na ministerstvo vnútra, vieme, aké problémy sa v Trnave v súvislosti so zaisťovaním vybavenia lekárskeho ordinácií vyskytli. 19. 11. 1940 zasa OÚ v Trnave žiadal ministerstvo vnútra o inštrukciu v prípade, keď „ordinačné miestnosti dvoch židovských lekárov v Trnave dr. J. Schwarza a dr. M. Höniga, ktoré boli zapečatené, boli ale viac obývacími izbami, ako ordinačnými miestnosťami... Zapečatením týchto miestností je im znemožnené užívanie tejto časti bytu a jej zariadenia, ktoré nepatrí k ordinácii. Žiadali preto na tun. úrade uvoľnenie týchto miestností tak, aby všetko zariadenie lekárske k lekárskej ordinácii potrebné a s ním súvisiace bolo zaistené a zapečatené v kasniách... Keďže celý lekársky inventár týchto dvoch lekárov je nepatrný, vo veľkej miere zastaralé a menej cenné, ktorý sa dá zaistiť aj tak, že by uvedené obývacie miestnosti menovaných lekárov boli na obývanie prenechané, žiadam o úpravu, či je dovolené mi tieto miestnosti uvoľniť...“. V odpovedi na dotaz ÚHÚ až 27.3.1941 navrhovaný postup schválil a odporučil OÚ v Trnave najšť vhodné miesto na uloženie zaistených predmetov. Keďže reakcia ÚHÚ nechala na seba pomerne dlho čakať, už 19. 2. 1941 sa OÚ v Trnave iniciatívne rozhodol konať a odpečatiť ordinačnú miestnosť MUDr. M. Höniga. Zaistené prístroje umiestnil v sklade na prízemí domu a miestnosť zapečatil. Hoci o doriešení prípadu MUDr. J. Schwarza písomnosti neexistujú, dá sa predpokladať, že OÚ v Trnave postupoval analogicky. MV, ŠAB, PT, fond OÚT, č. k. 159, Prez. bez sign., Pracovné povolenia židov.

²⁴ Slovenský zákonník, 1941, s. 197, Nariadenie č. 23/1941 Sl. z. zo 14.2.1941 o nútenom predaji lekárskeho a zubotechnických nástrojov, prístrojov, zariadení a pomôcok Židov.

²⁵ MV, ŠAB, PT, fond OÚT, č. k. 151, Prez. D1-313/1942, Židia – lekári – nútený odpredaj nástrojov.

²⁶ MV, ŠAB, PT, fond OÚT, č. k. 151, Prez. D1-313/1942, Židia – lekári – nútený odpredaj nástrojov.

²⁷ MV, ŠAB, PT, fond OÚT, č. k. 151, Prez. D1-313/1942, Židia – lekári – nútený odpredaj nástrojov.

²⁸ MV, ŠAB, PT, fond OÚT, č. k. 159, Prez. bez sign., Pracovné povolenia židov. Zápisnice Notárskeho úradu v Trnave o zaistení lekárskeho predmetov s dátumom 16. 4. 1942, 18. 4. 1942 a 27. 4. 1942 zachytili inventár ordinácií troch židovských lekárov: MUDr. M. Höniga, MUDr. F. Süßmanna a MUDr. J. Schwarza. Obsahujú kritické poznámky na adresu OÚ v Trnave, pretože „predmety vôbec neboli ani v kufroch, ani v tejto miestnosti pečatené,... alebo len primitívne pečatené“, čím je jasne naznačené ako povrchne OÚ v Trnave k záležitosti pristupoval. Predmety MUDr. F. Süßmanna používali dovtedy na základe žiadosti Úradovne pre ubytovacie stredisko Židov v Trnave z januára 1942 v ordinácii zriadenej pri ÚŽ na ošetrovanie židovských obyvateľov. Spolu s ostatnými ich prepravili do Bratislavy.

Mgr. Milan Ševčík, kurátor historickej knižnice Západoslovenského múzea

Kralická biblia zo 16. storočia

Kralická biblia je česká tlačená biblia, ktorú z hebrejčiny, aramejčiny a gréčtiny (pôvodných biblických jazykov) preložili prekladatelia a teológovia českej Jednoty bratskej. Svoj názov dostala podľa miesta vydania, ktorým boli juhomoravské Kralice nad Oslavou. Ide o prvý český preklad biblie z pôvodných jazykov a nie z latinskej Vulgáty. Tento rok si pripomíname 440. výročie vytlačenia prvého zväzku tohto významného a objemného diela. V Kraliciach si zároveň pripomínajú výročia 110 rokov od polozenia základného kameňa Pomníku Bibli kralické a jejím tiskařům a 50 rokov budovy Památníku Bible kralické Moravského zemského muzea. Jednota bratská mala svoju vlastnú tlačiareň, ktorá bola utajená. Išlo totiž o zakázané náboženské zoskupenie. Táto tlačiareň sídlila zo začiatku od roku 1562 v Ivančiciach pri Brne. V tlačiarňach sa z dôvodu utajenia nepoužívalo označenie miesta tlače, iba krycie označenie „in insula hortensi“, pretože tlačiareň bola umiestnená v záhradách. V roku 1578 bola presunutá do tvrdze v Kraliciach pod patronátom Jána zo Žerotína, ktorý sídlil v blízkej Náměšti. Iniciátorom prekladu biblie bol bratský biskup Jan Blahoslav, ktorý ako prvý nadviazal na erazmovskú tradíciu a snahu preložiť Písmo sväté priamo z pôvodných jazykov. Preložil Nový zákon podľa predlohy Theodora Bezu, ktorý obsahoval aj latinský preklad. Čerpal však aj z gréckeho originálu. Blahoslav začal používať aj rozsiahle komentáre, vrátane odkazov na príbuzné biblické miesta prekladových variant a niekedy aj priamo exegetický výklad. Mal v úmysle preložiť aj Starý zákon, no kým sa tejto úlohy stačil ujať, zastihla ho smrť. Preklad Starého zákona koordinoval a viedol Blahoslavov odchovanec a biskup Ondrej Štefan. V time

prekladateľov, filológov a teológov sa nachádzali: Mikuláš Albrecht z Kaménka (hebrejista), Lukáš Helic (pokrstený žid), Ján Eneáš (senior Jednoty bratské), Izaiáš Cibulka (konsenior a správca kralického zboru), Jiří Strejc (konsenior), Ján Efraim, Pavol Jessen, Ján Kapito (Hlaváč). Pre Nový zákon bol prevzatý podrobne zrevidovaný Blahoslavov preklad. Revidoval ho senior Ján Nemčanský. Prvé vydanie kralickej biblie vyšlo v šiestich zväzkoch, preto sa často označuje názvom „šesťdielka“. Rozdelenie textu do šiestich zväzkov bolo spôsobené tým, že nešlo iba o biblický text, ale aj o rozsiahle komentáre na okrajoch, vďaka ktorým sa text značne rozšíril. Komentáre a vsuvky boli rôznych druhov. Konkrétne a) menším písmom slová dodané z iných prekladov alebo slová nové, doplnené pre lepšiu zrozumiteľnosť textu; b) v živom záhlaví sa nachádzal názov knihy, nadpisy boli veľké, vybavené ozdobnou iniciálou; c) na okrajoch textu sa nachádzal komentár, oddelený od samotného biblického textu tenkou linkou; d) každá kniha obsahovala sumár, menšie sumáre mali aj všetky kapitoly; e) odkazy na paralelné biblické miesta; f) výkladový komentár obsahujúci rôzne varianty pochádzajúce z rôznych prekladov hebrejského, gréckeho či iného textu, ktorý obsahoval aj realie, užitočné na pochopenie biblického textu. V kralickej biblii sa prvýkrát v českom prostredí objavuje delenie kapitol na verše. Obsah jednotlivých dielov: 1. zväzok: päť kníh Mojžišových (Pentateuch, t. j. Genesis, Exodus, Leviticus, Numeri, Deuteronomium), vyšiel v roku 1579. 2. zväzok: Jozue, Sudcov, Rút, štyri knihy kráľovské (t. j. 1. a 2. kniha Samuelova a 1. a 2. kniha kráľovská), 1. a 2. Paralipomenon, 1. a 2. kniha Ezdrášova (t. j. Ezdráš

a Nehemjáš); vyšiel v roku 1580. 3. zväzok: Jób, Žalmy, Príslovia, Kazateľ, Pieseň piesní, vyšiel v roku 1582. 4. zväzok: Prorocké knihy: Izaiáš, Jeremjáš, Ezechiel, Daniel, Ozeáš, Jóel, Ámos, Abdiáš, Jonáš, Micheáš, Nahum, Abakuk, Sofoniáš, Ageus, Zachariáš, Malachiáš, vyšiel v roku 1587. 5. zväzok: "Apokryfy", t. j. ako apokryfy, tak deuterokanonické knihy: Tobiaš, Modlitba Manassesova, Júdit, Báruch, prídavky k Danielovi, 1. a 2. kniha Ezdrášova (t. j. 3. a 4. kniha Ezdrášova), prídavky k Ester, 3., 1. a 2. kniha Makabejská, kniha Múdrosti a kniha Sírachovec, vyšlo v roku 1588. 6. zväzok: Nový zákon, datovaný nejednotne do rokov 1593 a 1594. Prvá šesťzväzková verzia kralickej biblie nebola nikdy vydaná druhý raz. V historickej knižnici Západoslovenského múzea sa nachádza piaty zväzok kralickej biblie z roku 1588. Do fondu ju múzeum zakúpilo vďaka finančnému príspevku Fondu na podporu umenia v roku 2019. Kniha je zreštaurovaná a má pôvodnú renesančnú koženú väzbu so slepotlačovou výzdobou, čo v súčasnosti nie je bežné. Návštevníci múzea ju budú môcť vidieť v marci budúceho roka počas krátkodobej výstavy Zbierkový predmet mesiaca. ■

Erika Juríková, Trnavská univerzita, Katedra klasických jazykov

Známi i neznámi autori historickej Trnavskej univerzity XXXVII.

Jacques Vanière, francúzsky Vergilius v Trnave

Jesenné obdobie je charakteristické zberom poľnohospodárskych plodín, ktoré sú výsledkom celoročnej práce roľníka. Práve prostredníctvom úrody príroda oceňuje vynaloženú námahu poľnohospodára, prípadne upozorňuje, keď niečo nebolo urobené správne a s vhodným načasovaním. Tento stáročný kolobeh bol už v minulosti predmetom záujmu básnikov a rôzne prírodné katastrofy si vysvetľovali ako previnenie smrteľníkov voči bohom.

Trnavská akademická tlačiareň v súlade s rekatolizačným zameraním univerzity vydávala v počiatkoch svojej existencie predovšetkým práce náboženského charakteru. Neskôr začali prevažovať spisy miestnych univerzitných pedagógov, ktoré väčšinou plnili funkciu učebníc. Niekedy sa však do vydavateľského programu trnavskej knižnej dielne dostali aj diela autorov, ktorí v Trnave nikdy osobne neboli. Môžeme však povedať, že aspoň takto – prostredníctvom svojich prác – mesto navštívili. Väčšinou išlo o známe teologické a filozofické diela alebo overené didaktické príručky či slovníky. V prevažnej miere ich napísali členovia Spoločnosti Ježišovej a po tom, čo sa osvedčili v krajine svojho prvého vydania, zaradili ich do svojej produkcie aj iné jezuitské typografické dielne.

V roku 1772 vyšlo v univerzitnej tlačiarni v Trnave útle dielko, ktorého autorom je francúzsky jezuita Jacques Vanière (Vanieri). Už jeho samotný názov *Praedium rusticum* čiže Vidiecka usadlosť napovedá tému, ktorej sa venuje. Ide o medzi barokovými spisovateľmi v 18. storočí veľmi obľúbený motív poľnohospodárstva, ktorého inšpiráciu treba hľadať v rímskej literatúre cisárskeho obdobia, konkrétne u vynikajúceho básnika Publia Vergília Marona. Ten spolu s Horatiom a Ovidiom predstavuje vrchol rímskej poézie tzv. zlatého veku. Vergilius svojim idylickým opisom vidieka, pastierskeho bezstarostného života a poľnohospodár-

ských prác patrí popri Grékovi Theokritovi medzi najznámejších predstaviteľov bukolickej poézie. Jeho práce *Bukoliky* (*Spevy pastierke*) a *Georgiky* (*Spevy roľnícke*) nielen na dlhé storočia ovplyvnili európsku literatúru, ale našli ohlas aj u mnohých napodobňovateľov; u nás napríklad u Jána Hollého. Ako typ ideálneho básnika sa zaradil medzi školských autorov a bol čítaný prakticky po celý stredovek, novovek až po súčasnosť.

Kto ale bol Jacques Vanière a prečo vyšla práca tohto Francúza v Trnave, a to priamo s pripojenými častí Vergiliovej predlohy? Vanière sa narodil v roku 1664 v meste zvanom Causses v regióne známom ako Okcitánsko. Štúdium humanitných vied a rétoriky absolvoval v jezuitských kolégiách a ukončil v Toulouse. V roku 1730 odišiel

Ľudia a udalosti....

■ **1. 11. 1864** – V Trnave sa narodil matematik ĽUDOVÍT SCHLESINGER, ktorý pôsobil ako univerzitný profesor v Berlíne, Bonne, Kluži a Giessene v Nemecku, kde aj umrel (155. výročie).

■ **4. 11. 1899** – V Smekalovom obchode na námestí v Trnave (dnes budova Prachárne) vypukol veľký požiar, pri ktorom zahynuli dve osoby a 10 hasičov utrpelo ťažké zranenia. Tragickú udalosť dodnes pripomína pamätná tabuľa osadená v roku 1922 (120. výročie).

■ **6. 11. 1969** – V Šali umrel trnavský rodák FRAŇO SVOBODA, učiteľ, redaktor, spisovateľ a publicista, ktorý používal pseudonym F. S. Trnavský (50. výročie).

■ **7. 11. 1769** – Cisárovná Mária TERÉZIA vydala zakladaciu listinu Lekárskej fakulty Trnavskej univerzity, ktorá bola prvou svojho druhu vo vtedajšom Uhorsku (250. výročie).

■ **7. 11. 1869** – V Trnave sa narodil semitológ, pedagóg a odborný publicista DÁVID HERZOG, univerzitný profesor v Prahe a v Grazi (150. výročie).

■ **7. 11. 1924** – V Trnave sa narodila poetka AGAO DUNAJSKÁ, vl. menom Anna Gromová, ktorá pôsobila vo Francúzsku, kde aj umrela (95. výročie).

■ **10. 11. 1924** – V Opoji sa narodil básnik, pedagóg a rezbár FRANTIŠEK HLAVIČKA, ktorý pôsobil ako stredoškolský profesor a predseda Miestneho odboru Matice slovenskej v Trnave, kde aj umrel (95. výročie).

■ **12. 11. 1869** – Arcibiskup JÁN ŠIMOR schválil stanovы Spolku sv. Vojtecha v Trnave a tým vlastne potvrdil jeho založenie (150. výročie).

■ **13. 11. 2014** – V Trnave umrel prvotligový futbalista a tréner mládeže JOZEF DIAN, hráč Spartaka Trnava (5. výročie).

■ **15. 11. 1629** – V Sedmohradsku umrel vodca protihabsbur-

do Paríža, kde ako latinsky píšuci básnik získal tie najvyššie pocty. Zomrel v auguste roku 1739 v Toulouse, takže tento rok sme si pripomenuli 280 rokov od jeho smrti.

Už počas života začal byť Vanière svojimi súčasníkmi označovaný ako francúzsky Vergilius. Okrem práce, ktorá vyšla v Trnave, je autorom zbierky básní, ktorá bola vydaná pod názvom *Opuscula* (Malé diela) a slovníka vhodných výrazov pre básnikov určeného študentom s názvom *Dictionarium poeticum* čiže Poetický slovník.

Dielo *Vidiecka usadlosť* vyšlo prvý raz v roku 1682 v Paríži, teda v čase, keď mal jeho autor len osemnásť rokov. Následne sa dočkalo ďalších vydaní a ešte v 18. storočí ho preložili aj do francúzštiny. Považuje sa za autorovu najvydarenejšiu báseň a mnohí veria, že práve vďaka nej dostal prívlastok, ktorý ho vyniesol medzi najlepších básnikov svojej doby. Vanière sa v ňom inšpiroval priamo Vergiliovými didaktickými Roľníckymi spevmi a podobne ako on sa zaoberá rôznymi druhmi poľnohospodárstva. Rozvíja ideu, že poľnohospodárstvo je najlepšia a najužitočnejšia ľudská činnosť spomedzi všetkých. Zaujímavé je, že do práce zaradil aj zvyky roľníkov, čím jej dodal etnografický charakter.

Autor podáva veršovaný opis poľnohospodárskej činnosti v jej mnohorakej podobe a nevyhýba sa ani tomu, aký dopad má na ľudí, ktorí na vidieku žijú. Je zrejme, že básnik zo všetkého najviac túži, aby na vidieckom majetku panovali poriadok a pokoj, ktoré jediné sú zárukou dobre vykonanej práce. Obraz roľníka, ktorý čitateľovi poskytuje, predstavuje človeka silného, fyzicky zdatného, s potrebnou silou na obrábanie polí s pluhom i na starostlivosť o dobytok. Nezanedbateľné sú aj jeho morálne vlastnosti: má byť zodpovedný, vo svojej práci presný a dôsledný. Zároveň by sa mal viac prejavovať činmi ako zbytočnými slovami.

Vanière sa nevyhol ani stati o kvalite pôdy, od ktorej závisí jej úrodnosť, a preto by mala byť vlhká a vhod-

ne predpripravená na obrábanie. Roľníctvo považuje za tradičné zamestnanie a ako príklad uvádza Rimanov, ktorí si poľnohospodárov veľmi cenili a tých najlepších využili aj pri správe mesta. Na rozdiel od roľníkov považuje pastierov dobytká za pohodlnejších, pretože trávia deň hlavne vylihovaním na tráve pri pasení dobytká. Keď je však pastier starší, musí byť opatrný, aby nezašpal a dobytok sa mu nerozutekal, prípadne ho nezožrali vlci. Roľníci a pastieri však musia podľa autora žiť vo vzájomnej symbióze, pretože výsledky ich práce sú užitočné tak pre jedných, ako i pre druhých. Mytologickú odbočku, ktorá bola takmer nevyhnutnou súčasťou barokového diela, tvorí báj o súhvezdí Barana (lat. Aries). Baran niesol na chrbte deti bohyně oblakov a tábsekeho kráľa Frixa a Hellé do bezpečia. Dievčatko Hellé mu spadlo do mora a úžina bola podľa nej nazvaná Hellespont, dnešné Dardanely. Frix sa dostal do bezpečia, barana obetovali a jeho zlaté rúno vystavili v posvätnom hájiku. Zaradenie tohto mytologického príbehu slúžilo na odľahčenie inak vážnej témy poľnohospodárstva a zároveň aj na zaujatie pozornosti čitateľa. Dôležitou súčasťou diela je aj časť o zvykoch a obyčajoch na vidieku vrátane liečby liečivými rastlinami. Text obsahuje zároveň návody na liečbu bežných chorôb ľudí i dobytká. Vanière nakoniec konštatuje, že roľník pracujúci na vidieckom statku by sa mal venovať len tým činnostiam, ktoré sú pre neho a hospodárstvo prospešné, ostatným by sa mal vyhýbať.

Posledné verše sú apelom na to, aby roľníci nezanedbávali svoju pôdu a rastliny. Doslova sa poukazuje na to, že úroda na poliach sa znižuje, keď sú porastené burinou. A v prípade, že je roľník lenivý a nepodoprie rastlinu kolíkmi, je ničená vetrami a prinesie menšiu úrodu. Básnik vyslovuje obavu, že ak roľník zlenivie, polia, vinice aj lúky vyjdu navnivoč a príroda sa radšej rozhodne, že ich zničí dažďami.

V nasledujúcich veršoch autor poeticky zdôrazňuje potrebu spo-

Ľudia a udalosti

ského povstania GABRIEL BETLEN, ktorého vojsko v rokoch 1619 – 20 viackrát obsadilo Trnavu, kde uschovával aj ukoristenú uhorskú kráľovskú korunu (390. výročie).

■ **16. 11. 1924** – V Trnave sa narodil právnik, redaktor a publicista TIBOR SÁSIK, dlhoročný šéfredaktor časopisu *Krásky Slovenska* (95. výročie).

■ **16. 11. 1929** – V Trnave slávnostne odhalili Pomník padlým v I. svetovej vojne, dielo akademického sochára Jána Koniarka (90. výročie).

■ **17. 11. 1989** – V Trnave slávnostne odovzdali do užívania budovu novej železničnej stanice (30. výročie).

■ **17. 11. 2009** – Na fasáde budovy Divadla Jána Palárika v Trnave slávnostne odhalili pamätnú tabuľu pripomínajúcu novembrové udalosti z roku 1989 (10. výročie).

■ **19. 11. 2014** – V Trnave umrel pedagóg a dirigent detského speváckeho zboru JÁN IVAN, nositeľ Uznania za zásluhy o rozvoj a reprezentáciu mesta Trnavy (5. výročie).

■ **20. 11. 1989** – Herci Trnavského divadla vstúpili do štrajku (30. výročie).

■ **21. 11. 1924** – V Trnave sa narodil chemik a odborný publicista JAROSLAV ČÍHALÍK, profesor Karlovej univerzity v Prahe, kde aj umrel (95. výročie).

■ **22. 11. 2004** – Vedecká rada Trnavskej univerzity slávnostne udelila v Katedrále sv. Jána Krstiteľa čestné doktoráty dvom slovenským kardinálom – JOZEFOVI TOMKOVI a JÁNOVI CHRYSOSTOMOVI KORCOVI (15. výročie).

■ **22. 11. 2018** – V Bábě umrel prezident Slovenskej katolíckej charity, dlhoročný trnavský dekan a čestný občan mesta Trnava JOZEF SLAMKA (1. výročie).

■ **23. 11. 1809** – V Budíne umrel bývalý profesor Trnavskej univerzity a dekan jej lekárskej fakulty JAKUB WINTERL, lekár, prírodove-

lupráce všetkých ľudí, ktorí sa na majeri vyskytujú: „Svorná je práca roľníka a pastiera oviec, hoci sa často náklonnosť v protajšku ľudí rodí. Voliar má v obľube polia buriny zbavené, bez trnia, krovvov pichľavých, rýchly zas pastier sadením zväčšuje pláne. Predsa je potreba súladu v prácach tak rozdielnych, veď jeden na poliach orie, druhý zas teší sa ovčiemu trusu. Dobytok slúži tam poľu, pole dobytku zase, dáva tak býčkom lahodnú trávu, polia aj dobytok pospolu kvitnú.“

Celkový umelecký dojem z Vanièriho básne zväčšuje použitie umeleckých prostriedkov a básnického jazyka, vďaka ktorému je báseň nielen poučná, ale aj príjemná

Júlia Ragačová

Nežná revolúcia v Trnave. Zvíťazilo naozaj dobro nad zlom?

Hlavným dejiskom novembrových udalostí roku 1989 sa v trnavskom regióne stalo mesto Trnava.¹ Revolúcia sa sem rozšírila z Prahy cez Bratislavu prostredníctvom hercov vtedajšieho Divadla pre deti a mládež v Trnave.² Ešte v tom istom roku o tom svoje svedectvo podal Vladimír Oktavec v rozhovore pre vianočné číslo Trnavského hlasu.³ Podľa jeho slov hral spolu so svojimi troma kolegami v sobotu 18. novembra predstavenie v bratislavskom štúdiu S, keď do divadla dostali telefonát informujúci o dianí v Prahe. S priebehom pražských udalostí oboznámili ostatných kolegov trnavského divadla hneď nasledujúci pondelok ráno. Tým sa umelecký kolektív trnavského divadla stal prvým mimobratislavským umeleckým kolektívom, ktorý sa pripojil k hnutiu podporujúcemu

na čítanie. Posolstvom tohto barokového diela je aj dnes platná myšlienka, že všetko, čo sa deje na vidieku, je hodné chvály a príroda nám ponúka dary, ktoré sú človeku na úžitok. ■

Súťažná otázka:

Čo je podľa Vanièriho podmienkou pre správne fungovanie vidiekeho majera?

Správne odpovede zasielajte do 20. novembra 2019 na adresu: Katedra klasických jazykov, Trnavská univerzita, Filozofická fakulta, Hornopotočná 23, 918 43 Trnava alebo emailom na klasjaz@truni.sk. Z účastníkov súťaže vyžrebujeme jedného, ktorý získa knižnú cenu.

novembrové udalosti. Namiesto večerného predstavenia sa odohral v pondelok 20. novembra prvý revolučný dialóg trnavských hercov s divákmi, čím – aj napriek

Ľudia a udalosti

dec a zakladateľ prvej botanickej záhrady v Trnave (210. výročie).

■ **23. 11. 1989** – V Trnave na vtedajšom Gottwaldovom námestí sa uskutočnil prvý improvizovaný verejný míting, ktorý odštartoval tzv. nežnú revolúciu v meste (30. výročie).

■ **24. 11. 1859** – V Bratislave umrel biskup JOZEF RUDŇAN-SKÝ, trnavský rodák, prívrženec bernolákovcov a podporovateľ Slovenského povstania z roku 1848, za čo bol aj väznený (160. výročie).

■ **25. 11. 1739** – V Rakúsku sa narodil profesor, prvý svetský rektor Trnavskej univerzity a dekan jej právnickej fakulty JURAJ ŽIGMUND LAKIČ, autor učebníc a odborných prác (280. výročie). ■ **25. 11. 1919** – V obci Chrabrany sa narodil pedagóg ADAM ŠTREKÁR, absolvent trnavského gymnázia a jeho neskorší profesor matematiky, ktorý prednášal aj na PdFUK a roku 2005 mu bolo udelené Čestné občianstvo mesta Trnava in memoriam (100. výročie).

■ **25. 11. 1944** – V Trnave začalo svoju činnosť Akademické divadlo (75. výročie).

■ **27. 11. 1844** – V Moravskom sv. Jáne sa narodil národný buditeľ, básnik, publicista, redaktor a kňaz ANDREJ KUBINA, správca Spolku sv. Vojtecha v Trnave, kde jeho pamiatku pripomína pamätná tabuľa (175. výročie).

■ **28. 11. 1824** – V Dolných Držkoviach sa narodil básnik, dramatik a historik Slovenského povstania MIKULÁŠ DOHNÁNY, ktorý pôsobil ako redaktor Slovenských pohľadov v Trnave, kde aj umrel (195. výročie).

■ **30. 11. 1989** – Rada MsNV v Trnave schválila návrh na znovupostavenie Súsošia sv. Trojice na hlavnom námestí, ktoré neskôr premenovali na Trojičné námestie (30. výročie). ■

P.R.

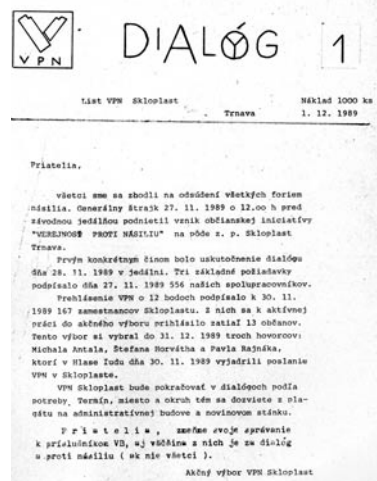
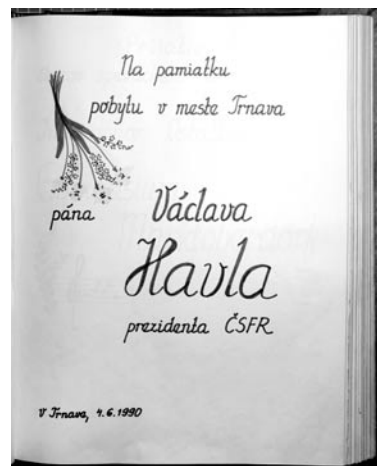
¹ K novembrovým udalostiam v Trnave pozri štúdiu JAŠEK, Peter. Nežná revolúcia v Trnave. In *Trnava v rokoch 1939-1989*. Zborník z vedeckej konferencie. Zostavil Peter Sokolovič. Bratislava: ÚPN 2012, s. 211 – 228.

² Pozri príspevok Vladimíra Oktavca. *Keď pravda a láska zvíťazili nad lžou a nenávisťou... Trnavskí divadelníci a November '89*, ktorý odznel na konferencii Kultúrne dedičstvo 2019, Divadlo v umení/Umenie v divadle 30. septembra 2019 v Divadle Jána Palárika v Trnave.

³ *Trnavský hlas*, č. 51-52, roč. XLV, Vianoce 1989, s. 4.

malej diváckej kapacite štúdiových priestorov, v ktorých sa diskusia odohrávala – pripravili pôdu pre zrod občianskej iniciatívy v meste Verejnosť proti násiliu (ďalej iba VPN). V Trnave sa začali v rámci štrajku konať improvizované i organizované mítingy, na ktorých sa sprvu zúčastňovali stovky, neskôr však tisíce občanov. Podľa hlásenia Štátnej bezpečnosti v Bratislave sa zhromaždenia konané 25. novembra 1989 pred budovou divadla v Trnave zúčastnilo okolo tritisíc ľudí. Podvečerné mítingy sa konávali o 17.00 h každý deň vrátane sobôt a nedeľ. Moderátorom mítingov sa stal Vladimír Oktavec, najvýraznejšia postava a líder Nežnej revolúcie v Trnave. Toto označenie si on sám vôbec nepripúšťal a stále nepripúšťa, ako to vyjadril aj v jednom z rozhovorov: „Necítim sa však povolany stať sa akýmsi vodcom masového hnutia. Som iba jeden z mnohých.“⁴ Opakovane mi to potvrdil aj pri našom osobnom stretnutí v septembri 2019. Mítingy prebiehali podľa vypracovaných scenárov, ktoré pochádzajú takisto z jeho tvorivej dielne. Začínali sa zaspievaním hymnickej piesne Karola Kuzmányho Kto za pravdu horí. Text piesne sa v divadle prepisoval a rozširoval medzi účastníkov mítingov, ktorí sa chceli aktívne zapojiť. Program mítingov pozostával z informácií o diani, ktoré sa vtedy ešte nedali získať z médií, ďalej z vystúpení osobností kultúrneho a spoločenského života, ktorí vyjadrovali svoj postoj k udalostiam a z vystúpení zástupcov organizácií z Trnavy a okolia, ktorí prezentovali podporu zamestnancov ideám VPN.⁵ Pri organizovaní zabezpečení mítingov boli V. Oktavcovi najviac nápomocní Juraj Nvota a Juraj Johanides. Ale o zdarný priebeh mítingov sa pričínal aj Peter Šimun, ktorý dodával

najčerstvejšie informácie z centra VPN v Bratislave. Ady Hajdu a Roman Luknár zabezpečovali dovoz hostí na mítingy. Riaditeľ divadla Mikuláš Fehér, ktorý sa vzdal členstva v Komunistickej strane, ako poslanec vtedajšieho mestského zastupiteľstva, dodával informácie z rokovaní v orgánoch mesta a okresu.⁶ Mítingy v Trnave podporili mnohé známe tváre – spomeniem aspoň Zuzanu Kronerovú, Stanislava Štepku, Mariána Gejšberga, Soňu Valentovú, Júliusa Satinského, Štefana Kvietika, Jara Filipa, MUDr. Chmelíka i riaditeľa vtedajšieho Štátneho okresného archívu v Trnave prof. Jozefa Šimončiča a ďalší. Mítingy prebiehali do polovice decembra. Podľa výpovede priamych účastníkov mítingov bola atmosféra na Gottwaldovom, terajšom Trojičnom námestí aj napriek mrazivému počasiu a poletujúcemu snehu plná spolupatričnosti a ľudsky veľmi silná. Osobitosťou trnavskej Nežnej revolúcie bol kameň, ktorý sa stal neskôr symbolickým základom obnovenia Trojičky na námestí, dávneho symbolu mesta, ktorý stával v strede mesta. Kameň pri-niesli trnavskí študenti, denne sa pri ňom zapalovali sviečky a mladí hrali na gitarách.⁷ V predvianočnom čase, po dosiahnutí hlavných cieľov (zrušenie úlohy Komunistickej strany a komunistickej vlády) mítingy utíchli. Sídlo a činnosť VPN sa z kancelárie dramaturgie v trnavskom divadle presunula do zasadačky Mestského kultúrneho strediska. Občianske aktivity sa postupne pretransformovali na aktivity politické. VPN sa stala už politickým subjektom.⁸ Novembrové udalosti v trnavskom divadle, žiaľ, nezaznamenala vôbec kronika mesta Trnava. Ostali takmer bez povšimnutia, resp. o mnohých sa nedozvieme takmer vôbec nič.

O priebehu udalostí v Trnave prináša veľmi strohé informácie. V tom istom trende pokračuje aj popis udalostí decembra 1989. Čitateľom prinášame aspoň krátku ukážku: „Posledný mesiac roka býval poznačený sviatočnou vianočnou atmosférou. Výklady ožívali krásnymi námetmi Mikulášov, Dedov Mrázov, imitáciami balíčkov a vianočných stromčekov. Tohto roku však námestia a ulice Trnavy zaplnili plagáty, pásovky, heslá s doteraz netradičným obsahom. Sú odrazom súčasného spoločenského diania. Viaceré ponúkajú vtípne rýmovačky, no sú medzi

⁴ Tamže.

⁵ OKTAVEC, Vladimír. *Trnava, november 1989 a pravda*. Rukopis. Osobný fond Vladimíra Oktavca. Ďakujem pánovi Vladimírovi Oktavcovi za pomoc, ústretovosť a zapožičanie archívnych dokumentov z novembrových udalostí.

⁶ Tamže.

⁷ JAŠEK, Peter. Nežná revolúcia v Trnave. In *Trnava v rokoch 1939-1989*. Zborník z vedeckej konferencie. Zostavil Peter Sokolovič. Bratislava: ÚPN 2012, s. 218.

⁸ Tamže.

nimi aj nápisy s nechutným vulgárnym obsahom.⁴⁹

Rovnako ako v iných mestách vtedajšieho Československa, i v Trnave vstúpili do štrajku aj univerzitní študenti. Študentské hnutie v Trnave bolo samostatným hnutím, ktoré pri presadzovaní svojich požiadaviek spolupracovalo s iniciatívou Verejnosť proti násiliu, v širších súvislostiach i s Občianskym fórom.

Revolučný proces ale dlho nezostal len na uliciach a do diskusie sa zapájala už aj tlač. Prvé nezávislé noviny – Trnavská verejnosť – priniesol koordinačný výbor Verejnosti proti násiliu v Trnave. Prvé číslo vyšlo na začiatku decembra 1989 (pravdepodobne 7. 12. 1989) vo veľmi skromnom formáte obojstranne popísaného papiera veľkosti A4, na čo upozorňujú čitateľov hneď v samom úvode prvého čísla „aby vás neodradila forma a technická úroveň – je doba revolučných premien a my všetci sme spali príliš dlho na to, aby sme sa mohli prebudiť hneď a zaraz pre plnohodnotný výkon“.¹⁰ Trnavská verejnosť vychádzala v Polygrafických závodoch v Trnave. Redakcia sídlila v Mestskom kultúrnom stredisku na Vajanského ulici č. 11 v Trnave. Postupne sa vytvoril tzv. kruh dobrovoľných redaktorov – Ľubica Boorová, Oľga Dubovská, Dáša Ondrušková, Daniel Ryba, Mária Ševčenková. Zodpovedným za vydanie čísla bol Mikuláš Fehér. Cena jedného výtlačku bola stanovená na 1 Kčs. ONV v Trnave vyhovel žiadosti VPN o povolenie tlače Trnavskej verejnosti až v decembri 1989, ktorej zostavovateľom malo byť Koordinačné centrum VPN; jej rozsah mal byť 2 – 4 strany, náklad 10 tisíc exemplárov a periodicitu vydania podľa potreby.¹¹ V prvom čísle bolo zverejnené aj číslo účtu vo vtedajšej Slovenskej štátnej sporiteľni, kam mohli organizácie, kto-

ré chceli podporiť Verejnosť proti násiliu, posilať finančné príspevky. Prvé číslo zároveň uverejnilo aj zaujímavú štatistiku. Celkový počet podnikov v Trnave, ktoré podporili požiadavky vysokoškolákov a hnutia VPN, bolo 188, z toho 103 pochádzalo z výrobnjej sféry, 25 z oblasti poľnohospodárstva, 30 škôl, 5 zdravotníckych stredísk, 18 kultúrnych organizácií. Počet individuálnych podpisov v 1. knihe podpisov pred divadlom bol 6 563, v druhej knihe bolo k tomu dátumu zatiaľ 12 000 podpisov. Prvé číslo Trnavskej verejnosti prinieslo informácie o druhom stretnutí zástupcov OV NF SSR, ONV, MsNV, MsNV NF SSR, OV SZM a OO VB s predstaviteľmi politických strán a hnutia Verejnosť proti násiliu. Rokovanie viedol Oto Ostrý, predseda OV NF a za VPN Vlado Oktavec, herec trnavského divadla. Rokovanie bolo konštruktívne – riešili sa najpálčivejšie otázky tých dní: výstavba budovy OV KSS (prešetrenie finančných nákladov na jej výstavbu, ďalšie využitie budovy), zánik stále existujúcich ľudových milícií v okrese, zástupca VPN predniesol požiadavku, aby nebola inštalovaná už hotová

socha K. Gottwalda, študenti zo Stavebnej fakulty SVŠT ponúkli brigádnicú pomoc pri výstavbe detského domova. Prerokovaná bola aj požiadavka, aby boli z pracovísk odstránené všetky politické zložky, členstvo v stranách nech je osobnou vecou každého občana. Činnosti v politických stranách a iných organizáciách sa bude môcť každý venovať len v mimopracovnej dobe. Originál prvého čísla Trnavskej verejnosti aj s tel. číslom a podpisom Miroslava Žbirku, ktorý vyjadril takisto podporu vystúpením na mítingu v Trnave, uvidia záujemcovia aj na výstave s názvom ...vtedy v Novembri v Štátnom archíve v Trnave.¹² Spolu vyšlo 10 čísiel Trnavskej verejnosti, vychádzali nepravidelne. V ďalších číslach Trnavskej verejnosti po opadnutí „vzrušujúceho a hrdinského obdobia, keď vďaka študentom a rozličným občianskym iniciatívam sme si vydobyli od doteraz vládnucej triedy splnenie viacerých oprávnených požiadaviek všetkých čestných občanov našej krajiny“, sa do popredia dostávajú ďalšie celospoločenské otázky, ktoré trápia Trnavčanov vo vzťahu k ich mestu a dovtedy

⁹ Ministerstvo vnútra SR, Štátny archív v Trnave (ďalej iba ŠA TT), Kronika mesta 1978–1990, rok 1989.

¹⁰ *Trnavská verejnosť*, 1989, č. 1, s. 1. Osobný fond Vladimíra Oktavca.

¹¹ ŠA TT, fond ONV Trnava, Kultúra a záležitosti cirkevné, šk. 539.

¹² Vernisáž výstavy ...vtedy v Novembri... sa uskutoční v pondelok 18. novembra 2019 o 16.30 h vo výstavných priestoroch Štátneho archívu v Trnave (Štefánikova 7). Potrvá do 7. februára 2020.

sa verejne nemohli riešiť. VPN sa preto pýtala za všetkých: Kto tajil a zľahčoval pred verejnosťou informácie o černobyľskej tragédii? Kto nanútil verejnosti aj s deťmi ísť do prvomájového sprievodu v čase výskytu zvýšenej rádioaktivity? Ktorí riaditelia základných škôl odmietali prijať prihlášky na náboženstvo? Ktorí riaditelia škôl tvrdili, že na ich škole sa náboženstvo nevyučuje? Kto nariadil organizovanie v čase bohoslužieb – v nedeľu dopoludnia tzv. „odpúťavacie akcie“ pre žiakov? Kto organizoval „odpúťavacie akcie“ na školách v čase vysviacky biskupa? Kto snal kríž z budovy národnej kultúrnej pamiatky, nateraz v užívaní čs. armády v čase osláv 750. výročia udelenia mestských výsad Trnave? Kto navrhol premenovanie ulíc v Trnave? Nastolujú sa i otázky ozdravenia životného prostredia a ekológie – doriešiť vyčistenie riečky Trnávky, zamedziť prítok odpadových vôd z Milexu, Cukrovaru, Tatrachemy, OÚNZ a pod., zamedziť úlet popolčeka a oxidov síry zo závodov v trnavskom okrese, zabezpečiť zachytávanie fibrózneho skleneného prachu zo Skloplastu a zefektívniť zachytávanie iónov v úletoch, bezpodmienečne zachovať a zveľaďovať významnú ornitologickú lokalitu – chránenú plochu Trnavské rybníky, ktorá je ohrozená budovaním zavlažovacej nádrže v Horných Orešanoch, chrániť zeleň proti výrubom, koordinovať ekologickú výchovu dospelých aj mládeže v celom okrese, urýchlene vybudovať trolejovú dopravu v meste, aby sa mesto zbavilo značného podielu exhalátov z dopravných prostriedkov a určitej hlučnosti¹³, zlepšiť hygienu mesta

skvalitnením práce Technických služieb. Od januára 1990 boli postupne zakladané aj ďalšie nezávislé periodiká. K profesionálnym novinárom sa pridávali aj študenti, ktorí reflektovali revolučné dianie vo svojich školských časopisoch. Napríklad študenti Gymnázia Jána Hollého v Trnave vydávali časopis BLESK, ktorý vo svojom druhom čísle priniesol informáciu o študentskej aktivite, ktorá bola odozvou na udalosť roku 1989. Študenti utvorili v sobotu 25. novembra 1989 prípravný výbor a o 2 dni na to zvolili akčný výbor, ktorý reprezentoval záujmy študentov danej školy. Zo začiatku sa akčný výbor zameriaval na zozbieranie požiadaviek a názorov študentov a ich nasledovné prerokovanie a plnenie. Postupne mala mať činnosť výboru charakter študentskej samosprávy, ktorej činnosť mala byť založená na vzájomnej spolupráci medzi vedením školy a jej študentmi.¹⁴ Časopis prináša aj satirické ilustrácie, znázorňujúce náhrobok a tiež parte komunistického režimu. Ilustrácie reagovali na udalosť Nežnej revolúcie. Periodikum Smer 90 vydával Informačný servis Strojársko-technologickej fakulty Slovenskej vysokej školy technickej a predstavoval reakciu na spoločenské udalosti roku 1989. Štvrté číslo časopisu okrem iného obsahuje aj svedectvo účastníka študentskej demonštrácie zo dňa 17. 11. 1989.¹⁵ V nasledujúcom čísle priniesol Smer 90 anketu, ktorú robili študenti v meste. Vyšli v nej zaujímavé výsledky – napr. veľká popularita Strany zelených, do ktorej by vstúpilo až 36,2% opýtaných, na druhom mieste v anketе sa umiestnilo Kresťan-

ske-demokratické hnutie s 6,9% tesne pred Sociálnodemokratickou stranou s 6,6%. Z respondentov by až 30,9% neplánovalo vstup do žiadnej politickej strany. Anketu robili na vzorke 340 respondentov. Z opýtaných až 54,7% si za prezidenta želali Václava Havla, 21,9% Alexandra Dubčeka, 8,9% Ladislava Adamca. Z podnikov a škôl zapojených do ankety si až 74,6% zvolilo akčné výbory. Až 94,6% Trnavčanov bolo v novembri 1989 presvedčených, že v roku 2000 sa bude žiť lepšie, 4,6% si myslelo, že sa životná úroveň nezmení a 0,9% si myslelo, že sa zhorší. Všetky tieto výsledky naznačujú, aké nálady a postoje prevládali u Trnavčanov počas novembrových udalostí i aké boli ich očakávania do budúcnosti.¹⁶ Situáciu novembrových udalostí mapujú i ďalšie archívne pramene – školské kroniky základných či dokonca materských škôl. K takým patrí napríklad kronika Materskej školy v Červeníku¹⁷, v ktorej sa dočítate, že „17. november 1989 sa zapíše hlboko do pamäti nášho ľudu, pretože manifestáciou študentov v Prahe došlo k veľkým politickým zmenám v celej našej ČSSR. Tieto zmeny sa týkali i našej práce s deťmi. Bol zvolený nový minister školstva p. Kováč Ladislav, ktorý predniesol, že zo školstva sa vypúšťa komunistická a ateistická výchova. Bol zvolený i nový prezident ČSSR p. Havel Václav.“¹⁸ V Trnave, ale aj naprieč celým regiónom, začali postupne vznikať akčné skupiny Verejnosti proti násiliu. Len v trnavskom okrese ich bolo za necelý mesiac od začiatku revolúcie evidovaných viac ako sedemdesiat. Bolo to aj vrátane obcí Cífer, Boleráz a ďalších. Medzi

¹³Na základe záverov z novembrovej konferencie, ktorá sa venovala problematike hluku. Pohnime sa s ekológiou. In *Trnavská verejnosť*, 1989, č. 3, s. 2.

¹⁴ŠA TT, fond Gymnázium Jána Hollého v Trnave, inv. č. 248, šk. 49.

¹⁵ŠA TT, Nežná revolúcia, č. 4 – uzávierka 13. 12. 1989, šk. 3.

¹⁶ŠA TT, Nežná revolúcia, č. 5 – naša anketa. šk. 3. Údaje z ankety prináša aj JAŠEK, Peter. Nežná revolúcia v Trnave. In *Trnava v rokoch 1939 - 1989*. Zborník z vedeckej konferencie. Zostavil Peter Sokolovič. Bratislava: ÚPN 2012, s. 222, 227-228.

¹⁷Kronika, ktorá sa viedla chronologicky podľa školského roku, obsahuje informácie nielen o učiteľskom zbore, stave detí, zdravotnom stave detí, inšpekčných návštevách, budove a zariadení, ale aj informácie o verejných a školských oslavách, či všeobecnej činnosti materskej školy. Pričom práve vzhľadom na verejné a školské oslavy si v školskom roku 1989/1990 pripomínajú 17. november 1989. ŠA TT, Materská škola Červeník 1964 - 2000, šk. 1.

¹⁸Tamže.

najpočetnejšie skupiny patrili akčné skupiny v ŽTS, ŽOS-e, OÚNZ a BAZ-e. Na založenie vlastnej VPN bol potrebný minimálny počet 5. Tieto akčné skupiny sa zúčastňovali aj na koordinácii protestného generálneho štrajku, ktorý sa uskutočnil 27. novembra 1989.¹⁹ Jeho zámerom bolo podporiť zrušenie vedúcej úlohy Komunistickej strany Československa, čo sa stalo dva dni na to zrušením štvrtého článku ústavy. 20. decembra 1989 zvolili Alexandra Dubčeka za predsedu Federálneho zhromaždenia, 29. decembra 1989 sa uskutočnila voľba prezidenta republiky – zvolený bol Václav Havel, ktorý onedlho, 4. júna 1990, navštívil aj Trnavu.²⁰

November '89 sa v trnavskom regióne niesol v znamení mítingov, dialógov a štrajku, ktorými ľudia dali jasne najavo, že požadujú zmenu – nový zmysel života v podobe slobody myslenia a konania. Po 30 rokoch od týchto udalostí si právom preto kladieme všetci otázku: Do akej miery sa nám to podarilo? Naozaj zvíťazilo v Novembri '89 dobro nad zlom? Odpoveď je v každom z nás... Možno pri jej hľadaní nám pomôžu slová Václava Havla, ktoré platia i v súčasnosti: „Morálne sme ochoreli, pretože sme si zvykli niečo iné hovoriť a niečo iné si myslieť. Naučili sme sa v nič neveriť, nevsímať si jeden druhého, starať sa iba o seba. Pojmy ako láska, priateľstvo, súcit,

pokora či odpustenie stratili svoju hĺbku a rozmer a pre mnohých z nás znamenajú iba akési psychologické osobitosti alebo sa javia ako zatúlané pozdravy z dávnych čias, trocha smiešne v ére počítačov a kozmických rakiet. Jedine človek alebo národ v tom najlepšom slova zmysle sebavedomia je schopný počúvať hlas druhých, prijímať ich ako seberovných, odpúšťať svojim nepriateľom a ľutovať vlastné viny. Pokúsme sa takto chápané sebavedomie vniesť ako ľudí do života našej pospolitosti a ako národy do nášho správania sa na medzinárodnom javisku. Iba tak získame opäť úctu k sebe samým, k sebe navzájom i úctu iných národov.“ ■

¹⁹„27. novembra sa uskutočnil generálny štrajk, ktorým na pravé poludnie mali národy vyjadriť úprimný vzťah k svojej vlasti, spoločnosti a socializmu. Za zvuku fabrických sirén, zvonenia trnavských zvonov a trúbenia áut či iných signálov sa aj naši občania rozhodli vyjsť do ulíc. Na Gottwaldovom námestí sa ich zišlo na tisíce.“ Popis 27. 11. 1989 v kronike mesta. ŠA TT, Kronika mesta 1978–1990, rok 1989.

²⁰Pamätný zápis o pobyte prezidenta Václava Havla v Trnave. ŠA TT, Mestský úrad v Trnave, Pamätná kniha 1989 – 1994.

Miroslav Beňák

Skrytý klenot priemyselnej architektúry

Obdobie oblúkových striech a železobetónových okenných rámov v Coburgových závodoch

Pokračovanie z čísla 9

Každé obdobie prinášalo do stavebného a architektonického vývoja bývalých Coburgových závodov v Trnave svoje špecifické stopy, ktoré na jednej strane odzrkadľovali dobové tendencie v architektúre, na druhej strane sú zrkadlom potrieb a rôznych okolností, ktoré zasahovali do chodu závodu. V tejto časti sa sústreďujeme hlavne na obdobie neskorších 20., 30. a 40. rokov 20. storočia.

V minulej časti sme spomínali, že východne od pôvodného „starého“ závodu, ktorý založil Filip Coburg počas prvej svetovej vojny na zbrojárske účely, začal vznikať v podstate „nový“ areál s vlastným vstupom. Vypichli sme práve krátke obdobie, keď vznikol objekt drôtovne a ďalšie z obdobia začiatku 20. rokov, ktoré navrhli viendenský architekti Siegfried Theiss a Hans Jaksch. Toto bol však len

Železobetónový sklad za zlievarňou z roku 1929 (2019)

začiatok postupnej transformácie výroby v Coburgových závodoch, ktorá pokračovala v plnej sile o pár rokov neskôr, no už bez pričinenia viendenských architektov.

„**Mannesmann – Coburg**“ Zmeny v závode po prvej svetovej vojne sa dotýkali nielen výrobného programu, ale aj názvu. Meno šľachtického rodu mu zostávalo po

prvej svetovej vojne len formálne, keďže Filip Coburg zomrel v roku 1921 v rodinnom sídle v Coburgu v Anglicku¹. Závodu sa po vojne veľmi nedarilo a dostal sa do straty. Na zmiernenie dôsledkov sa v roku 1924 dostal do sféry Manesmannovej spoločnosti. 30. júna 1926 pozmenili meno spoločnosti na Manesmann-Coburg banké a hutné závody, účastinná spoločnosť, no vo všeobecnosti sa naďalej používal názov Coburg. V roku 1929 bol opäť zmenený názov spoločnosti na Účastinná spoločnosť, predtým Coburg, banké a hutné závody, ktorý sa používal až do roku 1945².

Najväčší medzník nastal v roku 1927, keď sa spoločnosť dostala do sféry Banskej a hutnej spoločnosti v Prahe. V závode sa postupne rozširovala výroba a začali sa zriaďovať nové oddelenia na výrobu jemného plechového a drôteného tovaru, klinec, nitov, pletiva, tkaniva, kachiel, sporákov, neskôr radiátorov, od polovice 30. rokov elektrických prístrojov pre domácnosť, chladiarenských zariadení do reštaurácií, mäsiarstiev, pre údenárov a od roku 1937 dokonca zariadení na výrobu mlynských a hospodárskych trierov³. To sa predietalo aj do využívania jestvujúcich objektov a výstavby nových.

Adaptácie objektov „starého závodu“

Zmeny výrobného programu sa dotkli aj časti „starého“ závodu – kde boli hutnícke prevádzky – dve valcovne a zlievareň. Po zmene odbytíšť a poklese dopytu po železe boli v roku 1922 definitívne odstavené siemens-martinské pece⁴, umiestnené v prístavbe objektu zlievarne. Transformáciou

Stav budovy klinecovne pred rekonštrukciou (2016)

výroby prešli aj objekty valcovní, ktoré rovnako prestávali plne slúžiť pôvodnému účelu. Bohaté otvorené priestory však poskytovali pomerne dobré možnosti na ich nové využitie.

Vo Valcovni I. v roku 1927 zriadili nové plechové oddelenie s mechanickou dielňou, brusiarňou, poniklovňou a smaltovňou. Valcovňa II zasa poskytla priestor pre dielňu na zostavovanie krbov a kachlí, z ktorých sa stal pomerne vychýrený sortiment Coburgových závodov. Kachle Coburg sa vyrábali v desiatich veľkostiach. Okrem kachiel toto oddelenie vyrábalo sporáky, dymové rúry, lopaty, okenné uholníky, pozinkované a lakované nádoby⁵. Potrebné polotovary sa vyrábali v pobočných závodoch, napríklad odliatky sa dovážali zo zlievarne v Chyžnej Vode, plech sa na ďalšie spracovanie vozil z Pohorelej⁶.

Zlievareň

Zlievarni istým spôsobom „prospel“ začiatok hospodárskej krízy v roku 1929, keď bola v záujme

zlepšenia a zlacnenia výroby premiestnená do Trnavy coburgovská zlievareň v Chyžnej Vode. Trnavský závod bol istým spôsobom uprednostňovaný pred ostatnými pobočnými závodmi. V dôsledku krízy sa postupne rušila výroba aj v Stratenej a Pohorelej a výroba sa sústredila do trnavského závodu. Dôvodom bola určite aj jeho poloha, ktorá zohrala významnú úlohu už pri jeho vzniku. Blízkosť Dunaja umožňovala export k najhlavnejším odberateľom – na Balkán do Bulharska a Rumunska⁷.

Vráťme sa však k samotnému objektu zlievarne. Zlievareň v roku 1930 pozostávala z dvoch kompresorových miestností, čistiarne na liatinu a samotnej zlievarne, kde bola Kuplová pec s výkonom 4000 kg za hodinu. V priestore zlievarne sa nachádzali aj ďalšie zariadenia, predovšetkým rôzne formovacie stroje. V roku 1931 inštalovali v objekte výťah na plnenie pece⁸.

Nové objekty v časti starého závodu a Pittel a Brausewetter
Zhruba do 30. rokov sa dali jednoznačne oddeliť jednotlivé vývojové stavebné etapy v rámci areálu jednoduchým delením na „starý“ a „nový“ závod, no od tohto obdobia to už prestávalo byť také ľahké. Aj v rámci vekovo staršej časti – pôvodnej hutníckej prevádzky – začali postupne podľa potreby transformovanej výroby pribúdať nové objekty. Autormi nových

¹HOLEC, R.: Coburgovci a Slovensko, Kaligram, Bratislava, 2010, ISBN: 978-80-8101-249-5

²JABLONICKÝ, J.: Z práce a bojov trnavského Kovosmaltu, Osveta, 1961

³Tamže

⁴MIKLUŠ, V.: 60 1917-1977 Trnavské automobilové závody, Trnavské automobilové závody, n.p. Trnava, 1977

⁵tamže

⁶JABLONICKÝ, J.: Z práce a bojov trnavského Kovosmaltu, Osveta, 1961

⁷tamže

⁸Štátny archív v Trnave, OÚ Trnava - administratíva, kr. 241, inv.č 2446, – Plány novo-zriadených dielní (zlievareň, poniklovňa), 1931

objektov boli Pittel a Brausewetter, ktorí sa od začiatku podieľali na projektovaní a výstavbe areálu závodu.

Železobetónový sklad

za zlievarňou a ďalšie objekty

Za objektom „šedej“ zlievarne do dnes stojí menší trojposchodový železobetónový sklad, projektovaný v roku 1929 trnavskou pobočkou firmy Pittel a Brausewetter⁹. Tento na prvý pohľad nenápadný objekt má zvýraznený konštrukčný systém aj smerom von na fasádu. Jednotlivé podlažia sú presvetlené cez pomerne vysoko umiestnené priebežné pásové okná, prerušené len zvislými nosnými prvkami. Zo severnej strany k objektu prilieha pozostatok konštrukcie pre plynové generátory. Z východnej strany zlievarne, na miestach jej dnešnej prístavby, sa nachádzali už od začiatku vznikajúceho závodu zásobníky a mlyn na šamot. V tých priestoroch postavili budovu stolárskej dielne – modelárne, v ktorých sa pripravovali formy do zlievarne. „Modelovňu“ podľa plánov tvoril jednoduchý jednopodlažný objekt s podkrovím¹⁰. V týchto priestoroch v blízkosti šamotového mlynu sa nachádzala aj dielňa EPEDA¹¹, ktorá bola zriadená v roku 1929 po prijatí rovnako pomenovaného patentu na výrobu drobných vložiek pre autá, železničné vagóny a vložky do postelí. Sortiment Coburgových závodov sa tak rozšíril o ďalší produkt, no na druhej strane sa zasa prestávajú po dohode s konkurenčnými firmami vyrábať obuvnícke potreby ako kopytá a obuvnícke klince. Dokonca robotníci museli stroje za prítomnosti zástupcov konkurenčných firiem odviezť do šrotu¹². Objekty „modelovne“ a dielne EPEDA dnes už nestoja, na ich mieste bola zrea-

Budova na špeciálnu výrobu Banskej a hutnej spoločnosti pred rekonštrukciou (2016)

lizovaná prístavba k zlievarni, čo si popíšeme v nasledujúcej časti.

Nové továrenské haly s plytkými oblúkovými strechami

Ak by sme chceli nájsť spoločnú charakteristiku viacerých výrobných hál v Coburgových závodoch postavených v 30. rokoch, udrela by nám do očí jedna najvýraznejšia – oblúkové betónové strechy. Hlavné nové výrobné továrenské objekty boli zastrešené škrupinovou železobetónovou strechou s plytkým zaoblením, ktorá vo vnútri otvorených halových priestorov vytvárala valenú klenbu priebežnú po celej dĺžke. Klenba bola čistá, bez viditeľných prídavných stužení. Tým sa tieto továrenské siene odlišovali od starších typovo podobných objektov v areáli Coburgových závodov – od objektov valcovní z roku 1917. Ich mohutné oblúkové klenby boli podopreté železobetónovými rebrami, viditeľnými z interiéru, ktoré prenášali takmer všetko zafarbenie. Strechy nových objektov už takéto prvky nemali, len na prenos vodorovných síl s tiažou plytkej oblúkovej strechy sa zvykli používať oceľové tiahla. Objekty boli jednopodlažné,

mali otvorené dispozície bez stĺpov, na rozdiel od valcovní boli o niečo nižšie. Po stranách mali aj nižšie prístavby rôznych pridružených prevádzok.

Autorom hál bola, samozrejme, dvorná firma Pittel a Brausewetter. Tento typ hál bol pre nich dosť typický. Podobné haly trnavská pobočka riešila v tomto období aj v Chemickej továrni Jozefa Pálffyho v Horných Orešanoch a jej poľnohospodárskom závode na Dobrej Vode. V Trnave poloblúkové zastrešenie železobetónovou škrupinou použili aj na sklade Fischerovej čokoládovne – dnešného Figara. Na rozdiel od spomínaných hál šlo o viacpodlažný sklad a oblúk bol výrazne vyšší. V rámci areálu samotných Coburgových závodov sa tento typ hál nesústredil len na jedno miesto, ale umiestňovali ho do rôznych častí podľa potrieb jednotlivých prevádzok.

Výrobná dielňa dierovaného plechu v „starom“ závode

Dvojica dlhých valcovní v „starej“ časti závodu bola v 30. rokoch¹³ doplnená jednou takouto halou, v ktorej bola zriadená výrobná dielňa dierovaného plechu. Je rovnako dlhá ako valcovne, je však o niečo nižšia a užšia a zo západnej strany má nižšiu jednopodlažnú prístavbu pre pridružené doplnujúce prevádzky. V roku 1937 k nej boli predĺžené vnútorné závodné koľajnice¹⁴. Hala sa dodnes nachádza na konci výrobného bloku s valcovňami a z dlhšej voľnej strany vytvára zaujímavú uličku. Na

⁹Štátny archív v Trnave, OÚ Trnava – administratíva, kr. 231, inv. č. 4264, Situačný plán Mannesman – Coburgových závodov v Trnave, 1930

¹⁰Tamže

¹¹Štátny archív v Trnave, OÚ Trnava – administratíva, kr. 317, inv.č. 7378, Stavebné povolenie a živnostenské schválenie – prístavba valcovne plechov, 1937

¹²JABLONICKÝ, J.: Z práce a bojov trnavského Kovosmaltu, Osveta, 1961

¹³Jablonický (1961) uvádza rok zriadenia samotného oddelenia v roku 1930. Spolu s dierovacím oddelením sa zriadila aj lisovňa, klampiaren a výroba radiátorov.

¹⁴Štátny archív v Bratislave, fond Úč. spoločnosť predtým Coburg, banské a hutné závody v Bratislave: VI.: technická dokumentácia, kr. 373, inv.č. -, Predĺženie koľajnice „č. III“, 1936–1937

viacerych oknách sú použité výplne z dierovaného plechu, ktorý sa priamo v hale vyrábal.

Nové objekty a celkom nový závod špeciálnej výroby

Ďalšia výrobná hala s typickou poloblúkovou strechou sa nachádza pri vstupnej do časti „nového“ závodu – južne od poschodovej budovy drôtovne. Dlhá modrá budova bola centrom celkom nového závodu – Banskej a hutnej spoločnosti, závod Trnava, ktorý sa na týchto miestach začal budovať v rokoch 1935 – 1936¹⁵. Ak sme doteraz delili Coburgove závody na „starý“ a „nový“ závod, bolo to len obrazne na ilustráciu dvoch častí areálu, vznikajúcich v rôznom čase. No v prípade Banskej a hutnej spoločnosti, označovanej skratkou B.H., môžeme skutočne hovoriť o novom závode na území Coburgu. Mal vlastné technické, obchodné a administratívne vedenie, vlastnú vrátnicu a dokonca bol uzavretý pred zamestnancami Coburgových závodov. Určený bol na špeciálnu výrobu, čím sa označovala výroba na vojenské účely. V období zvýšeného rizika ohrozenia Československej republiky sa Banská a hutná spoločnosť so sídlom v Prahe rozhodla, že v Trnave vybuduje závod na výrobu protiletECKÝCH granátov¹⁶. Situačné plány z roku 1934 už zobrazujú aj tento závod „továrenskú sieň BH“ vrátane vlastnej vrátnice, kotolne a trafostanice, a na plánoch z roku 1942 sú už zobrazené dve menšie haly nachádzajúce sa južne od hlavnej výrobnéj haly¹⁷. Závod počas Slovenského štátu slúžil potrebám fašistického režimu, pa-

radoxne tomu, proti ktorému mali pôvodne jeho produkty krajinu chrániť. Podobný osud postihol aj iné zbrojárske závody na území Slovenska, ktoré vznikali z rovnakej príčiny ako Banská a hutná spoločnosť, závod Trnava. Po oslobodení sa preň hľadalo nové mierové využitie¹⁸. Dnes je väčšina jeho objektov využívaná, dokonca po dlhšej dobe sa zrekonštruovala aj hlavná výrobná hala.

Klincovňa

V tesnej blízkosti drôtovne a jej prevádzkovo pridružených objektov – a doslova na dohľad od modrej haly „BH“ – sa nachádza ďalšia budova s poloblúkovou strechou. Pôvodne bola navrhovaná ako budova „klincovne“ a úzko súvisela s drôtovňou. Začiatkom 30. rokov sa Coburgove závody zaradili do kovovýrobného trustu, ktorý sa pokúsil preložiť drôtovňu do Bohumína. To sa nakoniec vďaka protestom zamestnancov nepodarilo, no drôt na výrobu klincov sa od roku 1931 dovážal z Bohumína¹⁹. Budova „klincovne“ vznikla o niečo neskôr – zhruba okolo roku 1939. Je zobrazená na situačnom pláne zo 40. rokov²⁰ a podľa ďalšieho pravdepodobne slúžila ako lisovňa²¹.

Špecialita firmy Pittel a Brausewetter – železobetónové okenné rámy

Objekt „klincovne“ mal ešte jednu špecialitu, ktorú trnavská pobočka firmy Pittel a Brausewetter používala v hojnom počte aj na iných objektoch. Sú ňou okenné rámy formované zo železobetónu, čím sa zdokonalilo inštalovanie veľkých industriálnych okien. Túto novú

metódu vyvinula vedúca osobnosť trnavskej pobočky – Ing. Arthur Schwarz, ktorého sme už spomínali v prvej časti venovanej Coburgovým zárodom. Bol rodák zo Švajčiarska, s ktorým aj počas pôsobenia na Slovensku udržiaval profesionálne styky. Novátorsky využíval a rozvíjal technológie prevzaté práve odtiaľ. Metódu inštalovania okenných rámov zo železobetónu viackrát zdôvodnil a dôkladne popísal vo viacerých odborných časopisoch. Schwarz zomrel v októbri roku 1936 vplyvom zákernej smrteľnej choroby vo veku 48 rokov, no jeho technológia rámovania okien sa používala naďalej. V rámci Coburgových závodov sa použila pri viacerých objektoch, dokonca v roku 1939 pri rekonštrukcii zlievarne. Vymenili sa tu staršie kovové okná za nové železobetónové s dvojdielnymi drôtenými sklami²².

Na budove „klincovne“ dnes už tieto železobetónové okná nenájde, no v hojnom počte sa nachádzajú hneď na susedných objektoch bývalých skladov zriadených pre potreby drôtovne.

Železobetónové skladiská a farbiareň

Objekty skladov s nosnými železobetónovými konštrukciami a okennými rámami možno považovať za ďalší typ objektov vo väčšom používaných v Coburgových závodoch. Pri drôtovni postupne vznikla celá sústava týchto objektov. Časť – jedno kratšie krídlo – bola postavená už v druhej polovici 20. rokov 20. storočia²³, následne podľa dokumentácie z roku 1936 bol sklad predĺžený smerom k hranici areálu

¹⁵JABLONICKÝ, J.: Z práce a bojov trnavského Kovosmaltu, Osveta, 1961

¹⁶Tamže

¹⁷Štátny archív v Bratislave, fond Úč. spoločnosť predtým Coburg, banské a hutné závody v Bratislave: VI.: technická dokumentácia, kr. 372, inv. č. 511, Situačný plán Správna budova – závod Trnava, 1942

¹⁸JABLONICKÝ, J.: Z práce a bojov trnavského Kovosmaltu, Osveta, 1961

¹⁹tamže

²⁰Štátny archív v Bratislave, fond Úč. spoločnosť predtým Coburg, banské a hutné závody v Bratislave: VI.: technická dokumentácia, kr. 372, inv. č. 511, Situačný plán Správna budova – závod Trnava, 1942

²¹Štátny archív v Bratislave, fond Úč. spoločnosť predtým Coburg, banské a hutné závody v Bratislave: VI.: technická dokumentácia, kr. 372, inv. č. 509, 1940 Situačný plán závodu v Trnave – Úč. spol. predtým Coburg banské a hutné závody Bratislava, 1940

²²HALLON, L.: Firma Pittel a Brausewetter v dejinách Slovenska – priekopník betónového staviteľstva z Bratislavy, Historický ústav SAV, Bratislava, 2014

²³Podľa archívnych materiálov vzniklo zhruba v rozmedzí rokov 1925 až 1929,

Štátny archív v Bratislave, fond Úč. spoločnosť predtým Coburg, banské a hutné závody v Bratislave: VI.: technická dokumentácia, kr. 372, inv. č. 503, Závod v Trnave. Situačný plán. /Mannesmann - Coburg/, 1925

o 29 m, pričom sa predlžovala aj koľajová dráha smerom k nemu²⁴. Na prelome 30. a 40. rokov bola k nemu zrealizovaná ďalšia prístavba, ktorá sa ťahala pozdĺž plotu²⁵. Napokon sa v roku 1944 postavila posledná časť tvaru „L“, čiže posledné lomené krídlo kúsok od železničnej trate²⁶. Celá sústava týchto objektov skladov je dvojpodlažná a v konečnom dôsledku tvorí tvar „U“.

Sústavu skladov v strede ešte dopĺňa užšie jednopodlažné krídlo budovy farbiarne, vybudovanej na prelome 30. a 40. rokov. Oproti skladom bola užšia jednotraktová – na šírku mala 6,6 m – no po architektonickej stránke bola rovnako realizovaná ako okolité skladové objekty²⁷. Objektom dominujú veľké okná s už spomínanými železobetónovými rámami a samotná nosná konštrukcia je znázornená aj na fasádach. Zastrešená sú plochými strechami. Celá táto sústava pôvodných skladov s farbiarňou a aj objekt klincovne boli pred pár rokmi opustené a vo veľmi dezolátnom stave. Dnes sú, podobne ako budova drôtovej, príkladne zrekonštruované s veľkou úctou k ich pôvodným prvkom a takmer plne obsadené novými funkciami. Dnes sa v nich nachádzajú menšie prevádzky a kancelárie.

Štvorcový sklad v časti „starého“ závodu

Skladové priestory so železobetónovými okennými rámami boli v rokoch 1942 – 1943 zriadené aj v časti „starého“ závodu, oproti valcovníam pri železničnej trati. Jednopodlažný sklad, ktorého súčasťou bola aj la-

kovňa, má takmer štvorcový pôdorys a v roku 1944 bol prestavaný²⁸. Objekt stojí dodnes a je využívaný. Nové nevýrobné objekty – administratívna budova a obytné domy V 40. rokoch sa okrem budov, určených na výrobu, zrealizovali aj iné stavby. Medzi zlievarňou a vrátnicou zo začiatku 20. rokov postavila firma Pittel a Brausewetter administratívnu budovu²⁹, oproti postavili dve bytovky a podľa situačných plánov sa rátať aj s trefou³⁰.

Kultúrny dom Coburgových závodov

Začiatkom 40. rokov 20. storočia bol postavený v obytnej kolónii na Coburgovej ulici funkcionalistický kultúrny dom, relatívne blízko pri vstupe do areálu. Na objekte je mohutné priečelie s malými okrúhlymi oknami na stranách a monumentálny vstup – markíza podopretá monumentálnym stĺporadiím. Neskôr pri ňom zriadili kolkáreň a kantínu³¹. Kultúrny dom sa stal na dlhé obdobie kultúrnym a sociálnym centrom nielen pre zamestnancov závodu, ale aj pre celé mesto.

V priebehu 20., 30. a 40. rokov 20. storočia sa po transformácii výroby zmenilo využívanie areálu Coburgových závodov. Staré objekty sa adaptovali na nové oddelenia a podľa potreby sa dopĺňali o nové objekty. Už začiatkom 20. rokov začala vznikať nová časť areálu, na ktorej sa podieľali viedenský architekti Siegfried Theiss a Hans Jaksch, o čom sme písali v predchádzajúcom čísle. V 30. a 40. rokoch vznikali ďalšie výrobné haly, dokonca vznikol nový

samostatný závod na území Coburgu, určený na špeciálnu výrobu. Typickými znakmi architektúry objektov z tohto obdobia boli poloblúkové železobetónové strechy a jedna špecialita – železobetónové okenné rámy, ktoré vyvinul vedúci trnavskej pobočky firmy Pittel a Brausewetter – Ing. Arthur Schwarz. Coburgove závody prešli v relatívne krátkom období tromi politickými režimami, štvrtý na ne čakal. Architektúru závodu po oslobodení si predstavíme v nasledujúcom čísle. ■

(Pokračovanie nabadúce)

Zdroje:

HALLON, L.: Firma Pittel a Brausewetter v dejinách Slovenska – priekopník betónového staviteľstva v Bratislave, Historický ústav SAV, Bratislava, 2014, ISBN: 978-80-971540-5-9
 HOLEC, R.: Coburgovci a Slovensko, Kaligram, Bratislava, 2010, ISBN: 978-80-8101-249-5
 JABLONICKÝ, J.: Z práce a bojov trnavského Kovosmaltu, Osveta, 1961
 MIKLUŠ, V.: 60 1917-1977 Trnavské automobilové závody, Trnavské automobilové závody, n.p. Trnava, 1977
 Štátny archív v Trnave, OÚ Trnava – administratíva, kr. 241, inv.č. 2446, – Plány novozriadených dielní (zlievareň, poniklovňa), 1931
 Štátny archív v Trnave, OÚ Trnava – administratíva, kr. 231, inv. č. 4264, Situačný plán Mannesman-Coburgových závodov v Trnave, 1930
 Štátny archív v Trnave, OÚ Trnava – administratíva, kr. 317, inv.č. 7378, Stavebné povolenie a živnostenské schválenie – prístavba valcovne plechov, 1937
 Štátny archív v Bratislave, fond Úč. spoločnosť predtým Coburg, banské a hutné závody v Bratislave: VI.: technická dokumentácia, kr.372, 373, 374

²⁴Štátny archív v Bratislave, fond Úč. spoločnosť predtým Coburg, banské a hutné závody v Bratislave: VI.: technická dokumentácia, kr.373, inv.č. 512, Závodná vlečka v závode Trnava. Korešpondencia. Projekty, 1936-1938

²⁵Štátny archív v Bratislave, fond Úč. spoločnosť predtým Coburg, banské a hutné závody v Bratislave: VI.: technická dokumentácia, kr.374, inv.č. 531, Železobetónový sklad v závode Trnava. Vyúčtovanie a kópie výkresov, 1944

²⁶Tamže

²⁷Štátny archív v Bratislave, fond Úč. spoločnosť predtým Coburg, banské a hutné závody v Bratislave: VI.: technická dokumentácia, kr.372, inv. č. 510, Farbiareň v závode Trnava. Situačný plán, 1941

²⁸Štátny archív v Bratislave, fond Úč. spoločnosť predtým Coburg, banské a hutné závody v Bratislave: VI.: technická dokumentácia, kr. 374, inv. č. 521, Železobetónový sklad v závode Trnava. Vyúčtovanie a kópie výkresov, 1942-1943; a Štátny archív v Bratislave, fond Úč. spoločnosť predtým Coburg, banské a hutné závody v Bratislave: VI.: technická dokumentácia, kr. 374, inv. č. 529, Prestavba skladu v závode Trnava. Vyúčtovanie a kópie výkresov, 1944

²⁹Štátny archív v Bratislave, fond Úč. spoločnosť predtým Coburg, banské a hutné závody v Bratislave: VI.: technická dokumentácia, kr.372, inv. č. 511, Správna budova v závode Trnava. Situačný plán, 1942

³⁰Štátny archív v Bratislave, fond Úč. spoločnosť predtým Coburg, banské a hutné závody v Bratislave: VI.: technická dokumentácia, kr. 372, inv.č. 509, Závod v Trnave. Situačný plán. /Úč. spol. predtým Coburg banské a hutnícke závody Bratislava/, 1940

³¹Štátny archív v Bratislave, fond Úč. spoločnosť predtým Coburg, banské a hutné závody v Bratislave: VI.: technická dokumentácia, kr. 374, inv. č. 519, Stavba kultúrneho domu v Trnave. Vyúčtovanie a kópie výkresov, 1942 – 1943

Mgr. Ján Mička

Košickí mučeníci a uvedenie známky v Trnave

Slovenská pošta, a. s., vydala 6. septembra príležitostnú poštovú známku 400. výročie mučeníckej smrti troch svätých košických mučeníkov, ktorej uvedenie sa uskutočnilo v Trnave v Malom Berlíne v Nádvorí v stredu 11. septembra. Možno sa niekto spýta, prečo sa táto známka uvádzala v Trnave, keď ide o košických mučeníkov? Odpoveď je jednoduchá. Preto, lebo s týmito mučeníkmi má naše mesto veľa spoločného.

V roku 1619 sa vzbúрили proti katolíckemu rakúskemu cisárovi Ferdinandovi II. protestanti v Čechách, na Morave a v Sliezske a spojili sa s uhorskými protestantmi. Povstanci na čele s Jurajom Rákocim vťahli 3. septembra do Košíc. Tu chytili troch jezuitských kňazov – Mareka Križina, Melichara Grodzieckého a Štefana Pongrácza, ktorých sem pred 400 rokmi v období náboženských sporov medzi katolíckmi a protestantmi priviedlo plnenie cirkevných záležitostí. Mestská rada ich bez procesu odsúdila na smrť. Kňazi odmietli protestantizmus a volili radšej smrť, akoby sa vzdali svojej katolíckej viery. Marek Križin prišiel v roku 1616 do Trnavy, kde mu arcibiskup Mikuláš Oláh zveril funkciu ostrihomskeho kanonika a profesora a riaditeľa kapitulskej školy. O dva roky sa stal správcom opátstva v Krásnej n/Hornádom.

Po krutom mučení boli všetci traja najskôr pochovaní v Hertníku, až arcibiskup Peter Pázmaň dal ostatky mučeníkov previezť v roku 1635 do Trnavy v čase vzniku Trnavskej univerzity. Grófkva Katarína Forgáčová ich dala zabaliť do purpuru a uložila ich do cínovej rakvy. Ostatky najskôr umiestnili v Kláštore klarisiek (dnes Západoslovenské múzeum), kde bola predstavenou grófkina dcéra Mária. Po zrušení kláštora boli ostatky mučeníkov prevezené do Kostola sv. Anny v Trnave (uršulínsky). Záujem o mučeníkov oživil jezuiti, ktorí sa po obnove rehole vrátili do Trnavy v roku 1853. Páter Jozef Boero v roku 1855 predložil listy týkajúce sa kanonizácie svätcov a 15. januára 1905 ich pápež Pius X. vyhlásil za blahoslavených. 21. augusta 1905 sa uskutočnilo delenie ich ostat-

kov. Z poverenia ostrihomskeho arcibiskupa Klaudia Vasariho po jednej kosti z ramena každého mučeníka vložili do relikviárov a odoslali do Ríma. 3. septembra 1905 sa v Kostole sv. Anny konala pontifikálna sv. omša a po nej biskup dr. Kohl otvoril rakvu a lebky Štefana Pongrácza a Melichara Grodzieckého s niekoľkými menšími kosťami odovzdal do opatery Spoločnosti Ježišovej v Trnave. Uložili ich v jezuitskom Kostole Najsvätejšej Trojice pod sklo na bočnom oltári Panny Márie. Menšie ostatky boli prevezené do Košíc, kde boli uložené v Premonštrátskom kostole a neskôr ich preniesli do Dómu sv. Alžbety. Časť ostatkov Melichara Grodzieckého bola odoslaná do poľského Tešína, do jemu zasvätenej kaplnky. Lebku Mareka Križina preniesli do ostrihomskej katedrály. Menšie ostatky odovzdali arcibiskupskému chrámu v Záhrebe a časť poslali aj do Chorvátska, do rodiska blahoslaveného – do Križevca. Za svätých boli vyhlásení pápežom Jánom Pavlom II. počas jeho návštevy Slovenska 2. júla 1995 na košickom letisku.

A nová poštová známka má ďalšiu súvislosť s Trnavou. Výtvarný návrh na známku od akademického maliara Mariána Čapku a Mgr. art. Jozefa Česlu bol inšpirovaný ilustráciou z knihy Gabriela Hevensiho Ungaricae Sanctitatis Indicia (Dôkazy svätosti Uhorska), ktorá bola vydaná v roku 1737 v Trnave. V knihe je 53 medirytinových ilustrácií viedenských rytcov Johanna Jacoba Hoffmanna a Johanna Sigmunda Schotta.

Ešte pred začiatkom uvedenia známky sa uskutočnila svätá omša v Kostole sv. Anny na Hviezdoslavovej ulici, kde sú uložené časti

ostatkov. Medzi účastníkmi boli zástupkyňa MDVRR SR Jarmila Brichtová (sekcia elektronických komunikácií a poštových služieb), Slovenskú poštu, a. s., zastupoval vedúci POFIS Bratislava Martin Vančo, dp. Ján Vallo, predseda SSG ako aj členovia SSG, členovia SJ a sestry komunity uršulínok, ktorí majú v opatere ostatky svätcov Štefana Pongrácza, Mareka Križina a Melichara Grodzieckého. Prítomní boli aj predsedovia KF zo Slovenska, členovia MS a ďalší filatelisti a zájemcovia o históriu. Osobitne bol privítaný autor výtvarného návrhu známky akad. mal. Marian Čapka.

Príhovor o tragických udalostiach v Košiciach pred 400 rokmi a o živote sv. košických mučeníkov – členov SJ, o súvislosti s Trnavou predniesol páter Martin Halčák SJ. Poštovú známku z odborného a filatelisticko-poštového hľadiska predstavil vedúci POFIS Martin Vančo. Autor akad. maliar Marian Čapka informoval, ako pristúpil k výtvarnému spracovaniu tejto známky.

Prítomní na uvedení známky využívali služby Pošty Trnava 1 – predaj FDC a príležitostnú poštovú pečiatku, v ktorej je zobrazený jezuitský kostol ako miesto uloženia ostatkov svätcov Štefana Pongrácza a Melichara Grodzieckého. ■

Katarína Červeňová – Júlia Ragačová

Vďační za slobodu? Pripomenieme si udalosti Novembra '89

Štátny archív v Trnave v spolupráci s Mestom Trnava a občianskym združením Malý Berlín pripravili žánrovo síce odlišné, ale po obsahovej stránke veľmi zaujímavé a jedinečné podujatia, ktorými si mesto Trnava so svojimi obyvateľmi pripomenie udalosti Novembra '89. Aspoň v krátkosti čitateľom Noviniek z radnice priblížime ich obsah a zároveň na ne všetkých Trnavčanov srdečne pozývame. Dúfame, že každý v nich nájde to svoje a možno aj to, čo hľadáme všetci – pravdu o Novembri '89.

17. novembra o 19.30 h

v Kostole sv. Jakuba

Koncert k 30. výročiu Nežnej revolúcie. Gregoriánsky chorál

Hudba po stáročia ľudí spája a sprevádza ich pri dôležitých životných okamihoch. Hudba lieči, prináša radosť, uvoľnenie i umelecký zážitok. Je nadčasová. Práve všetky tieto aspekty sa spojili v jedno pri úvahe, akým dôstojným spôsobom si Mesto Trnava pripomenie novembrové udalosti pred 30 rokov. Koncertom vážnej hudby, ktorá do Trnavy ako takej právom patrí. A tak v nedeľu 17. novembra 2019 čaká Trnavčanov nevšedný umelecký zážitok vo františkánskom kostole – gregoriánsky chorál v podaní vokálneho súboru SCHOLA MINOR, ktorý sa špecializuje na interpretáciu stredovekého gregoriánskeho chorálu a polyfónie. Gregoriánsky chorál je jednohlasný liturgický spev v latinčine, ktorý vznikol v stredoveku a stal sa univerzálnym hudobným prejavom stredovekej Európy. Je pilierom, na ktorom je postavená európska umelecká hudobná kultúra a od ktorého sa odvinul komponovaný viachlas. Na koncerte zaznejú kompozície z rôznych vrstiev gregoriánskeho chorálu, a aj z fragmentov zo stredovekých notovaných kníh, ktoré sú v súčasnosti uložené v Štátnom archíve v Trnave. Gregoriánsky chorál bude prezentovaný aj z hľadiska stredovekej ranej polyfónie. SCHOLA MINOR pozostáva z interpretov: Hilda Gulyás (sólo), Tomáš Šelc (sólo), Mária Páleníková, Júlia Urđová a Sylvia Urđová (umelecké vedenie – gregoriánsky chorál študovala u prof. Cornelia Poude-

rojena OSB vo Viedni: Universität für Musik und darstellende Kunst). Vokálny súbor SCHOLA MINOR okrem hudobno-liturgickej služby účinkuje na viacerých koncertoch a festivaloch na Slovensku, v Maďarsku, v Taliansku a v Belgicku. A v novembri ich po prvý raz privítame aj u nás v Trnave.

...vtedy v Novembri...

Vernisáž výstavy s týmto názvom sa uskutoční 18. novembra o 16.30 h v Štátnom archíve v Trnave na Štefánikovej 7.

November 1989 sa v trnavskom regióne niesol v znamení mítingov, dialógov a štrajku, ktorými ľudia dali jasne najavo, že požadujú zmenu. Svedectvom týchto udalostí sú archívne dokumenty, ktoré návštevníci uvidia v Štátnom archíve. Na výstave budú k nahliadnutiu programové vyhlásenia občianskej iniciatívy Verejnosť proti násiliu a koordinačného výboru slovenských vysokoškolských študentov, ktoré sa čítali na mítingoch. Tie sa začínali spievaním hymnickej piesne Karola Kuzmányho Kto za pravdu horí – text piesne sa prepisoval a rozširoval medzi účastníkmi mítingov – jeden z exemplárov bude aj na výstave. Osobitnú pozornosť si zaslúžia materiály moderátora novembrových mítingov v Trnave – herca Vladimíra Oktavca – jeho „scenáre“ ako základná osnova všetkých podujatí. Mítingy v Trnave svojou prítomnosťou podporili mnohé známe tváre – spomeňme aspoň Zuzanu Kronerovú, Juraja Nvotu, Petra Šimuna, Stanislava Štepku, Mariána Geišberga a mnohých ďalších. Svoju podporu vyjadril vystúpením aj Miroslav

Žbirka, ktorý nechal na jednom z dokumentov aj svoje telefónne číslo. O celospoločenskej situácii informovali na svojich stránkach aj novovytvorené periodiká Trnavská verejnosť a Trnavský hlas. Aj tieto vydania uvidia návštevníci na výstave. O tom, že udalosti Nežnej revolúcie oslovili široké spektrum ľudí rôznych vekových kategórií, svedčia aj zachované satirické ilustrácie v študentských časopisoch. Tieto a mnohé ďalšie dokumenty i trojrozmerné predmety mapujúce udalosti Novembra '89 pochádzajúce nielen z archívnych fondov, ale i zo súkromných zbierok, budú prezentované vo výstavných priestoroch Štátneho archívu v Trnave od 18. novembra 2019 do 7. februára 2020.

18. novembra o 18.00 h

v Malom Berlíne

Nežná revolúcia. Vyhralo dobro nad zlom?

Novembrové udalosti roku 1989 nenechali chladnými ani obyvateľov Trnavy. Ľudia na námestiach dali jasne najavo, že chcú zmenu – nový zmysel života v podobe slobody myslenia a konania. Po 30 rokoch si môžeme položiť otázku, do akej miery sa podarilo realizovať a naplniť tieto myšlienky, a teda sa pýtať: Ako prebiehal November '89 v Trnave? Vyhralo v Novembri naozaj dobro nad zlom? Hľadať odpovede na tieto otázky budú pozvaní odborníci – archívár – historik spolu s priamymi aktérmi novembrových udalostí počas diskusie v Malom Berlíne. Diskutovať prídu František Mikloško, Vladimír Oktavec, Juraj Nvota a Radoslav Ragač. V úlohe moderátora sa predstaví Mário Nicolini. ■

Miroslava K. Valová, TS DJP

Inscenácia Nemá trieda konfrontuje študentov s neslobodou v období socializmu

Divadlo Jána Palárika vytvorilo interaktívne predstavenie Nemá trieda, ktoré prichádza za študentmi priamo do škôl celého Trnavského samosprávneho kraja. Lístky si kupovať nemusia, zato sa v ňom musia konfrontovať s dňami, ktoré je úzko zviazané s obdobím socializmu.

Na Strednej priemyselnej škole dopravnej v Trnave je nachystaná trieda so starším zariadením, popísanými lavicami a stoličkami, ktoré si hádam pamätajú ešte aj zväzčke schôdze. Čoskoro do týchto lavíc zasadnú skutoční študenti dopravnej školy, režisérka Adriana Totíková ešte upravuje uličky medzi lavicami, aby sa hercom pohodlne prechádzalo a mohli žiakom priblížiť dobu, v ktorej sa predstavenie odohráva. Študenti jednej triedy spolu so svojou učiteľkou sa usadia do lavíc. Čoskoro do triedy vtrhne presvedčená zväzčka Dáša Brezinová (Silvia Soldanová) a hneď začne „agitovať“ na prípravu významnej stránickej návštevy školy. Nástenka, básnička, spevokol, všetko musí byť nachystané so zápalom a nadšením. Dáša má už prichystaný menoslov zväzčakov v tejto triede a stačí sa len „dobrovoľne“ prihlásiť, aby súdruh riaditeľ videl záujem a všetko prebehlo, ako má. Po zvonení vchádza do triedy súdruh učiteľ Domažlický (Michal Jánoš) s vypchatým sokolom, aby tu suploval biológia. S Dášinou prítomnosťou sa musí vyrovnáť, návšteva súdruha Ignáca Janáka, prvého tajomníka ÚV KSS (pre mladších Ústredného výboru Komunistickej strany Slovenska), má rozhodne prednosť pred vyučovacím procesom. Našťastie, Dáša triedu sem tam aj opúšťa, veď všeličo ešte treba vybaviť. A tak sa do nej dostane aj Jano Hasara (Martin Kochan), ktorý študentov pozýva na slobodné diskusné stretnutia o hudbe a literatúre, potajomky im rozdá protikomunistické letáky a zvedavej Dášii povie, že prišiel kamarátovi vrátiť pravítko. Samozrejme, Dášii to nesedí, lebo o Janovi Hasarovi už čosi vie, celú triedu konfrontuje aj s vyhrážkami, že tie letáky môžu spôsobiť, že sa

nedostanú na vysokú školu a ich rodičia môžu byť prepustení z práce. Medzi nimi názorovo lavíruje učiteľ Domažlický, ktorý si v podstate chce iba robiť svoju prácu, ale ťažká dobová atmosféra ho núti prikláňať sa k Dášii, hoci vnútorná integrita k Janovi... Aj on bol kedysi mladý a mal ideály, ale živí rodinu a prinútili ho... Keďže sa však dej odohráva časovo priamo v novembri 1989, neskončí sa to až tak zle...

„Panpolitizácia života“, presne tak nazval kedysi Václav Havel spôsob života v Československu pred Nežnou revolúciou. Politické správanie rodičov malo veľký dosah na ich deti, ale aj správanie detí na postavenie rodičov – hlavne nevytrčať z radu a aspoň zdanlivo súhlasíť a plniť si „zverené úlohy“. Zvlášť školstvo ako štátom dobre kontrolovateľná sféra, ktorá má vždy dosah aj na správanie rodiny, bolo výkladnou skriňou správania a myslenia „socialistického človeka“. Buď dobrý pionier a zväzák a tvoji rodičia budú môcť vykonávať svoje zamestnanie, ale začni „robiť problémy“ a ani tvoje deti nebudú môcť študovať a pracovať v oblasti, na ktorú majú talent. Štátna moc vo forme Štátnej bezpečnosti, ktorá dbala na „poriadok“, mala dosah na všetko a informácie o všetkých. Aj to sa dá vyčítať zhruba z hodinového predstavenia Nemá trieda (Projekt '89), ktorého scenár vznikol v spolupráci Adriany Totíkovovej a Michala Baláza s Ľubomírom Morbacherom zo združenia Living Memory a ktoré DJP prináša študentom stredných škôl priamo do tried, aby si uvedomili, „aké to bolo“. Aj preto, že doma sa o tom vôbec nedozvedia, lebo spomienkový optimizmus hovorí často iba o tom, že každý mal na jedlo, ale už nie o neslobode a o tom, čo všetko

chýbalo v obchodoch. Rýchlo sa zabúda na to, ako ťažko sa cestovalo a koľko ľudí zahynulo na ostatných drôtoch, ktorými bol obohnaný celý náš „socialistický raj“, keď nám dnes na návštevu Viedne stačí lístok na vlak a občiansky preukaz. Nie, ani vtedy neboli byty zadarmo a takmer všetko si bolo treba zaslúžiť vo svete poloprávd a klamstiev, nie svojimi schopnosťami. Často sa zabúda, že sloboda jednoducho nie je samozrejmosť, hoci my si už jej opak ani nevieme predstaviť. O to menej mladí ľudia, ktorí totalitu nezažili. Napriek tomu dokážu aj štátni činitelia tvrdiť, že Nežná revolúcia „neprebehla“, že to bolo celé zinscenované, aby sa dostali k moci iní a vládli nám rovnako... A preto, aby nedochádzalo k takejto dezinterpretácii, má predstavenie Nemá trieda, ktoré je samotné dost interaktívne, aby v študentoch navodilo potrebnú dobovú atmosféru, aj určitú „dohru“. Tú má v réžii občianske združenie Living Memory. Hneď po predstavení sa na krátkej inscenovanej diskusii zúčastnia herci, potom však už trieda zostáva zavretá, aby v nej študenti spolu s Ľubomírom Morbacherom diskutovali o význame Nežnej revolúcie pre naše dejiny a životy. Predstavením Nemá trieda Divadlo Jána Palárika pripravilo k 30. výročiu Nežnej revolúcie veľmi potrebný projekt, na ktorý má len tie najlepšie ohlasy. Pripomenutie tohto výročia v réžii DJP nie je „oslavou“ niečoho abstraktného, ale „prezentáciou“ života pred rokom 1989, aby ho cez tri vtedajšie archetypy postáv (zväzčka, rebel, bonzák) študenti mohli „zažiť“ a porovnať s tým dnešným. (Pedagógovia stredných škôl môžu so záujmom o predstavenie oslovíť priamo Divadlo Jána Palárika v Trnave.) ■

Martin Jurčo, foto: autor

Marta Matejková Vjatráková zachytila atmosférické javy v skle a priestore

V Synagóge – Centre súčasného umenia, ktoré je súčasťou Galérie Jána Koniarka, môžete vidieť až do 20. novembra nevednú výstavu mladej trnavskej autorky Marty Matejkovej Vjatrákovovej. Podľa do- minujúceho materiálu, teda skla, ju nazvala Pevné, tekuté, ľahké II. Dvojka v názve výstavy znamená jej druhé uvedenie. Pôvodne bola táto inštalácia, ocenená Cenou rektora VŠVU v roku 2016 uvedená v Bratislave. A po čase sa preniesla do Trnavy.

Aj keď názov pôsobí trochu zmä- tene, hneď po vstupe do inštalácie nám je všetko jasné. Ide o pocit a dojem z celku. Sklené tabule sú ukotvené šnúrami až do horného priestoru synagógy. Sklá sa ako keby voľne vznášajú vo vzduchu a vytvárajú vzájomne cestu, ktorou návštevník môže prejsť. Na skle sú vytvorené rôzne úkazy, ktoré by sme mohli nazvať atmosférickými javmi. Sklené platne sú naklonené, takže návštevník má pocit istej nestability, čo je jedným z autorských zámerov. Autorku inšpirovali oblaky a to, čo sa deje, keď lietadlo prejde oblohou. To jej aj pripomínalo atmosférické javy. Biela maľba na sklených platniach je vytvorená trením šnúry s lepidlom a následným vypieskovaním skla. Vzniká pri tom zvláštny efekt, ako keby sa nám tieto snové výjavy na chvíľu zjavili a potom sa vytratil. „Abstraktné maľby na skle akoby evokovali dýchanie na sklenú ta- buľu, oblaky dychu a ich postupné vynáranie a zmutnutie. Reinštalácia výstavy je záverečnou diplomovou prácou autorky, ktorá je absolventkou Ateliéru skla na VŠVU. Zaujíma ju najmä sklo, maľba na skle a ar- chitektúra. V tejto inštalácii sa teda zračia všetky tri spomenuté odvetvia výtvarného umenia. Pôvodná výstava bola v Kaplnke sv. Jána v Bratislave. Celá inštalácia bola tvorená s tým, že bude prezentovaná v takomto sak- rálnom priestore,“ hovorí kurátorka Vladimíra Büngeřová. Rozdiel medzi priestormi kaplnky a synagógy je v rôznosti uchytania sklených tabúľ, ktoré vytvárajú akoby sieť s krížmi. Ako pripomenula aj autorka, súčas- ná inštalácia vo veľkorysom priesto- re synagógy pôsobí oveľa veľkole- pejšie a priestor je vizuálne čistejší. V hornej časti synagógy, na chóre, je

zároveň premietaný film o samotnej inštalácii sklených tabúľ.

„Ako by som inštaláciu charakte- rizovala? Pre mňa akoby samotné sklá oddychovali na šnúrach. Akoby evokovali spočinutie a nestabilitu. Presne takú, akú cítime vo vzťahu s bohom. Teda tento svet a svet tam hore. Je to pre nás trochu nestabilné a stojíme na tenkej hrane. Na strane druhej kompozícia šiestich tabúľ pozýva do spoločného priestoru. Jednoducho povedané, cesta na- vodzuje dojem slávnosti, apoteózy fyzického a duchovného pohybu,“ hovorí autorka Marta Matejková Vjatráková a zároveň vysvetľuje, ako vznikala kresba na tabuliach: „Vždy išlo o dvojicu sklených tabúľ, ktoré sa dali dohromady. Medzi nimi boli lepidlo a šnúra. Tá ťahom zanecháva istú kresbu, ktorá sa zachytila lepidlom. Po vyschnutí išli sklené tabule do pieskovačky. A tam som sa napokon rozhodovala, čo bude na skle v akej intenzite zobrazené.“ Spýtali sme sa jej aj na to, ako sa ku sklu dostala: „Ešte na Škole úžitkového výtvarníctva som kedysi

robila s vitrážou. Po rozhovoroch s pedagógmi som sa dostala ku sklu bližšie, a teraz som chcela skúsiť konkrétnu prácu s materiálom. Ne- chcela som pracovať len dakde pri počítači, prenášajúcom informácie do stroja, ktorý opracováva materiál, ale sa sama zašpiniť v dielni a skúsiť tieto techniky,“ hovorí Marta Matej- ková Vjatráková.

Do Trnavy prišla z Vinohradov nad Váhom. V rokoch 2005 – 2010 ab- solvovala štúdium v Škole úžitkového výtvarníctva Josefa Vydru v Bra- tislave v odbore propagačná grafika a potom pokračovala v Ateliéri skla na vysokej škole výtvarných umení v Bratislave. Za sebou má viacero kolektívnych výstav a absolvovala aj podnetné sklárske sympóziá v Lednických Rovniach, Novom Bore i Dubnici nad Váhom, i maliarske sympóziium v Seredi.

Na vernisáž prišiel autorku povzbudiť aj jej pedagóg Pavol Macho: „Marta mala niekoľko etáp, pri ktorých rada experimentovala a bola dôsledná. Ešte pred touto inštalá- ciou robila performance, keď so štu-

dentmi prikladali sklo medzi seba, hýbali špagátmi a Marta to zaznamenávala na obraz. Kombinovala zvuk, obraz i reakcie študentov, to tvorilo jeden celok. Tam bol potrebný záznam, ale ako diplomovú prácu už chcela mať prácu, ktorej výsledkom je konkrétne dielo. A k tejto inštalácii sa dostala aj preto, že mala blízko ku kresbe a maľbe. Sklené platne sú prekalené, zohriate na teplotu, keď už mohli mäknúť. A tá mäkkosť skla spôsobuje, že to, čo sa

zrkadlí, pôsobí ako keby dolámame, čiže optika reaguje inak a prísnosť je zrazená. V tomto prípade Marte stačilo povolenie napätia skla,“ hovorí Pavol Macho a pripomína, že veľkorysosť priestoru synagógy umožňuje pozorovať inštaláciu aj z horného priestoru, kde ukotvenie špagátov prináša celkom iný vizuálny efekt.

Ak teda chcete v ponurom jesennom čase zažiť trochu pozitívnej emócie, stačí zájsť do synagógy. ■

(red)

Malý Berlín v novembri

Výstava: Klára Štefanovičová – Čierna oslava

Jedným zo sprievodných podujatí festivalu spisovateľov Ypsalon je výstava ilustrácií pod názvom Čierna oslava. Autormi rovnomennej knihy sú spisovateľ Michal Hvorecký a ilustrátorka Klára Štefanovičová.

Blíži sa 30. výročie Nežnej revolúcie, najzásadnejšieho obdobia formovania života našich rodičov, ktoré neskôr ovplyvnilo aj mladšiu generáciu. K tejto príležitosti vydáva vydavateľstvo ej.publishing sériu štyroch komiksov o Nežnej revolúcii pod názvom Nežný komiks, ktorý chce rozprúdiť medzi mladými ľuďmi diskusiu o súčasných dejinách.

Vernisáž sa bude konať 6. novembra o 18.00 h v Kníhkupectve AF.

Koncert: Mňága a Žďorp

Mňága a Žďorp je česká rocková skupina z Valašského Meziříčí vedená Petrom Fialom, ktorá na scéne pôsobí už vyše 30 rokov. Do povedomia sa dostala hitom Hodinový hotel, prvou skladbou na debutovom albume (1991). V októbri vydáva svoj 14. štúdiový album pod názvom Třetí plochy. Pri tej príležitosti vyráža na turné. Skupina Mňága a Žďorp patrí medzi najvýraznejšie hudobné kapely českej porevolučnej éry.

Podujatie sa uskutoční 9. novembra o 20.00 v kultúrnom centre Malý Berlín. Vstupné 9 € v predpredaji, 12 € na mieste.

Divadlo Kontra: Life kouč

Life kouč je komediálny príbeh dvoch ľudí, z ktorých jeden nachádza svoje miesto v džungli života a druhý si uvedomí, že cesta, ktorou šiel doteraz, nevedie tam, kam by si želal. Svižné dialógy plné humoru, gagy premiešané s ľudskosťou robia túto komédiu neobyčajne príťažlivou.

Novoveské Divadlo Kontra je držiteľom viacerých ocenení, medzi nimi je aj Cena pre divadlo sezóny zo súťaže Dosky 2018 za najobľúbenejšie divadlo na Slovensku, o ktorej hlasovaním rozhodli diváci z celého Slovenska.

Podujatie sa uskutoční 13. novembra o 19.00 h v kultúrnom centre Malý Berlín. Vstupné 7 € v predpredaji, 9 € na mieste.

Festival spisovateľov Ypsalon 2019

Všetkým fanúšikom kvalitných kníh a literatúry nesmie ani tento rok ujsť festival spisovateľov, ktorý predstavuje to najzaujímavejšie, čo slovenská literatúra priniesla za posledný rok. Ako každý rok, môžete sa tešiť na besedy s ocenenými aj začínajúcimi autormi a bohatý sprievodný program.

Ako literárni hostia sa predstavia Mila Haugová, Milo Janáč, Juraj Kováčik, Veronika Šikulová, Jozef Želizňák, Juraj Čorba & David Marcin, Iris Kopcsayová a iní.

Piaty ročník festivalu sa bude konať od 21. do 24. novembra od 18.00 h v kultúrnom centre Malý Berlín. Permantka 6 €, jednoduchý vstup 3 €. ■

(kb)

Krach červeného bludiska v západnom krídle radnice

Vernisáž výstavy Krach červeného bludiska 1989/2019 členov Združenia umelcov BonArt sa uskutoční v stredu 13. novembra o 17.00 h v západnom krídle radnice.

Projekt umelcov, ktorí na vlastnej koži zažili tvrdú socialistickú totalitu, je koncipovaný ako nezávislý a nekomerčný prejav autorov staršej generácie odlišných výtvarných škôl, ale duchovne blízkych a spoločensky aktívnych. Výstava je venovaná 30. výročiu Nežnej revolúcie v ČSSR v roku 1989.

Vo výstavných priestoroch stredovekej radnice sa od 13. 11. do 30. 11. 2019 stretnú rôzne výtvarné koncepcie a osobné reflexie umelcov na témy krvavých rokov 1948, 1968, roku historických pretrvatov a Nežnej revolúcie – 1989, nevyhýbajúce sa ostrým témam a námetom na výzvy súčasnej globalizovanej doby na Slovensku a vo svete.

Výstava Krach červeného bludiska 1989/2019 je predurčená na prehlbenie historickej pamäti a protitotalitného povedomia návštevníkov a divákov. Vystavujúci autori Ján Priesol a Mykola Bilart, ktorí sa zaoberajú vo svojej tvorbe páľčivými politickými a sociálnymi témami, pozývajú ľudí dobrej vôle na „barikády“ svojho svedomia proti hnilemu mečiarizmu, SMERáckej postkomunistickej lži, nacionalistickej pro-fašistickej propagande a dezinformácii. Podujatie sa uskutočňuje s podporou Mesta Trnava. ■

Miroslava K. Valová, TS DJP, foto: René Miko

Slovenská premiéra hry Tanec smrti v Divadle Jána Palárika je manželský herecký koncert

Divadlo Jána Palárika uviedlo 4. októbra 2019 vo veľkej sále premiéru inscenácie *Tanec smrti* švédskeho dramatika Augusta Strindberga. Predstavenie režíroval hosťujúci režisér Rastislav Ballek. Preklad: Ladislav Obuch; úprava textu a dramaturgia: Mário Drgoňa; kostýmová výtvarníčka: Kata Holková; scénografia: Tom Ciller; projekcie: Jozef Čabo; výber hudby: Marián Lejava. Obsadenie: Vladimír Jedľovský, Tatiana Kulíšková, Martin Hronský a. h., Lucia Čížinská a. h., Martin Belianský a. h. a Tomáš Mosný.

Švédsky spisovateľ Johan August Strindberg (1849 – 1912) bol jedným z najvýraznejších severských prozaikov a dramatikov 19. storočia a doposiaľ je považovaný za priekopníka modernej drámy. *Tanec smrti* je jednou z jeho 58 hier a patrí medzi jeho vrcholné dramatické texty. V našich zemepisných šírkach sa doposiaľ uvádzala len úprava *Tanca smrti* z pera Friedricha Dürenmata Play Strindberga, preto je uvedenie tejto hry v Trnave priekopníckym kultúrnym činom sezóny. Ale ani v čase vzniku (v roku 1900) nemalo toto dielo ľahkú cestu k divákovi, prvý raz bolo uvedené až v roku 1905 v Nemecku v Kolíne nad Rýnom (ako uvádza v českom vydaní *Tanca smrti* prekladateľ Zbyněk Černík). Až potom v roku 1908 ho uviedol Strindberg vo svojom vlastnom Intímnom divadle v Štokholme. Po 119 rokoch od vzniku ho v staršom preklade Ladislava Obucha (vyšiel v roku 1962), ale vo výbornej úprave Mária Drgoňa prvý raz na Slovensku uvádza Divadlo Jána Palárika v spolupráci s hosťujúcim režisérom Rastislavom Ballekom.

Názov diela korešponduje s dobou svojho vzniku, má síce naturalistický obsah, ale symbolický názov. *Tanec smrti* je typicky konverzačná hra, ktorá stojí a padá na predstaviteľoch hlavných postáv – starnúceho kapitána Edgara a jeho ženy Alice, ktorí spolu 25 rokov rozohrávajú krutú a cynickú hru na niečo ako manželstvo – plné klamstiev, nenávisť a vzájomného ubližovania. Tatiana Kulíšková a Vladimír Jedľovský sa zhostili úlohy Alice a Edgara s majstrovstvom, ktoré si zaslúži pozornosť divákov, aj keď možno neoblubujú tento druh drámy. Dnes

by sme ich vzťah nazvali toxickým, a toxické látky bývajú nielen návykové, tak ako ich manželstvo je zároveň návykom, pred ktorým niet úniku, ale sa aj postupne šíria do okolia a zamorujú vzduch. To na vlastnej koži pocíti hlavne Kurt, rodinný priateľ, ktorý sa po pätnástich rokoch vracia do kapitánovej rodiny a nanovo je konfrontovaný s bolestivou skutočnosťou charakterov Edgara a Alice. Emocne vypätú rolu Kurta výborne stvárňuje v DJP hosťujúci herec Martin Hronský.

Divák spolu s ním vníma postupné odhaľovanie ich vzájomného vzťahu a zároveň aj jednotlivých charakterov, gradovanie diania na javisku, osudov, ktoré, ako sa ukáže, sú nielen deštruktívne, ale aj dedičné. Strindberg sa v hre pohráva s dobovým secesným motívom osudovej ženy – femme fatale, ktorá má nad mužmi moc a využíva ju k svojmu (krátkodobému) uspokojeniu. Bývalá herečka Alice a jej dospievajúca dcéra Judita ako ženské protagonistky „tanca smrti“

majú charakter žien, ktoré vystihuje pohrávanie s mužským egom, manipulácia, naplňovanie svojho ega bolesťou iných. Intrigy, pokrytectvo a zbabelosť zas charakterizujú kapitána Edgara. Tí, ktorí v dráme nedokážu pristúpiť na ich „tanecovanie“, sú zmätení v psychologickom význame aj nastraženými životnými okolnosťami. *Tanec smrti* je hra na bábk, a tých, čo ich ovládajú, pretože ich zas ovláda vlastná nízkosť. Postavy nekonajú slobodne a príčinou ich neslobody je práve manželstvo, návyk, ktorého sa nedokážu vzdať. Jediným vyslobodením zo začarovaného kruhu je smrť. Smrť, ktorá odrazu všetko zmení a paradoxne poukáže na to, čo je život.

Hra bola napísaná v dvoch samostatných častiach, ktoré sa v trnavskom predstavení spájajú, aby vytvorili konzistentný celok, aj keď druhá časť má vizuálne úplne iný charakter a „odrazu“ sa v nej objaví aj viac postáv. Prvá časť sa odohráva v ostrovnom služobnom byte

kapitána Edgara, pochmúrnym, ako už len bývalé väzenie môže byť. Druhá časť s takmer prázdny-
m javiskom je oveľa viac otvorená
divákovi pohľadu aj interpretácii.
Hlavne tu tvorcovia „ohlodali“
pôvodný rozvláchny a dnes už
v mnohom aj nezrozumiteľný text
až na kosť, čím mu veľmi pomohli
na dokreslenie charakterov jed-
notlivých postáv, v ktorých tkvie aj
plynutie deja. Vznikla tak trochu
surrealistická koláž, v ktorej získali
vedľajšie postavy a mladí hosťu-
júci herci Lucia Čížinská a Martin
Belianský priestor na predvedenie
svojho talentu. Veľkým plusom je
úvodná vizualizácia a zvuk mor-
ských vln narážajúcich na útes,
ich sila a nekonečnosť, ktoré sym-

bolizujú nielen pôvodný autorov
zámer lokalizovať hru, ale aj več-
nosť „tanca smrti“ medzi mužom
a ženou, realitu vzťahov, ktoré sú
bojom s tanečnými krokmi (do-
predu-dozaďu) a pred ktorými niet
úniku. Neskorostredoveký kultúrny
motív „dance macabre“ – alegóriu
univerzálnosti smrti využíva Strin-
dberg na kritiku inštitúcie manžel-
stva ako „malomeštiackeho prežit-
ku“, čo vháňa ľudí do neslobody
a vzájomnej deštrukcie, ktorú do-
káže ukončiť až smrť. Niečo o tom
musel vedieť, bol ženatý trikrát
a povahou bol skôr mizogyn.
Univerzálnosť dramatickej výpo-
vede umožňovala tvorcom hru
vizuálne aktualizovať, ale zároveň sa
v nej však aktívne používa telegraf.

Kostýmová výtvarníčka Kata Holková
zasadila postavy odevom aj úpravou
realisticky priamo do prelomu 19.
a 20. storočia a bol to veľmi dobrý
ťah, lebo tým nielen dokreslila cel-
kovú atmosféru hry, ale každému
z hercov tento návrat v čase aj výni-
močne pristane. Rovnako esteticky
atmosféru drámy upevňuje hudba vo
výbere Mariána Lejavu (napr. Šosta-
kovičov Valčík č. 2).

Neostáva iné, iba pozvať trnav-
ských divákov do DJP na tento
výnimočný kus svetovej dramatic-
kej spisby, aby svojím potleskom
odmenili neobyčajné úsilie hercov
aj ostatných tvorcov a možno aj
svojský humor, bez ktorého by
vzťahy medzi pohlaviami predsa
nikdy neboli a nie sú možné. ■

Martin Jurčo, foto: Archív ZSM Trnava

Aj Parrákov životný príbeh by stál za sfilmovanie

Je to už päťdesiat rokov, čo tento svet opustil nenápadný zberateľ, milovník keramiky, skla, nábytku a iných krásnych vecí Štefan Cyril Parrák (1887 – 1969). Jeho životný príbeh by stál za sfilmovanie, nielen preto, že bol spojený s viacerými náhodami, ale najmä zberateľské dielo tohto Trnavčana bolo obdivuhodné. Už od roku 2008 si výber z jeho pokladov môžeme prezrieť v samostatnej expozícii, časť exponátov z jeho zbierky nájdeme aj v ďalších stálych expozíciách Západoslovenského múzea v Trnave.

Do sveta Štefana Cyrila Parráka nás
uviedla etnologička múzea Aneta
Vlčková (Cintulová), ktorá je aj au-
torkou spomínanej expozície. Pri-
pomína, že práve jeho zbierka bola
v roku 1954 základom fondov vzni-
kajúceho Krajského múzea v Trna-
ve. Dozvedáme sa, že Štefan Cyril
Parrák bol obyčajným pekárom
a cukrárom. Mal svoju prevádzku
v už neexistujúcom dome na vte-
dajšej Rákociho, dnešnej Hlavnej
ulici na mieste, kde dnes stojí bu-
dova sporiteľne. Raz k nemu prišla
po maďarsky hovoriaca obchod-
níčka so starožitnosťami, ktorá si
išla ešte niečo vybaviť, a v Parrá-
kovej prevádzke si odložila nošu
s tovarom. Venovala sa skupovaniu
slovenskej ľudovej keramiky a vy-
vážala ju do Budapešti. Za službu
darovala Parrákovi keramický
džbánik. Jeho veľmi mrzelo, že sa
slovenské umenie vyváža do sveta
pod hlavičkou maďarského. Roz-
hodol sa, že bude túto krásu zbier-
ať a šíriť povedomie o slovenskom
ľudovom umení. Táto udalosť sa
odohrala 1. mája v roku 1910 a je

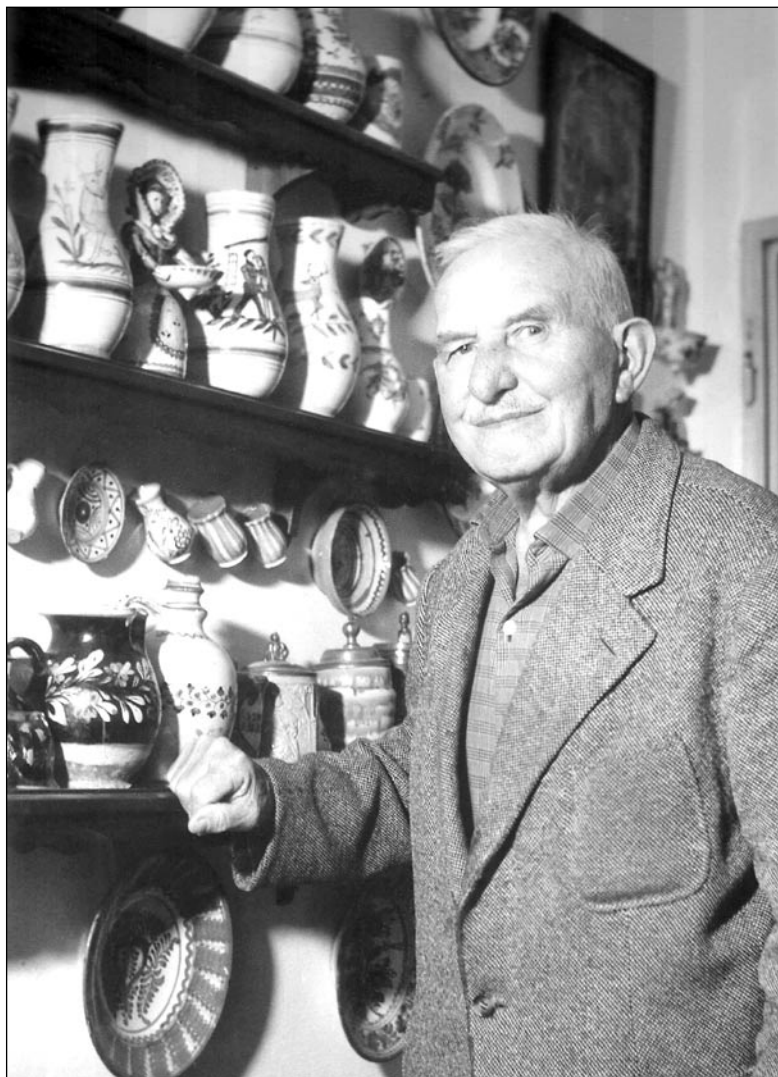
zároveň aj dátumom začiatku jeho
zberateľskej práce.
Prvá svetová vojna, rok na ruskom
a tri roky na talianskom fronte zna-
menali Parrákovu odlúčenie od Tr-
navy. Po zranení a návrate domov
našiel svoju zbierku rozkradnutú
a zničenú. No džbánik od ma-
ďarskej priekupníčky sa zachoval,
a ten tvoril základ novej zbierky.
„Parrák vytrvalo navštevoval dedin-
ky na celom západnom Slovensku
s neodmysliteľným ruksakom na
pleciach. Domov si v ňom prinášal
vzácné keramické kusy,“ hovorí
Aneta Vlčková a pripomína, že
bolo to v čase, keď bežní ľudia
nevedeli presne ohodnotiť cenu
džbána, vázy či misky, a tak sa do
Parrákovej zbierky dostali aj ex-
ponáty s mimoriadnou hodnotou.
Parrák bol teda postupne známy
nielen ako pekáč a cukrár, ale hlav-
ne ako zberateľ. Od roku 1935 roz-
široval jednotlivé miestnosti svojej
prevádzky o výstavné priestory,
ktoré boli zaplnené exponátmi do
posledného miestečka. Vytvoril
tak originálne súkromné múze-

um prístupné verejnosti. „Zbieral
najmä keramiky, predovšetkým
fajansu zo západného Slovenska,
podobne aj menej hodnotnú úžit-
kovú hrncinu zo všetkých kútov
Slovenska. Časom rozšíril svoj
zberateľský záujem o historické
predmety, a to nielen slovenské,
ale aj zo zahraničia,“ hovorí Aneta
Vlčková, ktorá v roku 2007 prezen-
tovala v Košiciach na konferencii
Múzejné zbierky a zberatelia život-
ný príbeh Š. C. Parráka. V najlep-
ších rokoch budovania jeho múzea
chodili Parráka často navštevovať
skupiny domácich i zahraničných
návštevníkov, a to nielen z Čiech,
ale dokonca i Švajčiarska, Belgicka
či Rakúska. Parrákovu zberateľskú
úsilie mu však prinášalo nielen
popularitu, ale i finančné problé-
my. Musel pristaviť časť domu,
a zadlženie v čase hospodárskej
krízy ho skoro pripravilo o exis-
tenciu. Navyše, zberateľská vášeň
mu rozbila aj manželstvo. Žiadal
opakovane o finančnú podporu
samosprávu, príslušné minister-
stvá, no nikde nezískal pochopenie

a podporu pre zveľadenie svojej zbierky. Nebol úspešný sčasti aj preto, že nemal svoje exponáty popísané, ako laik nevedel presne odhadnúť ich hodnotu, a ako prvolezec v zberateľskej oblasti zostal nepochopený.

„Jeho zberateľská radosť mu prinášala niekedy viac starostí, najmä keď si predstavíme, že dlhy mu priniesli okolo 400 exekúcií a 380 dražieb. Dokonca pod hrozbou exekúcie zbierky ju presunul v roku 1944 na lubinské kopanice, kde bola do konca vojny,“ hovorí Aneta Vlčková a doplňa, že mal už v tom čase veľký cieľ – namiesto odpredania zbierky do zahraničia ju chcel venovať národu a mestu. A tak v ňom postupne zrelo rozhodnutie odovzdať zbierku štátu. V tom čase, koncom 40. rokov, bol zamestnaný v pekárňach v Piešťanoch, keďže už svoju vlastnú pekáreň nebol schopný prevádzkovať. Cez deň sprevádzal návštevníkov múzea a v noci si zarábala na živobytie.

„K odpredaju prišlo postupne od roku 1951, a miesto zaplatenia sumy za reálnu hodnotu zbierky išlo Parrákovi o vyrovnanie jeho dlhov spojených s nadobudnutím zbierkových predmetov. Navyše, pretože bol laickým zberateľom, jeho fond nebol presne popísaný a ohodnotený, čo urobili až odborníci múzea v polovici 50. rokov,“ hovorí A. Vlčková. Sumár jeho zbierky tvorí 7 700 predmetov, ktoré postupne odovzdal štátu v troch etapách. Zvláštnym paradoxom je, že pri odkupovaní prvej časti zbierky za 700 tisíc korún boli peniaze na účet poukázané krátko pred menou peňazí v roku 1953. O pár dní preto prišiel Parrák o značnú časť hodnoty poukázanej sumy a nervovo sa zrútil. Po odovzdaní tretej časti zbierky v roku 1956 mu štát uhradil ďalšiu sumu, a napokon sa mu podarilo dlhy doriešiť. Za časť zvyšných peňazí kúpil dcére byt v Bratislave, kde neskôr aj dožil. „Najprv sa stal zamestnancom Slovenského múzea v Bratislave od 1. februára v roku 1953 s tým, že bude správ-

com keramických zbierok v Trnave. Po vzniku Krajského múzea v roku 1954 sa stal jeho zamestnancom, a tam prešla celá jeho zbierka. V múzeu pracoval až do roku 1962, keď ho prekvapilo náhle prepustenie. Jeho sen byť doživotným správcom vlastnej zbierky sa teda nenaplnil a svoje sklamanie na sklonku života prekonával ďalším zbieraním, keď žil už u dcéry v Bratislave.“ Parráková zbierka bola postupne zaradená nielen do trnavskej múzejnej zbierky, ale aj do Etnografického múzea v Martine, ktoré je súčasťou Slovenského národného múzea, a časť je aj v zbierkach Vlastivedného múzea v Hlohovci. Prvá expozícia z Parrákovskej veľkej

zbierky bola otvorená v Západoslovenskom múzeu v roku 1979, neskôr bola v 90. rokoch zrušená pre inštalačnú neaktuálnosť. V roku 2008 bola nahradená spomínaným výberom, ktorý môžeme vidieť dodnes. Ako nám povedala Aneta Vlčková, expozícia Pocta kráľovi zberateľov tvorí okolo dvesto predmetov zo zbierky Štefana Cyrila Parráka. Vystavená je fajansová produkcia, bežná úžitková hrnčina, sakrálna plastika, maľby na skle, historický nábytok, cínové i medené nádoby, ale i sklo, porcelán a kamenina. Súčasťou je aj celý rad fotografií i vyrozprávanie životného príbehu tejto zaujímavej osobnosti, po ktorej máme v Trnave aj pomenovanú ulicu. ■

Jaroslav Lieskovský, foto: zdroj klubový portál

Volejbalový Hit UCM štvrtú sezónu extraligový.....

Hráčsky kolektív trnavských vysokoškoláčok prešiel cez leto riadnou obmenou

Populárna loptová hra pod vysokou sieťou má v našom meste bohatú tradíciu. Prvé kroky, v amatérskej podobe, robili trnavskí gymnazisti a postupne sa volejbalová záľuba rozšírila aj do ďalších škôl. Od priekopníckeho roku 1921 teda uplynulo veľa času. Súťažné smeče však duneli v Trnave až v období po druhej svetovej vojne. Prenesme sa do prítomnosti. Konkrétne do zámestia Volejbalového oddielu Hit UCM Trnava. V jeho ženskej kuchyni sa extraligové špécie varia už štvrtú sezónu po sebe. Najvyššia súťaž volejbalistiek v súčasnej podobe registruje osem tímov, vrátane reprezentantiek SR do devätnásť rokov. Hlavný tréner Rastislav Filípek si v realizačnom tíme ponechal doterajšieho asistenta Petra Václavka a pribral nového asistenta Adriána Červeného. Kondičným trénerom sa stal Radovan Erent. Trnavské vysokoškoláčky absolvovali pod ich vedením letnú prípravu v domácich podmienkach. Jej spostením boli zápasové previerky. Tiež v rámci 14. ročníka Pohára primátora mesta Trnavy. Z tejto konfrontácie štyroch extraligových družstiev

Hráčsky káder Volejbalového oddielu Hit UCM Trnava pre extraligovú sezónu 2019 / 2020.

si víťaznú trofej odniesol usporiadajúci oddiel.

V univerzitnom celku zostalo z predošlej sezóny iba šesť hráčok: Nina Vasková, Lucia Behúnová, Adriána Límová, Tatiana Grófová, Renáta Vojtechová a Nicol Kubová.

Hit UCM má na aktuálnej súpiske niekoľko nových akvizícií. Z Prešova prišla do trnavského kolektívu univerzálna Ivana Povrazníková, z nitrianskeho tímu COP blokárka Vanesa Sukovská, z levického VK Palas sme-

čiarke Sabina Živická a zo stropkovského MVK je posilou libero Sarah Sedlářová. Do družstva patrí i odchovankyňa trnavského volejbalu Michela Magulová, študentka 1. ročníka Strednej športovej školy Jozefa Herdu. V aktuálnej sezóne bude striedavo hrať aj za kadetky a juniorky.

Popri ženskej extralige sa vedenie agilného trnavského klubu venuje i ostatným vekovým skupinám. Zaželaťme súdržnej volejbalovej rodine ďalšie napredovanie. ■

Jaroslav Lieskovský, foto: Michal Novotný

Medzinárodný cyklokros na Prednádraží.....

Belgičan Lander Lookx a Češka Pavla Havlíková si v Trnave pripísali do renkingu UCI C2 najviac bodov, po štyridsať

Grand Prix Trnava v cyklokrose má za sebou ďalšiu vydarenú kapitolu. Patrila jej druhá októbrová nedeľa. Kvalitou i kvantitou zaujímavý festival na dvoch kolesách rámcovo v príjemnom jesennom počasí hladký priebeh. K poveternostnej žičlivosti prispel dvojtýždňový posun oproti vlaňajšku na skorší termín. Technickí realizátori z CK Olympik, kormidlovaní Bohuslavom Kujovičom, pozvali do areálu na konci Prednádražia všetky vekové kategórie. Do výsledkových listín trnavských pretekov UCI C2 a štvrtého kola Slovenského pohára zaradili rozhodcovia v priebehu

Vítazov dekoroval poslanec mestského zastupiteľstva Vladimír Ekhardt.

šiestich hodín až 275 športovcov. Predpoludnie bolo vyhradené pre sprievodné záporenia. V početne obsadenom pretekárskom poli cyklokrosových nádejí mal zastúpenie aj domáci CK Olympik. Spomeňme aspoň jeho najúspešnejšie trio. Medzi tridsiatimi piatimi mladšími žiakmi obsadil Matúš Nagy jedenástu priečku. Súboj dvadsiatich piatich žiačok priniesol Petre Hlbockej siedme miesto. Konfrontácia tridsiatich troch starších žiakov klasifikovala Tomáša Drobného na deviatej pozícii. O záver prvej časti sa postarali mužskí cyklokrosári z programu masters. Medzi najstaršími, v C-

-kategórii, ani teraz nechýbal skúsený veterán v drese Olympiku, 60-ročný František Kujovič. Cieľovou čiarou prešiel ako štvrtý. Od bronzovej priečky ho delili iba štyri sekundy. Poobede sa na štarte zoradili hlavné kategórie. Jazdcov prišlo oveľa viac než vlni. Tiež to dokumentuje rastúcu obľubu GPT. Predstavme si najrýchlejších. Muži, elita + U23 (11 kôl po 2,6 km, 32 klasifikovaných): 1. Lander Looockx (Belgicko, 57:34 min), 2. Tomáš Paprstka – obhajca minuloročného prvenstva (57:59), 3. Jakub Řiman (obaja ČR, 58:10), 4. Marek Konwa (Poľsko, 58:11), 5.

Jakub Jenčuš (SR, 58:22), 6. Seppie Rombouts (Belgicko, 58:26). Ženy (8 kôl po 2,6 km, 22 klasifikovaných): 1. Pavla Havlíková (47:08 min), 2. Kateřina Mudříková (48:01), 3. Nikola Bajgerová (48:09), 4. Elizabeth Ungermannová (všetky ČR, 48:28), 5. Janka Keseg Števková (SR, 48:30), 6. Karolína Bedrníková (ČR, 48:48). O body UCI C2 súperili aj juniori. V ich 35-člennom pelotóne dominovala mladá spoza rieky Moravy. Jazdci ČR obsadili prvých osem priečok. Po veľkej dráme triumfoval Jan Zatloukal. Pred krajanom Pavlom Bitternerom mal v cieľi iba dvojsekundový náskok. ■

Jaroslav Lieskovský, foto: Patrícia Ristová

Futbalová záľuba so smutným koncom

Trnavčanovi Karolovi Ševčíkovi učarila kožená lopta ako hráčovi, rozhodcovi aj delegátovi

Minulý mesiac zarmútila športovú verejnosť v Trnave a širokom okolí nečakaná zvest' o náhlom odchode ďalšej futbalovej osobnosti. Karol Ševčík, rodák zo Šale (* 24. 5. 1950), mal po celý aktívny život trvalé bydlisko v našom meste. Dianie okolo koženej lopty si ho opantalo nadlho.

Vo federálnej lige nastúpil za Spartak päťkrát. Na jeho poste, ľavom krídle, totiž v drese trnavských bielech andelov exceloval reprezentant ČSSR Dušan Kabát.

Tréner Anton Malatinský však dožičil Ševčíkovi na medzinárodnej scéne jedinečný 120-minútový zážitok. Budapeštianske štvrtfinále Európskeho pohára majstrov sa hralo 20. marca 1974 pred 35-tisícovou diváckou kulisou. Vtedy v odvetnom súboji sa spartakovcom zo slovenského Ríma postavil do cesty maďarský šampión Dózsa Újpest. Keďže po trnavskej remíze 1:1 priniesla rovnaký výsledok aj odveta, vrátane predĺženia na 2x15 minút, postupujúcu definitívu dal až jedenástkový rozstrel. V ňom uspel domáci celok 4:3. Z Trnavčanov skórovalo iba trio J. Adamec, A. Hrušecký a K. Ševčík. V jednom z redaktorských rozhovorov mi Ka-

Na snímke sprava: futbalový rozhodca Karol Ševčík, predseda Trnavského olympijského klubu Anton Javorka a tretí je autor príspevku.

rol prezradil epizódu zo zákulisia. Malatinský vybral svojho medzinárodného debutanta ako piateho exekútora. Keďže ľavý krídelník mal obavu, aby v prípade zahodeného pokusu nepadlo sklamanie z vyradenia Trnavy na jeho nováčikovské plecia, poprosil trénera o korektúru. Stalo sa. Toni-báči presunol Ševčíka z poslednej do tretej série a ten sa mu za dôveru odvdáčil úspešnou strelou do súperovej siete.

Futbalový talent zdedili po Karolovi obaja synovia, dvojčičky Pavol a Peter. Dlhý čas naháňali koženú loptu v rôznych domácich súťažiach. Začiatkom januára 1998 sa z vidieckeho klubu v Maduniciach vybrali na skusy do Dunajskej Stredu. A tréner tamojšieho 1. FC DAC Ladislav Škorpiľ dokonca jedného z nich, Petra Ševčíka, zaradil do zostavy v šiestich jarných zápasoch Mars superligy.

Trnavčan K. Ševčík bol v širokých futbalových kruhoch dôverne známy. Svoju obľúbenému odvetviu sa najdlhšie upísal vo funkcii arbitra. Rozhodcovský úbor mal premiérovu na sebe v sedemdesiatom deviatom. Nosil ho rovné štyri desaťročia. Počnúc osemnástimi sezónami na štadiónoch 1. SNFL a končiac nespočetným množstvom rôznych duelov najmä vo videom prostredí.

Na obetavého, pohodového kamaráta so zmyslom pre humor si spomínam s vďakou. Často nám chodil s píštkou vypomôcť, bez nároku na finančnú odmenu, pri organizovaní rôznych halo-

(jls)

Šport v skratke

■ **CYKLISTIKA** – Už dvadsiaty piaty raz dostala priestor populárna Trnavská cyklistická liga. Mala dvadsať častí a po cestách v Trnave a okolí sa jazdila od apríla do septembra. Organizátorov ojedinelého projektu na Slovensku viedol poslanec mestského zastupiteľstva a stále aktívny pretekár Adam Peciar (14. miesto v tohtoročných M-SR elitnej kategórie mužov na 287 km). Celkový víťazi jednotlivých kategórií TCL 2019: Ľuboš Malovec (CK Spartak Tlmače), Rastislav Chlubna (Leopoldov), Stanislav Šišlák (CK Falange Bratislava), René Diko (Cyklisti Trnava). Počas detskej sezóny nazbierala najviac bodov Adela Nahálková (Cyklisti Trnava). Pódioví laureáti prevzali medaily po záverečných pretekoch na Malženickej ceste.

■ **Z HISTÓRIE** – V novembri 1979, teda pred štyridsiatimi rokmi, zavítala československá elita športových kulturistov do závodného klubu TAZ-u na Ulici Jozefa Barčovského (dnešná Coburgova). Organizátorov 5. edície Veľkej ceny Trnavy viedol Milan Bonov, predseda mládežníckej TJ Fortuna. Podujatie bolo súčasťou 14. ročníka federálnej rebríčkovej súťaže o Pohár časopisu Tréner. Vypredanému hľadisku sa predstavili najlepši

vých turnajov. Napríklad keď išlo o Predsilvestrovskú futbalovú šou internacionálov či Pohár predsedu Trnavského olympijského klubu.

Do nahusteného telovýchovného programu si ešte dokázal vtesnať delegátske povinnosti. Túto funkciu vykonával v najvyššej slovenskej súťaži päť sezón.

Ševčíkova futbalová záľuba mala tragický koniec. Zubatá s kosou si poňho prišla v nedeľu 22. septembra 2019. Zomrel krátko po skončení oblastného duelu 6. ligy medzi Pečeňadmi a Krakovanmi, v ktorom účinkoval na pozícii postranného asistenta. V ten osudný víkend absolvoval tri zápasy.

O Ševčíkovi bolo známe, že kolegom z ObFZ chcel vypomôcť pri nedostatku rozhodcov v nižších súťažiach.

„S Karolom som sa stretol deň pred smrťou. V sobotu totiž písal žiakom nášho Spartaka domáce majstrovské stretnutie. Aj sme mu neraz vraveli, že má šesťdesiatdeväť rokov a pomaly by sa žiadalo odovzdať rozhodcovské žezlo oveľa mladším nástupcom. Vtedy odpovedal, že to chce dotiahnuť do sedemdesiatky,“ prezradil pre NzR správca futbalového areálu Na rybníku Ladislav Lihán. Žiaľ, krutý osud zariadil veci inak. ■

Trnavská krasokorčuliarska rodina. Foto: zdroj KK

českí, moravskí a slovenskí borci. Rozdelili ich do štyroch výškových kategórií. Víťazné trofeje získala favorizovaná štvorica Robert Dantlinger (do 169), Anton Holič (do 174), Peter Uríček (do 179) a Josef Veselý (nad 179 cm). Reprezentanti ČSSR si v Trnave zároveň otestovali formu pred majstrovstvami Európy, ktoré ich čakali na prelome novembra a decembra.

■ KRASOKORČULEOVANIE

– Piruety na ľadovom zrkadle sa v Trnave pýšia obdivuhodnou tradíciou. V ostatných sezónach šíri dobré meno nášho mesta medzinárodné podujatie Tirnavia Ice Cup. Pre jeho dvanásty ročník vyhradili v termínovej listine 31.

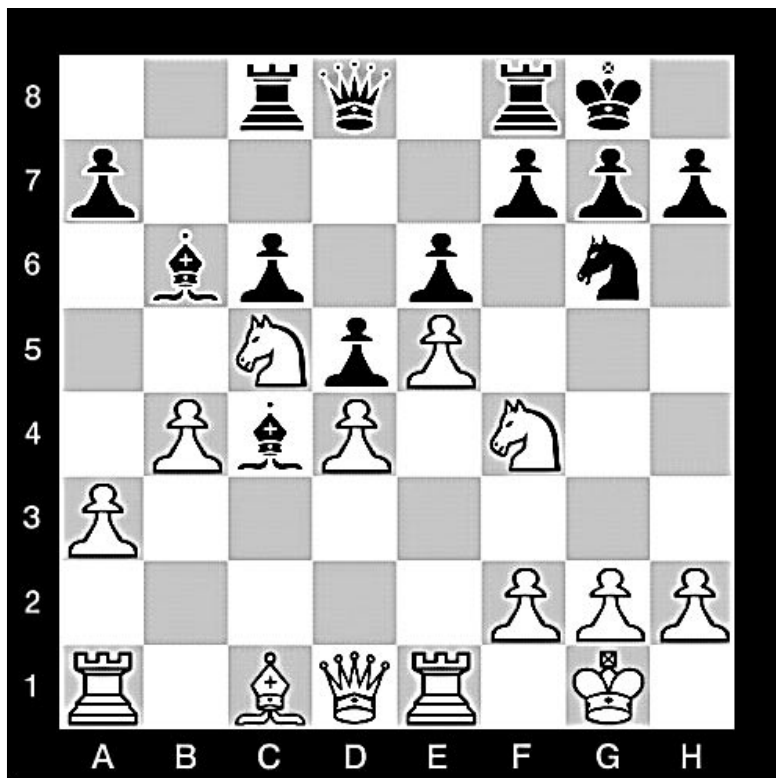
október – 3. november. Ako nás informoval riaditeľ pretekov Jozef Čurma, do štartového zoznamu TIC 2019 zapísali 120 dievčat a chlapcov z Cypru, Česka, Fínska, Francúzska, Litvy, Maďarska, Poľska, Ukrajiny, Veľkej Británie a zo Slovenska. Vskutku pestré zastúpenie. Reportáž zo štvordňových súťaží pod strechou Mestského zimného štadióna v Trnave zaradíme do ďalšieho vydania Noviniek z radnice. Od J. Čurmu sme sa ďalej dozvedeli, že Krasokorčuliarsky klub Trnava má v súčasnosti dvadsať aktívnych pretekárov a pretekárov. Adam Hagara je členom slovenského reprezentačného výberu starších žiakov. ■

GK

Hrajte kráľovskú hru s Novinkami z radnice.

Stredná hra v šachovej partii, Ján Hrušovský – Ivan Garaj, SVK-chT2A, 1998, postavenie po ťahu 16.Jc5

Šachová hra je skutočne magická hrou, lebo priťahuje ľudí bez rozdielu veku, pohlavia i povolania. Medzi šachistami nájdeme inžinierov, lekárov, robotníkov, poľnohospodárov, ale aj učiteľov. Ján Hrušovský (* 25. 11. 1929 – 28. 10. 2011) pôsobil viacero rokov ako pedagóg na Základnej škole v Cíferi (učil matematiku a fyziku), kde viedol aj svojich žiakov k obľube kráľovskej hry. Patril k zakladateľom šachového klubu v tejto malej obci pri Trnave spolu s Danielom Orlickým a Pavlom Vlkovičom v r. 1976 pod názvom TJ ZHZ Cífer. Po r. 1989 sa premenovali na ŠK Hydina Cífer a teraz už len ŠK Cífer. Janko bol postavou malého vzrastu, ale pri sedení za stolom sa snažil mať vždy nadhľad nad šachovnicou. Jeho dve bystré oči neustále sledovali súperove kamene a mozgové bunky prepočítavali v labyrinte nekonečných kombinácií hľadajúc tú najsprávnejšiu. Keď sa nakoniec rozhodol pre ťah, potiahol nebojácne svojim kameňom. Potom zastavil časomieru na svojich hodinách a spustil súperovu. Pomaly vstal od svojho stola a odišiel sa poprechádzať medzi stolmi spoluhráčov a súčasne letmo pohľadom zhodnotiť jednotlivé pozície na šachovniciach. Hovoril pokojne, občas rukami gestikuloval a niekedy si postážoval aj na školstvo. Narodil sa v Seredi, ale jeseň svojho života sa rozhodol prežiť v Trnave, kam sa presťahoval z Cíferu. Umrel v Myjave po absolvovaní náročnej operácie. Pochovaný je na cintoríne pri Kamennej ceste v Trnave. Od jeho narodenia uplynie koncom novembra 90 rokov. Svoje šachové majstrovstvo ukázal J. Hrušovský vo víťaznej partii s Ivanom Garajom (pripravoval viacero rokov šachové rubriky v novinách i časopisoch; populárne boli napr. v Práci i Hlase ľudu, doma aj v zahraničí, spolu

s riešiteľskými i skladateľskými súťažami) na turnaji v Tatrách, ktorého prekvapil menej používaným otvorením vo francúzskej obrane C02 (dostala názov podľa korešpondenčnej partie Londýn vs. Paríž hranej v rokoch 1834 až 1836, lebo vtedy si ťahy posielali šachisti poštou) v 3. ťahu. Svojho súpera omráčil „vidličkou“ v 18. ťahu a pozícnou obeťou veže v 24. ťahu, po ktorej už I. Garaj nenašiel v koncovke obranu voči jeho útku. Posúďte sami:

1.e4 e6 2.d4 d5 3.e5 [Tento ťah navrhol nemecký šachový majster Louis Paulsen (* 1833 – 1891), ale Aaron Nimcovič (* 1886 – 1935) ho opäť oživil.] 3. – c5 4.c3 [Prvý oficiálny majster sveta W. Steinitz navrhol: 4.d:c5 S:c5 5.Dg4 Kf8 6.Sd3 Jc6 7.Dg3 Jb4 8.a3 J:d3+ 9.c:d3 Db6 10.Je2 Je7 s možným pokračovaním: 11.0-0 Jf5 12.Df4 Sd7 13.Jbc3 Vc8 14.Ja4 S:a4 15.D:a4 Ke7 16.Sf4 D:b2? (16. – f6)

17.Vab1 D:e2 18.V:b7+ Kf8 19.Dd7 Je7 20.Vc7 Ve8 21.V:c5 +/-; 4.Jf3 Jc6 5.d:c5 S:c5 6.Sd3 Jge7 7.Sf4 Db6 8.0-0 D:b2 9.Jbd2 Db6 10.Jb3 Jg6 11.Sg3 Se7 12.h4 Db4 13.a4 -/+ Nimcovič vs. Spielmann, S. Sebastian 1912] 4. – Jc6 (4. – Sd7 5.Jf3 Db6 6.a3 Sb5 7.b4 c:d4 8.S:b5+ D:b5 9.c:d4 Jd7 10.Jc3 Dc6 11.Ja4 Je7 12.Se3 Jb6 13.J:b6 D:b6 14.0-0 Jc6 15.Je1 Se7 16.Dg4 g6 17.Jd3 0-0 18.Jc5 Griščuk vs. Gurevič, Francúzsko 2003) 5.Sb5 [5.Jf3 Db6 6.Sd3 c:d4 7.c:d4 Sd7 (7. – J:d4? 8.J:d4 D:d4? 9.Sb5+ Sd7 10.S:d7+ K:d7 11.D:d4 +-) 8.Se2 Jg7 9.b3?! Jf5 10.Sb2 Sb4+ 11.Kf1 0-0 12.g4 Jh6 13.Vg1 f6 14.e:f6 V:f6 15.g5 V:f3 16.S:f3 Jf5 atď. s pozícnou výhodou čierneho; 8.0-0!? J:d4 9.J:d4 D:d4 10.Jc3 a6 11.Ve1 Sb4 12.Se3 Dh4 13.g3 Dd8 14.Dg4 Sf8 15.h4 f5? 16.e:f6 J:f6 17.Dg6+ 1:0 Pulnikov vs. Ozerov, Togliatti 1984] 5. – c:d4 6.S:c6+ (6.c:d4 Sd7 7.Jc3 Sb4 8.S:c6 S:c6 9.Dg4 Kf8

10.Je2 Je7 11.Sg5 Db6 12.0-0 Jf5
 => 6. - b:c6 7.c:d4 Je7 8.Je2 Sa6
 9.0-0 Jg6 10.Ve1 Sb4 11.Jbc3 0-
 0 12.a3 Sa5 13.Jf4 Vc8 14.b4 Sb6
 15.Ja4 Sc4 16.Jc5 (Pozri diagram!)
 16. - Ve8? 17.Jb7! De7 18.Jd6 J:
 f4 19.S:f4 Dh4 20.g3 Dh3 21.Se3
 Ved8 22.J:c8 V:c8 23.Vc1 h5 24.V:
 c4! (24.Sg5 Ve8 25.Ve3 Dg4 26.D:
 g4 h:g4 27.Vd1 a5 28.Vd2 a:b4
 29.a:b4 Va8 30.Ve1 Kf8 31.h3 g:h3
 32.Kh2 Ke8 33.K:h3 Va3 34.Kh4
 Vb3 35.Va1 Kd7 36.Va8 Sd3
 37.Vg8 Sg6 38.g4 V:b4 39.Se3 Sc7
 40.V:g7 c5 41.f4 Sd8+ 42.Kg3 Vb3
 43.Kf2 Sh4+ 44.Ke2 c4 45.Va2
 Sd3+ 46.Kd1 Sg6 +/-) 24. - d:c4
 25.Dc2 h4 26.D:c4 h:g3 27.h:g3
 f6 28.Df1 Dg4 29.e:f6 g:f6 30.Dc4
 Kf7 31.Kg2 Vc7 32.f3 Dh5 33.Vh1?!
 (33.Sf4! Ve7 34.D:c6 Dd5 35.D:
 d5 e:d5 36.V:e7+ K:e7 37.Se3 a5
 38.b:a5 S:a5 +/-) 33. - Dd5 34.D:
 d5 c:d5 35.Vh7+ Kg6 36.V:c7 S:
 c7 37.b5 Sb6 38.f4 e5 39.Kf3 e:d4
 (39. - e4+ 40.Kf2 Kf5 41.Sd2 S:d4+
 42.Se3 S:e3+ 43.K:e3 Kg4 44.a4
 f5 45.a5 d4+ 46.K:d4 Kf3 47.b6 a:
 b6 48.a6 e3 49.a7 e2 50.a8D+ Kf2
 51.Da2 Kf1 52.Dc4 Kf2 53.Dc2
 Kf1 54.Dd3 Kf2 55.De3 +/-) 40.Sd2
 Sc5 41.a4 Kf5 [41. - f5 42.Ke2 Kh5
 43.Sa5 Sd6 44.Kd3 Kg4 45.K:d4
 K:g3 46.Sd2 S:f4 (46. - Sc7 47.K:
 d5 Kf2 48.Kc6 Sb8 49.Kb7 Sd6
 50.K:a7 Ke2 51.Sc1 Kd1 52.a5 K:
 c1 53.a6 S:f4 54.Kb7 Se3 55.b6
 f4 56.a7 +/-) 47.S:f4+ K:f4 48.a5
 Kg4 49.b6 a:b6 50.a:b6 f4 51.b7 f3
 52.b8D +-] 42.g4+ Ke6 43.Ke2 Kd6
 44.Kd3 Ke6 45.Se1 f5 46.g5 (46.g:
 f5+ K:f5 47.Sf2 K:f4 48.S:d4 Sb4
 49.S:a7 Ke5 50.Sb6 Kd6 51.a5 Kd7
 52.a6 Kc8 53.Sa7 Sa5 54.Kd4 Sc7
 55.K:d5 Sd8 56.Kc6 Sa5 57.Sb6 +/-)
 46. - Sd6 47.Sg3 Sc5 48.Sf2 (48.a5
 Sd6 49.a6 Kd7 50.g6 Ke6 51.Sf2 S:
 f4 52.b6 a:b6 53.a7 +/-) 48. - Sd6
 49.S:d4 S:f4 50.g6 Sb8 51.a5 Sc7
 52.a6 Sb8 53.Ke3 Ke7 54.Kf3 Ke6
 55.Kg2 (55.Se3 d4 56.Sf4 S:f4 57.K:
 f4 d3 58.Ke3 d2 59.K:d2 Kf6 60.b6
 +/-) 55. - Ke7 56.Kh3 Kf8 57.Kh4
 f4 58.Kg5 f3 59.Kg4 f2 60.S:f2 Kg7
 61.Kf5 Kf8 62.Sd4 Kg8 63.Se5 S:e5
 64.K:e5 1:0

Ako mal správne hrať čierny
 v postavení na diagrame? Otázkou

kladieme našim čitateľom – rie-
 šiteľom. Odpoveď sa dozvedia
 v ďalšom čísle NzR.

Na domácu analýzu ponúkame iný
 jeho duel s čiernymi figúrami:

Gorzd Kollárik – Ján Hrušovský
 (SVK – 3.liga, Hlohovec 24. 11. 2002)

1.d4 d5 2.c4 e6 3.Jc3 Jf6 4.Jf3 Sb4
 5.Sg5 (Iné možnosti bieleho sú:
 5.Da4+?! Jc6 6.Je5 Sd7 7.J:c6 S:
 c3+ 8.b:c3 S:c6 9.Db3 d:c4 10.D:
 c4 Jc4; 5.Dc2 Jc6 6.e3 0-0 7.Sd2 d:
 c4 8.S:c4 Sd6 9.Sb5 e5 10.S:c6 e:
 d4 11.J:d4 b:c6 12.J:c6 Dd7 13.Jd4
 Dg4; 5.e3 0-0 6.Sd3 c5 7.0-0 Jc6
 8.a3 Sa5 9.Je2 d:c4 10.S:c4 Sb6
 11.d:c5 D:d1 12.V:d1 S:c5 13.b4 Se7
 14.Sb2 Sd7 15.Vac1 Vf8d 16.Jed4 J:
 d4 17.J:d4 Sa4 Spasskij vs. Fischer,
 1.p. MS Reykjavík 1972, 5. - Jc6
 6.Sd3 0-0 7.0-0 d:c4 8.S:c4 Sd6
 9.Sb5 e5 10.S:c6 e:d4 11.S:b7 S:
 b7 12.J:d4 Dd7) 5. - h6 6.S:f6 S:
 c3+ (6. - D:f6 7.c:d5 e:d5 8.Vc1
 0-0 9.a3 S:c3+ 10.V:c3 c6 11.e3 a5
 12.Sd3 Sg4 13.h3 Sh4 14.g4 Sg6
 15.Je5 S:d3 16.D:d3 De7 17.Df5
 Vd8 18.Vg1 Jd7 Denker vs. Fischer,
 M USA 1959/1960; 7.Da4+ Jc6 8.c:
 d5 e:d5 9.e3 0-0 10.Se2 Se6 => 7.b:
 c3 D:f6 8.e3 c6 9.Sd3 d:c4 10.S:
 c4 Jd7 11.0-0 Jb6 12.Sd3 Jd7 13.a4
 a5 14.Vb1 0-0 15.Dc2 Dd8 16.Vb2
 Dc7 17.Vfb1 Ve8 18.h3 e5 19.Sf5
 Ve7? (19. - e:d4!) 20.S:d7 D:d7 21.J:
 e5 V:e5? (21. - Dd6) 22.d:e5 Dd5?
 23.f4 g6? 24.Vd1! Dc5 25.Vd8+ Kg7
 26.Dd3 Sf5 27.Dd4 D:d4 28.V:d4
 Vb8 29.Vb6 Se6 30.e4 f5 31.e:f5 S:f5
 32.Vd6 Se4 33.Vd7+ 1:0

Idea čierneho v Ragozinovom
 systéme (D30) je vo vhodnom
 okamihu meniť pešiacov na poli
 c4 a potom uskutočniť postup pe-
 šiakom e6 na e5, čo aj J. Hrušovský
 vykonal. Konštrukcia sa navonok
 podobá postaveniam Nimcovičovej
 indickej hry. Čierny v partii urobil
 dve chyby po sebe v 19. a 21. ťahu.
 Ďalšie už len urýchlili jeho prehru.
 Ku zloženiu a uverejneniu svojej
 prvej a jedinej šachovej skladby
 [biely: Kh4 Dd6 Vc2 Sd2 Sf3 Jd7
 Je1 (7), čierny: Kd4 Sb4 Sg8 Jg4
 Pc5 d5 e5 (7), biely začne a dá mat
 druhým ťahom; riešenie: 1.Vc3!
 hrozí 2.Jc2 mat, 1...S:c3, Sh7, Je3

2.D:c5, D:d5, D:e5 mat.] v šachovej
 rubrike denníka Pravda sa dostal J.
 Hrušovský pomerne neskoro (24. 8.
 1979) ako päťdesiatročný, ale pre-
 ukázal svoj nesporný talent, o čom
 svedčia aj slová vtedajšieho redak-
 tora šachovej rubriky B. Formánka:
 „Kombinačne jednoduchá prvotina
 ukazuje zmysel autora pre este-
 tikou kompozičného šachu“. Jeho
 prvotina bola v poradí už stodva-
 nása v tomto známom denníku,
 ktorý vychádza aj doteraz spolu
 so skromnou šachovou rubrikou
 (vzhľadom na počet písmen i riad-
 kov) už viacej ako 50 rokov pod
 vedením B. Formánka. Škoda, že
 Janko nepokračoval ďalej v skladaní
 šachových skladieb. Zostal verný
 hranému šachu do konca svojho
 pomerne dlhého života.

Riešenie koncovky z partie M.

Jablonický vs. L. Ftáčnik (Tir-
 navia 2019): 29. - f5 30.c4 Sc6
 31.Kd2 Kf7 32.Vd3 Kf6 33.Ke3 Kg5
 34.Vd6 f:g4 35.f:g4 (35.Vg6+? K:g6
 36.K:f4 g:f3 37.S:f3 S:f3 38.K:f3 Kf5
 39.Ke3 h5 40.a4 g5 42.b4 h4 43.b5
 h3 44.Kf3 g4+ 45.Kg3 Kd6 46.a6 b:
 a6 47.b:a6 Kc6 48.c5 Kc7 49.Kh2
 Kc6 50.Kg3 Kc7 =>) 35. - Ve4+
 36.Kf2 Vf4+ 37.Kg3 Ve4 38.Vd2
 g6 39.b4 Ve3+ 40.Kf2 Vh3 41.Vd3
 Vh2+ 42.Ke3 h5 43.g:h5 g:h5 44.b5
 Sh1 45.a4 h4 46.a5 Vh3+ 47.Kf2
 Vh2+ 48.Kg1 V:e2 49.K:h1 Kg4
 50.Vd7 Vc2 51.Vd1 Kg3 52.Vg1+
 Kh3 53.Va1 Vh2+ 54.Kg1 Vg2+
 55.Kf1 Kh2 56.Va4 Vg1+ 57.Ke2 Vg8
 58.a6 b:a6 59.b6 h3 60.c5 Vg2+
 61.Kf3 Vb2 62.Vc4 Vb3+ 63.Kg4
 +- S najväčšou pravdepodobnos-
 ťou bola partia po 29. ťahu, pri
 správnej hre bieleho, pre čierneho
 už prehratá. Je to druhá výhra
 mladého trnavského šachistu nad
 slovenským veľmajstrom po Jánovi
 Plachetkovi. Veľa nechýbalo a mo-
 hol na jeho lopate skončiť aj Jerguš
 Pecháč v dramatickej partii, ktorú
 uverejníme inokedy. RNDr. Ftáčnik
 napísal monografiu Sicílska s Lu-
 bomírom Ftáčnikom, ale otvorenie
 B81 tam nenájdeme, takže nemô-
 žeme porovnávať priebeh partie
 s jeho teoretickými poznatkami
 o tejto komplikovanej obrane. ■

ZÁPADOSLOVENSKÉ MÚZEUM

Múzejné námestie 3, tel. 033/
55 12 913, 033/55 12 911, e-mail:
zsmuseum@zupa-tt.sk, info: www.zsmu-
zeum.sk

Otváracie hodiny:

Ut – pia: 8.30 – 17.00 h

Víkend – 11.00 – 17.00 h,

v pondelok zatvorené

EXPOZÍCIE

Príroda Malých Karpát, Sakrálné pamiatky, Ľudová hrnčičina, Kampanologická expozícia, Oratórium, Štefan Cyril Parrák – pocta kráľovi zberateľov, Osobnosti športu TTSK, Klarisky v Trnave, Krása zašlých čias, Archeologická expozícia, Ľudový textil trnavského regiónu, História a súčasnosť dobrovoľného hasičstva v TTSK, Dotkni sa hlíny – z dejín tehly a tehliarstva trnavského regiónu

VÝSTAVY.....

■ 15. novembra o 15.00 h

NEŽNÁ REVOLÚCIA

Vernisáž dokumentárnej výstavy k 30. výročiu udalostí v novembri 1989 v Československu. Výstava potrvá do 15. marca 2020

■ PADLI, ABY SME MY ŽILI

Trnavská posádka a odboj na západnom Slovensku počas SNP – výstava k 75. výročiu SNP do 4. 10. 2020

■ MILAN RASTISLAV ŠTEFÁNIK – 100. VÝROČIE ÚMRTIA

Výstava fotografií v koncertnej sále Západoslovenského múzea do 24. 11. 2019

■ TRNAVSKÉ FOTOATELIÉRY

do 12. januára 2020

■ SKAMENELINÝ SVETA

geologická výstava doplnená fotografiami do 1. 3. 2020

ZBIERKOVÝ

PREDMET MESIACA

Nežná revolúcia – dokumentačný materiál z historického fondu múzea

PODUJATIA..... SPOLUPRÁCA S NÁVŠTEVNÍKMI

Cyklus prednášok na objednanie

■ **TRNAVA A SNP** – komentovaná prehliadka výstavy Padli, aby sme my žili na objednanie pre školy v novembri – Mgr. Lucia Duchoňová

DOM HUDBY M. SCHNEIDERA TRNAVSKÉHO

Ul. M. Schneidera Trnavského 5, Trnava

ZIMNÁ SEZÓNA 1. 11. – 28. 2.

Vstup len na objednávku, návštevy prosíme ohlasovať cez pracovné dni u lektorov v hlavnej budove na tel. č. 033/ 5512 913

EXPOZÍCIA:

PAMÄTNÁ IZBA MIKULÁŠA SCHNEIDERA TRNAVSKÉHO

PODUJATIA.....

PROGRAM SPOLUPRÁCE SO ŠKOLOU

Mikuláš Schneider Trnavský

– vedomostný kvíz pre žiakov II. stupňa ZŠ, VI. – IX. ročník, sprievodný program k expozícii o živote a diele hudobného skladateľa. Kvíz nasleduje po absolvovaní sprievodného slova v expozícii

MÚZEUM KNIŽNEJ KULTÚRY

Námestie sv. Mikuláša 10, tel. č. 033/5514421

ZIMNÁ SEZÓNA 1. 11. – 28. 2.

Vstup len na objednávku, návštevy prosíme ohlasovať cez pracovné dni u lektorov v hlavnej budove na tel. č. 033/ 5512 913

EXPOZÍCIE:

WILLIAM SCHIFFER

život a dielo sochára a medailéra

■ S LÁSKOU ZA PRAVDU

Reinštalovaná expozícia, unikátny nábytkový súbor z pozostalosti Mons. ThDr. Pavla Jantauscha,

prvého apoštolského administrátora Apoštolskej administratúry v Trnave

VÝSTAVY..... ŠESTNÁSTE STOROČIE SLO- VOM A OBRAZOM

Historické tlače z fondov Západoslovenského múzea do 31. 3. 2020

SLOVÁCI, PÍŠTE PO SLOVENSKY!

Výstava k 250. výročiu narodenia A. Bernoláka do 31. 12. 2019

GALÉRIA J. KONIARKA

tel.: +421 33 55 11 659

imfoggjk., www.gjk.sk

PRIPRAVOVANÉ VÝSTAVY:

■ Ivan Csudai: V ZRKADLE MAĽBY

Výstava mapuje posledné tvorivé obdobie popredného predstaviteľa slovenskej maľby a vedúceho ateliéru maľby na VŠVU. Výber diel reflektuje vývoj jeho výtvarného jazyka od roku 2017 po súčasnosť.

Vernisáž: 7. 11. o 18.00 h

v Koppelovej vile

Kurátor: PhDr. Vladimír Beskid do 26. 1. 2020

■ 28. 11. o 18.00 h v Synagóge – Centre súčasného umenia

Lucia Veselá: DOBRODRUŽNÁ SITUÁCIA

Výstava trnavskej rodáčky a finalistky súťaže Maľba roka – VÚB 2019 vizualizuje problematiku medziľudských vzťahov v maliarsky abstraktnej aj predmetnej polohe, do ktorých intervenuje autentické prírodné materiály. Konceptia výstavy bude doplnená presahmi do média fotografie a videa.

Kurátorka: Jana Babušiaková do 26. 1. 2020

■ 1989 SAMETOVÁ NEŽNÁ

Kurátorský výber prezentuje autentické fotografie zobrazujúce priebeh a atmosféru „nežnej“

revolúcie od piatich slovenských a piatich českých autorov. Fotografie majú dokumentačný a reportážny charakter a vytvárajú sugestívnu vizuálnu esej vtedajších udalostí.

Kurátor: Tomáš Pospiech
Sprístupnenie výstavy: 22. 11. 2019 na nádvorí Synagógy – Centra súčasného umenia do 20. 12. 2019

AKTUÁLNE VÝSTAVY:

■ **Marta Matejková Vjatráková: PEVNÉ, TEKUTÉ, LAHKÉ**
site-specific inštalácia zo skla
Kurátorka: Vladimíra Büngerová
Synagóga – Centrum súčasného umenia
do 20. 11. 2019

Stála expozícia GJK v Trnave:

GALÉRIA PORTRÉTOV
– výber diel portrétneho žánru reprezentujúcich vývoj portrétneho maliarstva od konca 18. storočia po súčasnosť zo zbierok Galérie Jána Koniarka v Trnave
Koppelova vila, Zelený krížek 3

AKCIE / AKTIVITY

HUDBA TRNAVE 2019 17. ročník Slovenského festivalu umenia

22. 11. – 24. 11. 2019
v Synagóge – centre súčasného umenia

Pocta cimbalu

22. 11. o 19.00 h

MOYZESOVO KVARTETO

Martin Budinský – cimbal

Program:

J. N. Hummel, J. Haydn, J. Farkaš, N. Paganini

23. 11. o 19.00 h

BARBORA BOTOŠOVÁ BAND

Známa primáška, vnučka legendárneho Jána Berkyho Mrenicu, vás so svojou kapelou prevedie zákutiami world music

24. 11. o 19.00 h

MOYZESOVO KVARTETO

Viktoria Herencsár – cimbal (H)

Program:

A. Mozyes, I. Zeljenka, M. Rózsavolgyi, V. Herencsár, A. Csermák

ART Laboratórium 2019

Tvorivé dielne a výtvarná tvorba k aktuálnym výstavám pre MŠ, ZŠ, SŠ podľa záujmu škôl

KNIŽNICA J. FÁNDLYHO

Rázusova 1

Zákaznícka linka: 033/5513896

Mobil: 0911 098664 (do 14.30 h)

kniznica@kniznicatrnava.sk

www.kniznicatrnava.sk

■ 8. novembra o 17.00 h v čítárni

DVE ZO SEDEM S.R.O.

Stretnutie so známymi

osobnosťami – humoristkami Oľgou Feldekovou a Elenou Vacvalovou. Hudba: Katka Feldeková

■ 11. novembra o 10.00 h v hudobnom oddelení na Ul. M. Schneidera Trnavského 5 PŮLKACÍŘ KAREL KRYL

Rozprávanie s Petrom Ouporom o živote a tvorbe tohto „básnika s gitarou“ spojené s počúvaním jeho piesní. K 30. výročiu Nežnej revolúcie

■ 12. novembra o 18.00 h v Malom Berlíne

13. novembra o 10.00 h v Gymnázii Jána Hollého, Na hlinách 7279

13.00 h v čítárni

PROTI NOCI

Medzinárodný festival Jána Smreka. Stretnutie a diskusia so študentmi SŠ a verejná prezentácia tvorby slovenských a zahraničných autorov. Hostia: Milan Richter, Ľubomír Feldek, Etela Farkašová, Gojko Bozović, Julio Pavenetti, Annabel Vilarová a ďalší. K 30. výročiu Nežnej revolúcie

■ TVORIVÉ ŠTVRTKY

14. novembra o 14.00 h v oddelení pre deti – JEŽKOVIA

28. novembra o 14.00 h v oddelení pre deti – LISTOVNÍCI

Tvorivé dielničky (nielen) pre deti

■ 14. novembra o 17.00 h v čítárni

TRNAVA RETRO

Daniel Kollár prezentuje novú knižnú publikáciu Simony Jurčovej. Pohľadnicová prechádzka po Trnave v rokoch 1948 – 1989. Hudba: Peter Bonzo Radványi. Podujatie z verejných zdrojov podporil Fond na podporu umenia

■ 15. novembra o 10.00 h v učebni

LITERÁRNE HÁDANKY

Súťaž pre nevidiacich a slabozrakých v poznávaní literárnych diel. V spolupráci s Krajským strediskom Únie nevidiacich a slabozrakých Slovenska v Trnave

■ 18. novembra o 9.00, 10.00, 11.00 v oddelení pre deti 12.30 h v pobočke Tulipán, ZŠ, Ul. M. Gorkého 21

ZEM – TRHANIE

KONTINENTOV

Stretnutie detí s vedeckým publicistom Dušanom Valentom v rámci cyklu podujatí Učenie bez školských lavíc. Podujatie z verejných zdrojov podporil Fond a podporu umenia

■ 19. novembra o 10.00 h v oddelení pre deti

11.30 h v pobočke Tulipán, ZŠ, Ul. M. Gorkého 21 NEDOČKAVÝ PRVÁK

Stretnutie s jubilujúcou spisovateľkou Danou Podrackou. Podujatie z verejných zdrojov podporil Fond a podporu umenia

■ 20. novembra o 10.00 h v čítárni

AKO PREBIEHAL NOVEMBER

Beseda k 30. výročiu Nežnej revolúcie. Hostia: Vladimír Oktavec, zakladajúci člen VPN v Trnave a politológ Jozef Lenč. Moderuje Pavol Tomašovič. Určené pre študentov SŠ. Podujatie z verejných zdrojov podporil Fond na podporu umenia

■ **20. novembra o 17.00 h**
v čítárni

RUDO A RUZKÁ KLAZIKA

Rozprávanie moderátora Dada Nagya so spisovateľom Danielom Majlingom. Podujatie z verejných zdrojov podporil Fond na podporu umenia

■ **21. novembra o 10.00 h**
v čítárni

NEŽNÁ A ČI ZAMATOVÁ

Spomienková hodina pre deti k 30. výročiu Nežnej revolúcie

■ **28. novembra o 17.00 h**
v čítárni

SAMA

Prednáška a premietanie filmu o českej herečke Lube Škořepovej. Hostia: režisér a scenárista filmu Otakar Faíra a jeden z producentov a strihač filmu Michal Novák. V spolupráci s Českým spolkom v Trnavskom regióne

■ **FRAGILE**

Hudobno-slovné pásmo o slovenskej vokálnej hudobnej skupine v hudobnom oddelení na Ul. M. Schneidera Trnavského 5. Zúčastnení o kolektívnu návštevu si môžu dohodnúť termín osobne v hudobnom oddelení, telefonicky (033/55 11 590) alebo e-mailom (hudobne_oddelenie@kniznicatrnavska.sk)

■ **SCRABBLE V KNIŽNICI**

Každú stredu o 14.00 h v čítárni stretnutia (nielen) seniorov pri súbojoch v slovnej hre scrabble

SÚŤAŽ PRE DETI

■ **ČO MI KNIŽKY ROZPRÁVALI**

Literárna písomná súťaž pre deti venovaná tvorbe slovenskej spisovateľke Márie Ďuríčkovej prebieha od septembra do decembra. Súťažné otázky nájdete v pobočke Prednádražie, Mozartova 10, v pobočke Tulipán, ZŠ, Ul. M. Gorkého 21 a v oddelení pre deti Knižnice JF v Trnave, Rázusova 1

VÝSTAVA

10. – 30. novembra vo vestibule

knížnice

**NEŽNÁ REVOLÚCIA
V REGIONÁLNEJ TLAČI**

Výstava dokumentárnych materiálov z regionálneho fondu Knižnice JF v Trnave. K 30. výročiu Nežnej revolúcie

DIVADLO JÁNA PALÁRIKA

Tel.: 033/551 11 25

email: pokladnajt.sk, www.djp.sk

■ 4. pondelok 8.50, 11.00
NEMÁ TRIEDA

Michal Baláž, Adriana Totíková, OZ Living Memory
Predstavenie sa odohrá na strednej škole

■ 5. utorok 10.00 NEPREBUDENÝ

■ 6. streda 19.00 PROTOKOL

■ 7. štvrtok 10.00 TRAJA
TUČNIACI

■ 8. piatok 19.00 MATKY

■ 9. sobota 19.00 CENA
SLOBODY ANTONA SRHOLCA
Oceňovanie TTSK

■ 10. nedeľa 16.00 TRAJA
TUČNIACI

■ 13. streda 10.00
MLYNÁRKIN PYTAČ

■ 14. štvrtok 10.00, 19.00
REŠTAVRÁCIA – Spišské divadlo,
Spišská Nová Ves

■ 15. piatok 8.50, 11.00 NEMÁ
TRIEDA

Michal Baláž, Adriana Totíková, OZ Living Memory

Predstavenie sa odohrá na strednej škole

19.00 VEĽKÝ GATSBY

■ 16. sobota NOC DIVADIEL

■ 17. nedeľa 17.00 Trnava

POCTA SLOBODE

■ 18. pondelok 10.00 ŤAPÁKOVCI

■ 18. pondelok 19.00 Zrkadlová
sála

SOFT NOVEMBER MUSIC
Hudobný klub Panónia

■ 20. streda 10.00 MODRÝ VTÁK

19.00 KOMPLETNÝ SHAKESPEARE
ZHLTNUTÝ ZA 120 MINÚT

■ 21. štvrtok 19.00 SLUHA
DVOCH PÁNOV

■ 22. piatok 19.00 TANEC SMRTI

■ 24. nedeľa 16.00 LOMIDREVO
– Divadlo Na Hojdačke

■ 25. pondelok 8.50, 11.00 NEMÁ
TRIEDA

Michal Baláž, Adriana Totíková, OZ Living Memory
Predstavenie sa odohrá na strednej škole

■ 26. utorok 19.00 RODINNÝ
PARLAMENT

■ 27. streda 19.00 HAVRAN &
HERIBAN

Talkshow Michala Havrana a Dana Heribana

■ 28. štvrtok 19.00 PROTOKOL

■ 29. piatok 19.00 DRAHÝ ŠPÁS

Štúdio

■ 12. utorok 19.00 [NA GUT]
ZAČÍNAME!

■ 26. utorok 10.00 KOPANEC

KINO HVIEZDA

■ 1. 11. / 16.00 Rodina Adamsov-
cov

17.30 Sirota Brooklyn

20.00 Terminátor: Temný osud

■ 2. 11. / 15.30 Rodina Adamsov-
cov

17.00 Amnestie

19.00 Terminátor: Temný osud

21.30 Sirota Brooklyn

■ 3. 11. / 18.00 SUNDAY SESSION
na cestách (hip-hopová talkshow)

■ 4. 11. / 16.00 Rodina Adamsov-
cov

17.30 Terminátor: Temný osud

20.00 Afrika na Pionieri s Mare-
kom Slobodníkom (prezentácia)

■ 5. 11. / 16.00 Amnestie

18.00 Všetci to vedia
(Filmový klub NAKO)

20.00 Búrlivé výšiny
(Filmový klub NAKO)

■ 6. 11. / 16.30 Smejko a Tancu-
lienka – Všetko najlepšie!

18.30 Sirota Brooklyn

21.00 Terminátor: Temný osud

■ 7. 11. / 16.30 Ženská na vrchole
– SK premiéra

18.20 Amnestie

20.30 Doktor Spánok – SK pre-
miéra

■ 8. 11. / 16.00 Rodina Adamsov-
cov

19.30 7edem bez záruky

■ 9. 11. festival CYKLOCESTOVA-
NIE

- 10. 11. / 13.30 Rodina Adamsovcov
- 15.30 Rodina Adamsovcov
- 17.30 Ženská na vrchole
- 19.30 Doktor Spánok
- 11. 11. / 16.00 Fifo a Vierka – Stratená zima (+ krst CD)
- 18.00 Ženská na vrchole
- 20.00 Doktor Spánok
- 12. 11. / 16.00 Ženská na vrchole
- 18.00 Osamelí bežci: Ideme ďalej (Filmový klub NAOKO)
- 20.00 Narušiteľ systému (Filmový klub NAOKO)
- 13. 11. / 16.00 Rodina Adamsovcov
- 17.30 Ženská na vrchole
- 20.00 Cestovateľské kino. Havaj
- 14. 11. / 16.00 Robotrons – Železní anjeli galaxie
- 18.30 Charlieho anjeli – SK premiéra
- 20.30 Bitka o Midway – SK premiéra
- 15. 11. / 19.00 Filmový festival Hory a mesto
- 16. 11. / 14.30 Filmový festival Hory a mesto (1. blok)
- 19.00 Filmový festival Hory a mesto (2. blok)
- 17. 11. / 13.30 Rodina Adamsovcov
- 15.30 Rodina Adamsovcov
- 17.30 Ženská na vrchole
- 19.30 Charlieho anjeli
- 18. 11. / 16.00 Ženská na vrchole
- 18.00 Charlieho anjeli
- 20.00 Dokonalá lož
- 19. 11. / 16.00 Dokonalá lož
- 18.00 Úplná láska (Filmový klub NAOKO)
- 20.00 Synonymá (Filmový klub NAOKO)
- 20. 11. / 19.00 JOZEF HOLLY Band & String Quartet
- 21. 11. / 16.00 Ľadové kráľovstvo II 3D – SD – SK premiéra
- 20.00 O koliesko viac – Prvá slovenská skillshow
- 22. 11. / 16.00 Ľadové kráľovstvo II
- 18.00 Charlieho anjeli
- 20.00 Le Mans '66
- 23. 11. / 15.30 Ľadové kráľovstvo II

- 17.15 MALÁ RÍŠA
- 19.10 Bitka o Midway
- 21.30 Le Mans '66
- 24. 11. / 13.30 Ľadové kráľovstvo II
- 15.30 Ľadové kráľovstvo II
- 17.30 Dokonalá lož
- 19.30 Bitka o Midway
- 25. 11. / 16.00 Ľadové kráľovstvo II
- 17.40 MALÁ RÍŠA
- 20.00 Metódy vypočítavania a získavania informácií (prednáška)
- 26. 11. / 16.00 MALÁ RÍŠA
- 18.00 Pardon, nezastihli sme vás (Filmový klub NAOKO)
- 20.00 Portrét ženy v plameňoch (Filmový klub NAOKO)
- 27. 11. EKOTOPFILM
- 28. 11. EKOTOPFILM
- 29. 11. / 16.00 Voda, čo ma drží nad vodou
- 18.00 Valhala: Ríša bohov
- 20.00 Le Mans '66
- 30. 11. / 20.00 Le Mans '66
- 1. 12. / 13.30 Ľadové kráľovstvo II
- 15.30 Ľadové kráľovstvo II
- 17.30 Valhala: Ríša bohov
- 19.30 Výnimoční
- 2. 12. / 16.30 Voda, čo ma drží nad vodou
- 18.30 Výnimoční
- 20.30 Valhala: Ríša bohov
- 3. 12. / 16.00 Valhala: Ríša bohov
- 18.00 (Filmový klub NAOKO)
- 20.00 (Filmový klub NAOKO)
- 4. 12. / 16.30. Výnimoční
- 18.30. Voda, čo ma drží nad vodou
- 20.00 Valhala: Ríša bohov

PSYCHOLOGICKÉ VEČERY

Psychologická ambulancia Centra podpory študentov TU, Slovenský inštitút logoterapie, Katedra psychológie Filozofickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave v spolupráci s Mestom Trnava vás pozývajú na prednášky v Aule I A1 FF TU, Hornopotočná 23, Trnava, začiatok vždy v utorok o 18.00 h, vstup voľný

■ 5. novembra o 18.00 h STATUS OBETE TRESTNÉHO ČINU A JEHO VÝZNAM

Mgr. Iveta Schusterová, PhD.

■ 12. novembra o 18.00 h TELO A DUŠA:

PSYCHOSOMATICKÉ ASPEKTY CHRONICKÝCH OCHORENÍ

Mgr. Jana Vindišová, PhD.

■ 19. novembra o 18.00 h ČO HOVORÍ DIEŤA, KEĎ VZDORUJE

Mgr. Mária Kozelková, PhD.

■ 26. novembra o 18.00 h MUŽ A ŽENA: ČO NÁS SPÁJA A ROZDELUJE

PhDr. Mária Dėdová, PhD.

Projekt je realizovaný s finančným príspevkom Mesta Trnava

FORUM TYRNAVIENSE

Katedra klasickej archeológie na Filozofickej fakulte TU pozýva na prednášky v Aule I A1 FF TU, Hornopotočná 23. Začiatok vždy v stredu o 16.30 h, vstup je voľný

■ 13. novembra o 16.30 h POČÁTKY GERMÁNSKÉHO OSÍDLENÍ ČECH

Zdenek Beneš, Ústav archeologické památkové péče středních Čech, p.o./ Ústav pro archeologii FF UK

■ 20. novembra o 16.30 h ČO NOVÉ V TRNAVE?

VÝSLEDKY ZÁCHRANNÝCH ARCHEOLOGICKÝCH VÝSKUMOV NA ŠROBÁROVEJ ULICI

Zuzana Poláková, Archeologický ústav SAV v Nitre

■ 27. novembra o 16.30 h KNIEŽACIA HROBKA Z POPRADU MATEJOVIC VO SVETLE NAJNOVŠÍCH VÝSLEDKOV

MEDZINÁRODNÉHO A MULTIDISCIPLINÁRNEHO VÝSKUMU

Mgr. Tereza Štolcová, PhD., Archeologický ústav SAV v Nitre ■

Kalendár kultúrnospoločenských podujatí

■ **3. novembra o 15.00 h**

v Malom Berlíne

Dogma divadlo:

ČERVENÁ ČIAPOČKA

Šibalská červená čiapočka, hlúpy vlk a zaľúbený poľovník rozohrávajú dialógy o hlade, láske a vytúženom autiaku.

■ **4. novembra o 18.00 h**

v Malom Berlíne

Klimatické zmeny v dejinách:

KOLAPS, MIGRÁCIA,

REGENERÁCIA

Jednou z najčastejších odpovedí spoločnosti na klimatické zmeny je a bol pohyb. Migrácia jednotlivých skupín, etník či národov charakterizovala každé historické obdobie. Dôvody, pre ktoré ľudia opúšťali svoj domov, boli rôzne a často sa navzájom prelínali. Svedkami podobných udalostí sme aj dnes

■ **5. novembra o 20.00 h**

v Malom Berlíne

Konzert: GOLD / NL + Our Stories

Holandská post-metalová skupina vedená charizmatickou speváčkou Milenou Eva

■ **7. novembra o 18.00 h**

v Galérii Jána Koniarka

Ivan Csudai: V ZRKADLE MALBY

Vernisáž výstavy z tvorby popredného predstaviteľa slovenskej maľby a vedúceho ateliéru maľby na VŠVU. Výber diel reflektuje vývoj jeho výtvarného jazyka od roku 2017 po súčasnosť

■ **8. novembra o 17.00 h**

v Knižnici Juraja Fándlyho

DVE ZO SEDEM S.R.O.

Stretnutie so známymi osobnosťami – humoristkami Oľgou Feldekovou a Elenou Vacvalovou. Hudba: Katka Feldeková

■ **8. novembra o 19.00 h**

v Holiday Inn

7EDEM BEZ ZÁRUKY

Populárna talk show s glosátormi Elenou Vacvalovou, Oľgou Feldekovou, Borisom Farkašom a Milanom Lasicom. Nenechajte si ujsť neopakovateľné vtípné postrehy a komentáre na udalosti z domácej i zahraničnej politiky, spoločnosti

a všetkého, čo život prináša

■ **9. novembra od 9.00 h**

v kine Hviezda

CYKLOCESTOVANIE 2019

Šiesty diel medzinárodného cyklocestovateľského festivalu. Program budú tvoriť tri hlavné sekcie: Cestovanie s rodinou a single, Európa a Eurovelo a sekcia svet. Tešiť sa môžete na nový workshop, tradičné vyhodnotenie fotografickej súťaže, tombole a novinkou bude možnosť prehliadky historickej časti centra mesta Trnava s odborným sprievodom

■ **9. novembra o 18.00 h**

v Divadle Jána Palárika

OZVENA NOVEMBRA '89

Vernisáž výstavy členov Združenia umelcov BonArt Oksany Lukomskej, Petra Babku, Jána Priesola a Mykolu Bilarta venovanej 30. výročiu Nežnej revolúcie v Československu

■ **9. novembra o 19.00 h**

v Divadle Jána Palárika

CENA SLOBODY

ANTONA SRHOLCA

Odovzdávanie ocenení významným osobnostiam za ich mimoriadny prínos k ochrane ľudských práv, k upevneniu demokracie a právneho štátu a za prejavy mimoriadnej občianskej statočnosti

■ **9. novembra o 20.00 h**

v Malom Berlíne

Konzert: MŇÁGA A ŽDORP

Česká rocková skupina z Valašského Meziříčí vedená Petrom Fialom pôsobí už vyše 30 rokov a patrí medzi najvýraznejšie hudobné kapely českej porevolučnej éry

■ **10. novembra od 16.00**

do 20.00 h v Trnavskom dvore na Zelenečskej ulici 16

TANČIARENĚ PRE SENIOROV

Hrá Duo Expres, vstup je voľný

■ **10. novembra o 11.00 h**

v Kostole sv. Heleny

TRNAVSKÝ ŠPITÁL SV. KRÍŽA A KOSTOL SV. HELENY

Pohľad do minulosti stredovekých špitálov s dôrazom na dejiny trnavského Špitála sv. Kríža a Kos-

tola sv. Heleny. Prednáška PhDr.

Henriety Žažovej, PhD.

Organizátori: Rímskokatolícka cirkev, Farnosť Trnava-mesto-sv. Mikuláša, Komunita visit.trnava, Štátny archív v Trnave

■ **10. novembra o 15.00 h**

v Malom Berlíne

Umenie v pohybe: TANEC

SO SVETLOM

Tvorivý workshop pre deti od 8 rokov. Cieľom je prepojenie hry so svetlom, zvanej luminografia, s ta-nečným pohybom

■ **10. novembra od 17.00 h**

na Trojičnom námestí

ČAROVNÉ LAMPÁŠE

Chystajte si lampióny, pokúšame sa o slovenský rekord – najväčší lampiónový sprievod

■ **10. novembra o 18.00 h**

v Malom Berlíne

Kino:

OSAMELÍ BEŽCI, IDEME ĎALEJ

Premietanie dokumentárneho filmu Osamelí bežci: ideme ďalej a diskusia s tvorcami filmu a básnikmi Ivanom Štrpkom a Petrom Repkom. Film rozpráva príbeh básnickej skupiny Osamelí bežci, ktorá vznikla v roku 1963 a existuje dodnes. No predovšetkým je o veľkom priateľstve medzi jej členmi – Ivanom Laučíkom, Petrom Repkom a Ivanom Štrpkom

■ **10. – 30. novembra**

v Knižnici Juraja Fándlyho

NEŽNÁ REVOLÚCIA

V REGIONÁLNEJ TLAČI

Výstava dokumentárnych materiálov z regionálneho fondu Knižnice JF v Trnave. K 30. výročiu Nežnej revolúcie

■ **11. novembra o 10.00 h**

v hudobnom oddelení Knižnice

Juraja Fándlyho na Ul. M.

Schneidera Trnavského 5

PŮLKACÍŘ KAREL KRYL

Rozprávanie s Petrom Ouporom o živote a tvorbe tohto „básnika s gitarou“ spojené s počúvaním jeho piesní

■ **12. novembra o 18.00 h**

v Malom Berlíne

MEDZINÁRODNÝ FESTIVAL JÁNA SMREKA

Pri príležitosti 30. výročia Novembra '89 bude medzinárodný festival reflektovať nielen obdobie totality, ale i úlohu poézie v spoločnosti.

Festivalu sa zúčastnia domáci i zahraniční autori Etela Farkašová, Ľubomír Feldek, Gojko Bozovič, Julio Pavenetti, Annabel Vilarová. V Malom Berlíne vystúpia rumunská poetka a laureátka Ceny Jána Smreka 2019 Ana Blandiana, Erik Ondrejčík a básnici Horst Samson z Nemecka a Andrea Tavernari z Talianska. Moderovať bude Milan Richter. Vstup voľný

Organizátori: Malý Berlín, SC PEN a Knížnica Juraja Fándlyho

■ **13. novembra o 16.00 h na radnici**

PREDNÁŠKOVÉ POPOLUDNIE
Čo hovoria výsledky laboratorných vyšetrení

MUDr. Jozef Lacka, PhD., MBA
– diabetológ

Ako na ťažké a opuchnuté nohy?

Dr. Ingrid Oppenbergerová

Prevenia cukrovky správnou výživou

Ing. Erika Benčeková

Význam vlákniny, probiotík a prebiotík pre naše zdravie

Ing. Radovan Vytlačil, farmaceutický manažér

SPRIEVODNÉ AKTIVITY: Meranie krvného tlaku a hladiny cukru

Organizátori: Liga zdravia Slovensko v spolupráci s Mestom Trnavou a Dia Týrnavia

■ **13. novembra o 17.00 h v západnom krídle radnice**
KRACH ČERVENÉHO BLUDISKA 1989/2019

Vernisáž výstavy členov Združenia umelcov BonArt, ktorí na vlastnej koži zažili tvrdú socialistickú totalitu. Výstava venovaná 30. výročiu Nežnej revolúcie potrvá do 30. novembra

■ **13. novembra o 19.00 h v Malom Berlíne**

Divadlo Kontra: LIFE KOUČ

Príbeh dvoch ľudí, z ktorých jeden nachádza svoje miesto v džungli života a druhý si uvedomí, že cesta, ktorou šiel doteraz, nevedie tam, kam by si želal. Svižné dialó-

gy plné humoru, gagy premiešané s ľudskosťou robia túto komédiu neobyčajne príťažlivou

■ **14. novembra o 13.00 h**

na radnici

ŽELEZNICE V TRNAVSKOM REGIÓNE: HISTÓRIA – SÚČASNOSŤ – BUDÚCNOSŤ

6. ročník konferencie Klubu priateľov železníc Trnavy a okolia. Jej cieľom je pripomínanie histórie železníc v Trnave a okolí a napomáhanie rozvoju osobnej i nákladnej železničnej dopravy v súčasnosti aj v budúcnosti

■ **14. novembra o 17.00 h**

v Knížnici Juraja Fándlyho
TRNAVA RETRO

Daniel Kollár prezentuje novú knižnú publikáciu Simony Jurčovej. Pohľadnicová prechádzka po Trnave v rokoch 1948 – 1989. Hudba: Peter Bonzo Radványi. Podujatie z verejných zdrojov podporil Fond na podporu umenia

■ **BLUES MOODS 2019**

10. ročník medzinárodného hudobného festivalu

14. 11. / 20.00 h, Vodáreň Craft Bistro

100° PaRa (SK)

15. 11. / 20.00 h, Malý Berlín The Youniverse (SK)

16. 11. / 19.00 h, Malý Berlín T. Bigmouth Pearson (SK)

Silvia Josifoska (SK)

Riccardo Grosso (I)

Two Timer (PL)

■ **15. novembra o 15.00 h**

v Západoslovenskom múzeu
NEŽNÁ REVOLÚCIA

Vernisáž dokumentárnej výstavy k 30. výročiu udalostí v novembri 1989 v Československu

■ **15. – 16. novembra**

v kine Hviezda

HORY A MESTO 2019

1. ročník medzinárodného festivalu horského filmu a dobrodružstva prináša filmy z celého sveta

15. 10. / 11.00 – 12.30 h premieta-
nie pre školy

19.00 – 22.30 1. blok filmov pre verejnosť

16. 10. / 15.00 – 18:00 h 2. blok filmov & prednáška Horskej záchrannej služby

19.00 – 22.30 h 3. blok filmov & tombola

■ **16. 11. – 31. 12.**

v Divadle Jána Palárika

NEŽNÁ '89 ...revolúcia, ktorá sa začala v divadle. Putovná výstava Divadelného ústavu v Bratislave reflektuje prelomové dni a týždne, ktoré priniesli jeden z kľúčových medzníkov slovenských dejín, zahŕňa dobové materiály, fotografie z archívov, z divadiel a mapuje nielen atmosféru na námestiach, ale aj najvýznamnejšie inscenácie tej doby, ktoré už tesne pred revolúciou predznamenávali mnohé z toho, čo prišlo

■ **16. novembra o 14.00 h**

na Trojičnom námestí
POCTA SLOBODE

Pražský výber, Longital a The Plastic People of the Universe

■ **17. novembra na Nádvorí**

...NIE JE SAMOZREJMOSŤ

Počul si od starších o úžasnej atmosfére pri štrnganí kľúčmi v 89-tom? Alebo si bol štrngatý ty sám? Pri diele od Pavla Soukala a Lukáša Matejku môžeš znova vytiahnuť kľúče a zažiť niečo z týchto výnimočných udalostí. Nezládneš to však sám, budeš sa musieť spojiť s ďalšími ľuďmi. Presne ako v Novembri '89. Vaše spoločné štrnganie spustí interaktívne vizuálne búranie múru projektovaného v tvojom meste. Odmenou za úsilie pri vizuálnom búraní bude odhalenie jedinečných fotografií z Nežnej revolúcie. Ktovie, možno tam spoznáš svojich rodičov alebo seba pred tridsiatimi rokmi

■ **17. novembra o 17.00 h**

na Trojičnom námestí

POCTA SLOBODE

Ľudové mladistvá a Spectrum Quartett, Peter Lipa, Strap, Zuzana Mikulcová a pamätníci Novembra '89

■ **17. novembra o 19.30 h**

v Kostole sv. Jakuba

KONCERT K 30. VÝROČIU NEŽNEJ REVOLÚCIE

SCHOLA MINOR: Hilda Gulyás (sólo), Tomáš Šelc (sólo), Mária

Páleníková, Júlia Urđová, Sylvia Urđová (umelecké vedenie)
Zaznejú kompozície z rôznych vrstiev gregoriánskeho chorálu, aj z fragmentov zo stredovekých notovaných kníh, ktoré sú v súčasnosti uložené v Štátnom archíve v Trnave

■ 18. novembra o 16.30 h v Štátnom archíve na Štefánikovej 7

...VTEĎY V NOVEMBRI

Vernisáž výstavy archívnych dokumentov, ktoré sú svedectvom udalostí Novembra '89 v trnavskom regióne. Návštevnícividia programové vyhlásenia Verejnosti proti násiliu a koordinačného výboru slovenských vysokoškolských študentov, materiály moderátora novembrových mítingov v Trnave – herca Vladimíra Oktavca a mnoho ďalších dokumentov

■ 18. novembra o 18.00 h v Malom Berlíne

NEŽNÁ REVOLÚCIA. VYHRALO DOBRO NAD ZLOM?

Diskutovať budú: František Mikloško, Juraj Nvota, Vladimír Oktavec, Radoslav Ragač. Moderuje Mario Nicolini

■ 18. novembra o 19.00 h v Zrkadlovej sále

Divadla Jána Palárika

SOFT NOVEMBER MUSIC

Na ďalšom koncerte pod hlavičkou Hudobného klubu Panónia sa predstavia Miki Skuta, Nora Skuta, Jozef Lupták a Ivan Šiller. Koncertom z tvorby slovenských skladateľov si pripomenieme udalosti a ideály Novembra 1989

■ 20. novembra o 20.00 h v Malom Berlíne

KORBEN DALLAS: BAZÉN TOUR

Teraz zavíta Bazén Tour do Trnavy. Na pódiu bude kapelu sprevádzať trio vokalistiek. Predpredaj v sieti Ticketportal

■ 21. – 24. novembra od 18.00 h v Malom Berlíne

YPSALON 2019

Fanúšikom kvalitných kníh a literatúry nesmie ani tento rok ujsť festival spisovateľov, ktorý predstavuje to najzaujímavejšie, čo slovenská literatúra priniesla za posledný rok.

■ 22. novembra na nádvorí Synagógy – Centra súčasného umenia

1989 SAMETOVÁ NEŽNÁ

Sprístupnenie výstavy autentických fotografií priebehu a atmosféry „nežnej“ revolúcie od piatich slovenských a piatich českých autorov. Fotografie majú dokumentačný a reportážny charakter a vytvárajú sugestívnu vizuálnu esej vtedajších udalostí

■ 22. 11. – 24. 11. v Synagóge – Centre súčasného umenia

HUDBA TRNAVE 2019

17. ročník Slovenského festivalu umenia – Pocta cimbalu

22. 11. o 19.00 h

MOYZESOVO KVARTETO

Martin Budinský – cimbal
Program: J. N. Hummel, J. Haydn, J. Farkaš, N. Paganini

23. 11. o 19.00 h

BARBORA BOTOŠOVÁ BAND

Známa primáška, vnučka legendárneho Jána Berkyho Mrenicu, vás so svojou kapelou prevedie zákutiami world music

24. 11. o 19.00 h

MOYZESOVO KVARTETO

Viktoria Herencsár – cimbal (H)
Program: A. Moyzes, I. Zeljenka, M. Rózsavolgyi, V. Herencsár, A. Csermák

■ 25. novembra od 16.00 do 20.00 h v Trnavskom dvore na Zelenečskej ulici 16

TANČIARENĎ PRE SENIOROV

Hrá Duo Expres, vstup je voľný

■ 27. a 28. novembra od 8.30 do 21.30 h v kine Hviezda

EKOTOPFILM – ENVIROFILM 2019

Cieľom festivalu je inšpiratívnym spôsobom meniť správanie spoločnosti vo vzťahu k životnému prostrediu a vytvoriť priestor na otvorenú diskusiu o otázkach trvalo udržateľného rozvoja. Festival prináša najnovšie dokumentárne filmy z celého sveta z oblasti ochrany životného prostredia
8.30 – 12.30 h Junior festival
16.00 – 21.30 h premietanie filmov pre verejnosť

■ 28. novembra o 18.00 h v Synagóge – Centre súčasného umenia

Lucia Veselá:

DOBRODRUŽNÁ SITUÁCIA

Vernisáž výstavy trnavskej rodáčky a finalistky súťaže Maľba roka – VÚB 2019. Autorka vizualizuje problematiku medziľudských vzťahov v maliarsky abstraktnej aj predmetnej polohe, do ktorých intervenue autentické prírodné materiály

■ 30. novembra o 20.00 h v divadelnom štúdiu DISK

Blaho Uhlár a kolektív DISK: Tertium non datur.

A to ako... Naozaj neexistuje tretia možnosť...?

Zistíte, keď uvidíte.

Prvá premiéra novej inscenácie
Réžia: Blaho Uhlár. Hrajú: Monika Babicová, Daniel Duban, Missi Chudá, Zuzana Jankovská, Veronika Ostatníková, Jano Rampák a Peter Tilajčík.

Vstup je na pozvánky. Vstupenky budú k dispozícii na 2. premiéru 14. 12. 2019 o 20.00 h

■ 29. 11 – 22. 12.

na Trojičnom námestí

ADVENTNÉ TRHY

■ 29. novembra o 18.00 h

Otvorenie Adventných trhov a rozsvietenie vianočného stromčeka, FRAGILE

■ 30. novembra o 16.00 h

GEMINI

17.00 h Zapalovanie prvej adventnej sviece

18.00 h NEZNÁMI

■ 1. decembra o 16.00 h

Sirka Cuvée Ensemble

18.00 h Trnafčan

■ 3. decembra o 15.30 h

Vystúpenia škôlkarov a školákov
18.00 h Suchovský spevácky zbor

■ 4. decembra o 15.30 h

Vystúpenia škôlkarov a školákov
18.00 h CANTICA NOVA

■ 6. decembra

na železničnej stanici

VLAK NEŽNEJ REVOLÚCIE

Symbolická rekonštrukcia pamätnej jazdy Vlaku nežnej revolúcie pred 30 rokov (Bratislava – Žilina – Košice) ■

DEŇ VÍNNYCH PIVNÍC

9. novembra 2019 od 13.00 do 21.00 h

- 1. Pivnica západného krídla Radnice, Hlavná 1**
Château Rúbaň
Vinárstvo Maťas, Timoradza
Vinárstvo Trnovec, Nitra
- 2. Strážnica, Hlavná 1**
Vinárstvo Krutý, Modranka
Žitavské vinice, Úľany nad Žitavou
- 3. Zbrojnica, Hlavná 1**
Vinkovič - vinohradníctvo, vinárstvo, Vinosady
- 4. Budova S1, dvor Radnice, Hlavná 1**
Bočko víno, Šenkvice
Delikatesy ALVIDE, Šaľa
Syry Hladlovský, Slovenská Lupča
- 5. Radničná piváreň, Hlavná 1**
Vinárstvo Blaho, Zeleneč
- 6. Vincech, Hlavná 5**
Vinárstvo Pavol Šulan, Ružindol
Frtús winery, Podlužany
Šintavan, s.r.o., Šintava
Vinárstvo LUKAB, PD Siladice
VINHOR - Vinárstvo Horváth, Doľany
Vinárstvo Terra Wylak, Veľké Zálužie
- 7. Trnavská arcidiecézna charita, Hlavná 43**
Vinárstvo Belko, Zeleneč a Rodinné vinárstvo Holka, Trnava
Vinárstvo Navara, Veľký Biel
Vinárstvo TRITICUM, Vrábľa
Vinárstvo Velkeer, Veľký Kýr
Vino Černý, Hlohovec
- 8. Vinotéka Kľaret, Radlinského 3 (vchod z Vajanského)**
Vinárstvo Cenký, Devín
- 9. Pivnica Tété café, Františkánska 35**
Château Topoľčianky - Vinárske závody Topoľčianky
Vinárstvo Markovics, Vinosady
Vinárstvo PEREG, Modra
- 10. Veža Trnavského šermiarskeho cechu, Františkánska 5**
Vinárstvo Kiripolský, Modranka
K+K mäso, Tibor Kovács, Nová Vieska
- 11. Café & bar Amnesia, Štefánikova 26**
(vchod z Františkánskej)
Najväčšia vína pivnica v Pukanci
- 12. Zelený kričiek, Štefánikova 24**
Farebné vinárstvo, Pezinok
MODRAN KLIMKO WINE, Modra
Vinárstvo Hergotič, Svätý Jur
Vino Romanov, Svätý Jur
- 13. Tekovská kuchyňa a pekáreň, Štefánikova 30**
Rodinné vinárstvo Ďurik, Opatovská Nová Ves
- 14. Bambi Caffè&Bar, Štefánikova 35**
Vinárstvo Bognár, Svätý Jur
- 15. Jezuitská pivnica, Štefánikova 44**
Vinárstvo BAYNACH, Bojničky
Vino Chudý, Vinohrady nad Váhom
- 16. Nádvorie, priestor súčasnej kultúry, Trojičné námestie 5**
Vinárstvo Bovinel, Šenkvice
Vino Kmeťo, Modra
Vino Masaryk, Skalica
- 17. History Café, Trojičné námestie 11**
(vchod z Hlavnej)
Myslík Winery, Častá
- 18. Pivnica pizzerie History, Trojičné námestie 11**
ÉOS wine, Dvory nad Žitavou
Hubert Sereď
- 19. Vinotéka Víno Dious, Trojičné námestie 10**
Vino Dious, Horné Orešany
- 20. Pivnica Private Lounge, Pekárska 13**
HR Winery, Gbelce
- 21. Pivnica City Burger, Pekárska 14**
Vino Barčák, Madunice
- 22. Pivnica U pátra Tekela, Michalská 5**
MOVINO, Veľký Krtíš
Vinárstvo Dubovský & Grančič, Svätý Jur
Vinárstvo MaDuC, Modra
Vinařství Lahofer, Dobšice (ČR)
Vino Kanich, Vinosady
Vino PD Mojmirovce
- 23. Avenue Restaurant, Jeruzalemská 2**
Château Freistadt, Hlohovec
Tokaj & Co, Malá Trňa
- 24. Hotel Premiér, Haulíkova 4**
František Packa - VINOP, Vinosady
- 25. Pivnica Západoslovenského múzea, Múzejné námestie 3**
PEGAS - vinohradníctvo & vinárstvo, Častá
Vínko Klimko, Modra
Vino Nitra a Château Modra
Weingut Siller, Senftenberg (Rakúsko)
Ján Eližer - mäsové výrobky, Prakovce
SANVIN, Okoč
Vinárstvo Čapčík, Zeleneč
Vinárstvo Hermanský, Zeleneč
Vinárstvo Sivko, Modra a Vinárstvo Loczi, Limbach
Apimed, med a medové výrobky, Dolná Krupá
- 26. Amfik Cafe, Halenárska 20**
Vinárstvo GOLGUZ, Hlohovec

POCTA SLOBODE

VÝROČIE NEŽNEJ
REVOLÚCIE V
TRNAVE
30.

16. 11. 2019 o 14.00 h
POCTA SLOBODE – KONCERT
PRAŽSKÝ VÝBĚR, LONGITAL
A THE PLASTIC PEOPLE OF THE
UNIVERSE

Miesto konania: Trojičné námestie

Viac informácií o programe nájdete na webe
www.nezabudamett.sk a vo vnútri Novíniek z radnice

17. 11. 2019 o 17.00 h
POCTA SLOBODE – KONCERT
ĽUDOVÉ MLADISTVÁ A SPECTRUM
QUARTETT A HOSTIA PETER LIPA,
STRAPO, ZUZANA MIKULCOVÁ
A PAMÄTNÍCI NOVEMBRA

Miesto konania: Trojičné námestie

17. 11. 2019 o 19.30 h
„VĎAČNÍ ZA SLOBODU“
KONCERT GREGORIÁNSKEHO
CHORÁLU

Schola Minor: Hilda Gulyás (sólo),
Tomáš Šelc (sólo), Mária Páleníková,
Júlia Urđová, Sylvia Urđová (umelecké vedenie)

Miesto konania: Kostol sv. Jakuba

Vstup zdarma